

ITINERARIUM,
SIVE
METHODVS
APODEMICA,
PEREGRINATIONIS NOBILIS ET
ERVDITÆ BENE INSTITVENDÆ
PRÆCEPTA MODVMQVE EXHIBENS,
IN VSVM

CVM PRIMIS
ILLVSTRIS IYVENTVTIS
EORVMQVE OMNIVM,
QVOS PEREGRINANDI AD EXTE-
RAS GENTES CVPIDO
INCESSIT.

CONSCRIPTA,

A

R. P. OLIVERIO LEGIPONTIO,
O. S. B. COENOBITA PRESBYTERO.

AVGVSTÆ VINDELICORVM,
SVMPVIBVS MERZII ET MAYERI,
A. MDCCLI.

W.

Paucis natus est, qui populum
suæ ætatis & provinciæ tantum
confiderat.

Seneca Epist. 79.





DEO,
RELIGIONI, PATRIÆ,
VIRISQUE
NATALIVM SPLENDORE, MERITIS,
DIGNITATE, OFFICIIS, SAPIENTIA,
ERVDITIONE ET DOCTRINA
ILLVSTRISSIMIS AC ORNATISSIMIS,
D. JOSEPHO
L.B. DE PETRASCH
TOPARCHÆ IN CZERNECK,
CELEBERRIMARVM ACADEMIA-
RVM, FLORENTINÆ, APATISTA-
RVM ET HETRVSCÆ SOCIO,
MORAVO - AVSTRIACÆ
INCOGNITORVM,
QVÆ OLOMVCI EST,
INSTITVTORI ET PRÆSIDI
BENE MERITO.

A 2

NEC

NEC NON
 ALMÆ HVJVS SOCIETATIS
 STATORIBVS, PATRONIS,
 CVRATORIBVS ET SOCIIS,
 NOMINE QVIDEM INCOGNITIS
 EDITORVM VERO OPERVM CHA-
 RACTERE NOMINATISSIMIS,
 DOMINIS FAVORIBVS SVIS
 SUMME VENERANDIS,
 PAUCAS HASCE PHILYRAS,
 CEV RECEPTIONIS SVÆ SYMBOLAS,
 IN QVALECVNQVE GRATI ANIMI
 ET VENERATIONIS
 MONVMENTVM
 CVM VOTO OMNIGENÆ FELICITATIS,
 STATVIT, DICAT, CONSECRAT,
 P. OLIVERIVS LEGIPONTIVS,
 COENOBITA BENEDICTINVS.



AD



AD LECTOREM.

*Si quis cum fructu peregrinas visere terras ,
 Ut nempè evadat Doctior inde , cupit ;
 Hanc perlustrandi regiones , oppida , & urbes ,
 Quâ par est , methodum , sedulitate legat .
 Nam mirâ brevitate docet , quid ubique locorum .
 Discere conducatur , quidve cavere juvet .
 Quod si fòrs brevitatis , ignavia nostra videtur ?
 Crede mihi , labor est non levis , esse brevem .
 Non facio ut multi , qui multa & stulta loquuntur ;
 Sermo meus brevis est , nec tamen ipse levis .
 Nobilis es ? legito : plebejus ? volve libellum ;
 Hic certe invenies quidquid utrumque decet .
 Ast Tu quisquis amas aliorum rodere scripta :
 Si minus ista placent , ZOILE fac melius .
 Dummodo scribendo superem , Tu vince loquendo .
 Verba rapit ventus ; Littera scripta manet .*



REGVLA ITINERANTIVM.

Si peregrè pergas, semper de nocte quiescas;
 Mane cito surge, hospitium de nocte capesce;
 Atque DEVM lauda surgendo sicut alaunda.
 Næve aliquis morbus subeat, medici tibi fiant
 Hæc tria: Mens hilaris, Requies, moderata Diæta.



ME-



METHODVS
APODEMICÆ,
PRO
ILLVSTRI YUVENTVTE.
PROLOGVS.

Promptitudinem vestram *IL- Instituti*
LVSTRES ADOLESCEN- *Ratio.*
TES! & propensum in me
animum ut ingenué expendo,
ita me vobis plurimum debere haud
invitus agnosco. Tanta enim sese
in vobis prodit discendi cupido,
tanta in me fiducia, ut exæquandi
spem mihi licet præcidant, volunta-
tem tamen obsequendi magis acuant.
De quâ ut vobis liquidius constet,
specimen aliquod observantiæ in vos
meæ adfero, Styli mei qualem cun-

A 4 que

que conatum, ut tantisper saltem velle me videatis, donec potero, quod volo. Cúm autem mihi innotuerit Vos iter meditari in Gallias indeque in Italiam, tale felegi argumentum, quod & genio vestro & proposito congrueret, ac illis etiam utile gratumque foret, qui peregrinandi in exteras gentes studio tenentur, politioresque literas felicius excolere, ac bené institutæ peregrinationis fructus degustare impensius affectant. Neque verò id a vobis negligendum arbitror, quod prudentiores & fortunatiores vestri ordinis facere possim animadvertimus, quodque institutum non solum exempla tum ex antiquitate, tum ex hoc ævo repetita comprobant, sed etiam sapientium auctoritas juxta ac evidens ratio confirmant.

§. I.

Peregrinationis usus & utilitas veterum sapientum exemplo comprobatur. Itinera namque ad varias gentes olim instituta non minimum comparandæ Eruditionis, augendæque sapientiæ & virtutis adminiculum existimata fuisse historiæ veterum philosophorum abundé testantur.

Sic

Sic THALETEM Milesium accepimus, non juvenem modò Cretam religionis hujus insulæ discendæ cupidum adiisse; Asiam deinde & phœniciam, potissimum Astrologiæ hauriendæ causâ, petiisse, verum senem etiam in Ægyptum se contulisse, ut cum Sacerdotibus Astronomiæ peritis ibidem versari posset. Quantum autem itineribus hisce suis profecerit idem, ex doctrinâ ejus, inventisque nec paucis, nec contemnendis satis adparet, quibus & philosophiam & syderum maximè scientiam mirum in modum amplificavit. **SOLO-NEM** quoque Atheniensem post munera summa apud suos gesta, post leges populo datas, feliciterque administratam Rempublicam, denique Miletum, Cyprum, Cretamque profectum, ac integro decennio peregrinatione hâc consumpto, variis auctum scientiis, in patriam demum rediisse memorant Historici. *Anaxagoras Clazomenius*, qui referente *Laërtio* Athenis vigesimo ætatis suæ anno philosophari cæpit, *agros & patrimonium reliquit, ut discendi quæ-*

rendique divinæ delectationi toto se animo dederet, ut meminit Cicero Tusc. V. c. 39. Taceo *ANACHARSIDEM* Scytham, *PYTHAGORAM* Samium, *PLATONEM*, aliosque plures Sophos veteres, qui vel magnam vitæ suæ partem, vel adultos saltem ætatis annos itineribus factis exegisse leguntur; certè *VLYSSEM*, quem Græcorum sapientissimum facit *Homerus*, a diuturnâ & longinquâ peregrinatione præcipuè laudat, ut *Qui*, accinente Horatio odiss. I. *mores hominum multorum vidit, & urbes*. Sed nec peregrinationis expers ipse fuit *Homerus*, quem in *Ægyptum* pervenisse non solum Sacerdotum libri testantur, at ipsius etiam scripta. Is enim regiones omnes ad quas eo tempore penetrari poterat, magno studio, magnoque ingenii acumine lustravit, & singulas quasque urbes, tanquam aliquo insigni flore, versibus suis ornavit, & quasi variis coloribus pinxit. *STRABO* quoque *Cretensis*, Vir plurimæ lectionis & experientiæ, qui *Cæsaris* Dictatoris & *Octavii Augusti* temporibus Romæ aliquamdiu sub-

substitit, longam, ut ipse perhibet, peregrinationem in Africam peregit, pluresque alias provincias magnè cum periculo, nec minori sumptu peragravit, ut deinde extantiora in Geographicis scriberet, & obscuriora quædam oculorum fide perdisceret. *DIODORVS* verò *Siculus* majorem Europæ & Asiæ partem se perâgrasse meminit, ut proprio aspectu certiora literis mandaret. *DION* denique *prusensis* in libris suis de regno, non mediocriter gloriatur, quòd annis pluribus patriâ exul multas Græcorum ac Barbarorum provincias, mendici habitu obiverit, stipemque a quibuscunque obviis pro viatico rogaverit, & de rebus sibi ignotis aut dubiis eos passim sollicitârit, quâ ratione complura se didicisse meminit; cùm enim semper pugillares secum deferret, ea omnia stylo diligenter adnotabat, quæ admiratione aliquâ, vel agnitione digna, aut ad propositum facientia ei videbantur. Prætereo alios propè innumeros; Ejusmodi namque peregrinationes priscis sapientiæ cultor-



toribus tam frequenti fuere in usu,
ut nihil ferè ipsis inaccessum foret,
quod ad bonas artes parandas, aut
prudentiæ & virtutis adeptionem
conducibile videretur. Hinc Poëta:

*Non Itachum te tuere lares; geminosque
Micære*

*Atridas; ast alio terras sub Sole calentes
Invisere Sophi Virtutis & artis amore.
Quin etiam latio dimissa juventus abiit,
Cecropidumque stetit tandem novus ad-
vena portis.*

*Reges quo-
que & prin-
cipes pere-
grinati.*

II. Neque philosophos tantum, sed
etiam maximos quosque Duces, prin-
cipes, Reges & Imperatores, qui
adipiscendæ eruditionis & prudentiæ
causâ peregrinati sunt, inducunt Hi-
storiam. *NESTOR* siquidem gloria-
tur, quod cum *Lapithis* aliquamdiu
versatus fuerit. *MENELAVS* quo-
que jactabundus exultat, quod Cy-
prum, phæniciam, Ægyptumque
perlustraverit, Thebas viderit, quas
centum clauderent portæ, & singulæ
ducentos haberent custodes equis
instructos, quodque Æthiopiam om-
nem & Sidoniam ac Libyam non sine
in-

in signi fructu lustraverit, ubique pluribus observatis plane admirandis, quæ nullâ aliâs disciplinâ perdiscere potuisset. *SOSOOSIS* etiam omnium Ægyptiorum Regum excellentissimus, Araxiam, Libyam, Æthiopiam & universam propè Indiam ad oceanum usque paragravit, & Scythiam pone Tanaim fluvium, qui Europam ab Asiâ determinat, quibus in locis & colonias fixit, atque obeliscos erexit, ut monumenta militiæ ac peregrinationis suæ ad nunquam intermorituram nominis sui gloriam statueret. *Maro*, autem Mantuanus ille yates, quot regiones, quot portus, quot insulas perlustrâsse ac superâsse *ÆNEAM* suum facit antequam fugientem, ut ait, Italiam prehendere posset, ut incunabula Romani Imperii ex profugâ peregrinatione suâ statueret. Refert insuper *Laërtius Libr. 2. in Archelai vitâ ALEXANDRUM* Macèdonem maximam terrarum orbis partem peragrâsse, ut ea omnia edisceret, quæ ad optimam Regis disciplinam pertinerent, proinde sæpè

pè gloriari solitum fuisse aiunt: *Septu-
ra oculis lustrâsse, quam alii Reges un-
quam animo & cogitatione attingere
valuissent.* **PTOLOMÆVS** Rex
Ægypti diutius quoque peregrina-
tus, ignotas quasdam regiones post
se peregrinantibus patefecisse dici-
tur: primus enim omnium, *ut Dio-
dorus Siculus libr. IV. tradit,* Æthio-
piam ingressus est; nemo siquidem
Græcorum ante eum arduos & penè
invios Ægypti montes transcendere,
aut per eos iter tentare ausus fuerat.
CAMBTSES itidem rex Persarum
multa ex diuturnâ peregrinatione
perdidicit, quæ deinde **CYRVM**
filium edocuit, ut præclare *Xenophon*
in libris de **CYRI** disciplinâ. Sed &
CAMBTSES ipse, quum in Meroëm
usque penetrâisset, perspectâ Insulæ
fertilitate (*Æris enim, ferri, argenti,
aurique fodinas habebat.*) magnam ur-
bem in eâ ædificavit in formam per-
fici clypei, ut perennem peregrina-
tionis suæ statueret memoriam. Sic &
OSIRIS Rex, quem Ægyptii quasi
Deum venerantur, terrarum orbem
magnâ ex parte perlustrâsse memo-
ra-

ratur; quâ ex re adeo ipse gloriabatur, ut, referente *Diodoro Siculo*, in columnâ sepulchri sui iusserit inscribi:

OSIRIS REX SVM SATVRNI
 ANTIQVIOR FILIVS, QVI
 NVLLVM ORBIS LOCVM RE-
 LIQVI, AD QVEM NON PE-
 NETRAVERIM, DOCENS EA
 OMNIA, QVE PRO HVMANI
 GENERIS VTILITATE INVE-
 NI. *DEMOCRITVS* verò *Ab-*
derites, quem *Timon* philosophus om-
 nibus aliis Sapientibus prætulit,
 magnum patrimonium in diuturnæ
 peregrinationis viatico impendit vl-
 tra octoginta juges annos peregrina-
 tus, ut ipsemet in quâdam epistola
 meminit apud *Diodorum Siculum Lib.*
I. ait enim: *præter homines ætatis meæ*
mundi regiones atque orbes vidi prope
innumeras. Is nempe, ut refert
Hipparchus, ubicunque gentium ter-
 rarumve aliquid se discere posse ar-
 bitrabatur, illuc quam primûm pro-
 ficiscebatur, ne quid relinqueret
 quod uspiam ab homine disci posset.
 Perrexit siquidem Babylonem, deinde

de in Ægyptum, ut à Sacerdotibus illis Geometriam perciperet, & si quæ alia eum latebant, perdiceret; Inde Magos in perside, tùm Chaldaeos adivit, a quibus prima Theologiæ mysticæ & Astronomiæ principia hausit. Trajecit etiam in Indiam, ut a Gymnosophistis propriam eorum disciplinam imbiberet; mox in Æthiopiam & ultra mare rubrum transfretavit, ut doctis quibusdam viris congredereetur. Tanta discendi cupido animum ipsius incefferat! *ROMANI* quoque omnium Mortalium præstantissimi habitabiles fere omnes orbis regiones quasi proprium domicilium propriamve urbem peragrabant, & quidquid uspiam gentium terrarumve cognitu dignum inveniebant, illicó literis commendabant, vel in patriam transferebant, si res ejusmodi esset, quæ è loco transferri posset; adeo ut non modó omnium gentium detracta armis spolia reportarent, verùm etiam disciplinas, mores, leges, instituta, artesque omnes in proprios lares devecetas, parvo temporis curriculo longe meliores

liores præstantioresque redderent. Sic fecit *MARCUS MARCELLVS* Imperator ille sagacissimus & pugnacissimus, qui ex Syracusanâ prædâ imagines, simulacra, ac signa quæque præstantissima Romam advexit, non solum ad triumphipompam, sed ad urbis quoque ornamentum: vix enim in Italia tunc nota erat Graphidis ars & sculpturæ ratio, in quâ deinceps plures Romæ claruerunt artifices. Sic & *L. MUMMIUS, FABIVS MAXIMVS*, aliique Imperatores Romani complures in exterarum regionum peregrinati, miranda quæque signa Romam secum reportarunt, ut urbem non gentium tantum Imperio, sed optimis etiam quibusque artibus & cimeliis decorarent, hisque Musarum, deliciis cum suos, tum adventantium oculos animosque reficerent. Credebant nimirum Veteres illi Sapientes, Regesque & Principes fieri non posse, quin qui plura vidissent in rebus humanis, plura quoque intelligerent, faciliusque & felicius negotia quamvis ardua tractarent. Et certe nihil eruditâ peregrinatione dignius

B

esse



esse principe sive ad confirmandum
animum constantibus exemplis, sive
ad oblectandum jucundis, aut imbuen-
dum proficuis, passim tradunt politici.

*Sapiens non
est, qui pa-
triæ angulos
nunquam e-
gressus est.*

III. Nec is sum, qui mihi persua-
dere possim aliquem hominem perfec-
tè sapere, qui angustiore orbis angulo,
vel vnius vrbs mænibus, aut provin-
ciæ septis inclusus delitescens, vix li-
men unquam transierit, reliquas mun-
di partes ignoret, nullos mortales
præter indigenas suos nōrit, nullas
exteras gentes, non earum ritus aut
consuetudines varias viderit; sed do-
mi deses, contentus iis duntaxat sit
rebus, quæ exiguo natalis soli spatio,
propriique laris angustis circumsepta
cernuntur. Quo enim nomine nisi
Agrestis ac penè *barbari* appellemus
illum, qui Sibyllæ ex antro, aut do-
donæo é luco nunquam profiliens,
responsa quidem ac oracula fundat é
tripode; cæterarum veró rerum ita
sit ignarus, ut in Æthiopiæ, an
in Americâ sit Mexicum ignoret? Sed
& id quodammodo contra insitam ho-
minibus indolem pugnare videtur;
Est enim animorum ingeniorumque, inquit

Cice-

Cicero *Acad. II. cap. 41. naturale quoddam quasi pabulum, consideratio & contemplatio naturæ.* Quo fit ut animus noster nunquam conquiescat, sed divina humanaque omnia Naturæ & Artis miranda semper meditetur, pabuloque cogitationum ac sublimiorum rerum ideâ alatur, nec diutius in eâdem meditatione persistat, sed nova semper ac insolita continuò inquirens, his cognitis alia rursus indagaturus, *transfugit in medio posita, & fugientia captat*; cùmque natura ipsa, aut Spiritus ille ætherus a Deo nobis inditus, nocturnæ quietis tempore varias species, diversaque simulachra phantasiæ subijciat, nunquam mens nostra requiescit, nisi ea, quæ mysteriis plena, jucunda, proficua existimat, sibi oculorum aliorumve sensuum beneficio cognita faciat. Cùm verò animus cœlum, Terras, Maria, omniumque rerum naturam, & Mores gentium perspexerit, in hâc ille magnificentia & varietate, quàm ipse se noscet? quàm pro nihilo putabit ea, quæ popularibus suis dicuntur amplissima, extolluntur, uti admiranda? *Hæc in-*

spicere, inquit Seneca, hæc discere, his incumbere, nonne est transilire mortalitatem suam, & in meliorem adscribi sortem? Neutiquam ergo hâc in re assentimur Claudiano poëtæ, qui Beatum esse statuit illum, qui nunquam patrio è solo pedem extulerit. Hæc enim Beatitudo seu Felicitas nobis rustica vel epicurea videtur, aut saltem eorum, qui, ut Cicero ait, felicitatem ponunt in nibil agendo, qui vè dediti ventri, somno, & voluptatibus, desides, indocti, incultique vitam sicut belluæ transigunt. Ast illos, quibus mens affurgit altius, quique, ut Sallustius de bello catilin. agebat, Student sese præstare ceteris animantibus, summâ ope niti decet, ne vitam silentio transigant veluti pecora, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit. His inquam, quos magnarum rerum species ad se vocat & allicit, peregrinationem omnino perutilem esse, & necessariam, tam corneæ nemo est fibræ, qui non intelligat; utpote ex qua datur multa audire, multa oculis cernere, multa discere, quæ nulla ferè alia ratione, nulloque doctore perdiscere quis posset. Hinc, ut jam attingere

gere cæpimus, sapientissimi quique
 longinquas regiones, etiam adulta æ-
 tate, adivisse dignoscuntur. Nec id
 abs re: siquidem profitentur omnes
Sapientiæ studium, quæ philosophia dici-
tur, divinarum humanarumque rerum
esse peritiam; proindeque res humanas
 perdiscendas ab eo, qui Sapiens, qui
 eruditus, qui verus philosophus esse
 & haberi cupit. Hæc autem non in
 angusto quodam diversorio inveniri
 possunt, sed ex diversis locis, variis-
 que hominibus indagari debent. Fieri
 quidem potest, ut quispiam ex libris,
 ex Musæis & physiothamæis, intra la-
 tibuli sui officinas nonnulla discat; ast
 varia illa & miranda, quæ natura dæ-
 dala indies *dias profert in luminis auras,*
 oculorum beneficio percipienda quis
 nescit? Res quippe oculis subjecta,
 longé clarius indicium de se præbet,
 & sensus oculorum acerrimus est, at-
 que auditui aliisque sensibus præest;
Nihil veró esse in intellectu, quod prius non
fuerit in sensu, philosophorum pueri
 nôrunt. *Curiosum,* inquit Seneca,
de otio Sap. c. 32. nobis natura ingenium
dedit, ut artis sibi & pulchritudinis suæ

conscia Spectatores nos tantis spectaculis genuit, ut per hæc quæ obtulerat oculis, cupiditatem etiam faceret ceterorum.

*Qualis de-
beat esse pe-
grinatio.*

IV. Ceterum, ut id præviè moneam, illi qui patriæ provincias, vel exterarum longèque distitas regiones adiverunt, non vnum eundemque sibi semper propositum habuerunt finem. Fuêre qui Terram sanctam, Limina Apostolorum, Compostellam, aliaque pia loca devotionis causâ inviserent. Fuêre, qui viæ ac itineri se committerent, ut veneranda lipsana, sacrasque Divorum reliquias domum piâ religione deportarent. Fuêre, quorum itineris ratio erant legationes Imperatorum, Regum ac principum jussu susceptæ. Fuerunt denique, qui ut literarum studia promoverent, adire viros doctrina inclytos, instructiores invisere Bibliothecas, antiquitatisque perscrutari monumenta suarum esse partium arbitrati sunt. His postremis hac methodo consulere, ad sapientiæ, honestatis, prudentiæ ac virtutis amorem stimulos addere, perficiendisque moribus, & peregrinationi cum fructu instituendæ facem præferre cordi maxime

ximè est: *Nil enim tam præclarum*,
 infit Lactantius, *de opif. cap. 21. nihil*
homini magis conveniens esse potest, quam
erudire peregrinantes ad justitiam, bonos-
que mores excolendos; meque satisfacisse
 arbitrabor, & boni viri officium im-
 plèsse, si labor meus aliquos ab erro-
 ribus liberatos ad iter cæleste direxe-
 rit. Illud igitur vnum, quod peregrè
 ituris præsertim curæ esse debet, hîc
 ante omnia inculcare par fuerit, pere-
 grinationem, ad illum finem cujus a-
 more, uti mox diximus, est instituta,
 dirigi oportere, ut quemadmodum il-
 la, velut honoratissima & accuratissi-
 ma rerum multarum ac memorabilium
 cognitio, prudentiæ parens, bonarum-
 que artium mater & altrix habetur, sic
 quoque tanquam Magistra morum,
 virtutis indagatrix, ars vitæ & cultura
 animi, degeneres mentes ad bonum
 revocet, & sincero denique virtutis
 ac honestatis amore ad Deum pere-
 grinantes deducat, & sistat. Id pe-
 regrinationis genus, qui vituperat,
 haud sanè intelligo, quidnam sit, quod
 laudandum putat. Ne quid tamen
 dissimulem, istud ferè contra nostri



temporis peregrinationes objici posset, quod in morem propè abierit opinio, *juvenibus, non viris, lustrandas esse varias populorum exterorum regiones, aulasque principum frequentandas, ut scilicet conversando cum exteris aliquid prudentiæ sibi acquirant, moresque rudiores ex consuetudine cum populis politioribus emendare discant.* Quod ipsum institutum utut prolixius commendare mei nunc propositi ratio exigeret, non tamen inficior, multa eaque periculosa itinera ab aliquibus frustra suscipi, idque plerumque iis evenire, qui vel nimis juvenes tantam rem aggre-
diuntur, vel litteris se non satis præmunierunt, vel de fine peregrinationis suæ, i. e. *Virtutis, prudentiæ, & scientiæ adeptione*, nihil cogitant, aut fidelem *Hodægetam*, sive virum vitæ jam usu præditum, eruditumque & sapientiâ excellentem sibi non adjungunt. Quibus enim ætas est infirmior, cum ubicumque sint, tum foris, ubi maximè sunt in lubrico, facile labuntur, & pro bonis exemplis pessima, pro salutaribus consiliis noxia colligunt, ac sicut imperiti mercatores pro
ge-

genuinis mercibus corruptas domum referunt. Errare enim eos, qui iudicii maturitate carent, in omnibus, perpetuum est. Duplo autem plus videre doctrina instructos & sapientia ornatos ex quodam *Menandri* aphorismo discimus: *Major quippe in his prudentiæ vis est, major que ingenii perfectio.* Quocirca mirari omnino subit, virili ætati, provectoribusque annis itinera nostro hoc sæculo quasi videri interdicta, cum tamen plura ab huiusmodi peregrinantibus, vel uno mense observari possent notatu digna, quam integris pluribusque annis ab ignaris omnium rerum Adolescentibus fieri solet. Hi namque ludicris, vanis & levibus, ut plurimum rebus intenti, juveniles duntaxat sectantur voluptates, pascere oculos, non mentem fatagunt, nec studiosè satis contemplationibus seriis sibi olim & patriæ profuturis indulgent. Plerisque enim, quod dolemus, in suis peregrinationibus una ferè cura est indagare inutilia ac inepta, ubi nempe locorum Apicii culina fuerit, ubi Messalinæ fornix, ubi & quot stillicidia Romæ, cujas equus Curtii The-

Peregrinatio adultis quam juvenibus utilior.



salusne, an Numida? Quot ramis instructa fuerit navis Ulyssis? dextrumne prius, an sinistrum pedem Æneas è navi extulerit? Vinum falernum chio, Lesbium Cæcubo aut Massico sit sapi-
dus? & his etiam nugaciores nugas, quæ vel Catoni risum excutiant. Unde sæpius accidit, ut paternam dissipantes substantiam, & Virtutes domesticas exuentes, vitiis exoticis operam navent strenuam, hisque solis (*Si morbos fortè quosdam exterorum exceperis*) ditiores facti, domum tandem redeant; nihil nisi seram nimis itinerum (malè institutorum poenitentiam reportantes: Solet enim idem hujusmodi peregrinatoribus fatum esse, quod phrygi-
bus, qui serò demum sapuere.

*Nobilibus
post absolu-
ta studia
peregrina-
tio maximè
congrua.*

V. Verùm tametsi ejusmodi Adolescentibus maximos sumptus cum laboribus perire mirum videri non debeat, minimè tamen æquum existimo pronuntiare de re ipsa odiosè ex eo quod convenit illi per accidens: *Siquidem, ut Cicero agebat, non idcirco non optimè nobis a Diis est provisum, quod multi eorum beneficio per-versè utantur; etiam patrimonii multos malè uti videmus in patriâ*

*patriâ, nec eam ob causam ipsos beneficium a patribus habere nullum debere arguimus. Sit ergo peregrinatio pluribus noxia; at certé, qui peregrinandi studium vituperat ex his accidentibus, non satis capere videtur, quæ sit illius indoles, quæ utilitas! Sola hæc namque disciplina, ut perhibet Franciscus Patritius, digna est ingenuarum artium cultoribus, digna philosophis, digna principibus, digna Regibus, digna claris eruditisque Viris, digna denique omnibus, qui supra vulgus emine-
recipiunt. Non igitur in vili habenda peregrinatio, quia quibusdam ita videtur: sed censendum lævos & imperitos illos sic affici, qui vellent omnes sui similes esse, ut in communi illo grege laterent, & inscitiae notam effugerent: *perpulchrum verò esse ex aliorum erratis in melius vitam nostram instituere, & non quid alii egerint, sed quid agere debuerint, nobis imitandum proponere, DIO-*
DORISICVL Isententia est. Cum itaque alia sit atque alia aliorum conditio & fortuna, non quid unumquemque omnium deceat, sed quid quisque possit, quidve expediat, initio animadvertendum est. Qui iusta ætatis maturitate*

Libr. 1. ad principium.

ritate vigent, bonaque doctrina & educatione a teneris instructi generosa indole ad alta & sublimia pleno gradu assurgunt, parique contentione ad virtutem & prudentiam adspirantes quocunque demum modo viam sibi sternere festinant ad honores, illi meo quidem animo ritè de adeundis regionibus exteris consilium maturius ineunt. Cum enim intimas philosophiæ partes jam penetraverint, illas etiam quæ sensibus & maxima ex parte Mortalium judicio patent, sibi quoque delibandas & perspiciendas merito proponunt. *Nemo immaturus, quisquam est ad animæ sanitatem.* Quid autem nobili loco natis, & ad eapescendos Reipublicæ fasces velut a natura factis dignius, quid consultius, quàm ea omnia a primis jam annis sibi parare, & cum ipso quasi lacte imbibere, quæ patriæ & reipublicæ, id est, iis quibus cum vitam degimus perinde ac exteris, totisque gentibus aliquando ex usu sint? Plebeia quidem ingenia & humi repentia otium quærunt & umbram. Alia mens insidet Nobilibus, qui virtute sua, vel natalium splendore aliis præ-

præfulgentes, cuivis etiam genti *nosci-*
ciles & conspicuos se reddere, ac cæ-
 teros hominum ordines gloria, vel
 eminentia dignitatis antevertere fata-
 gunt. *Semper verò puer est, qui extra*
pateri agelli ambitum, solem non vidit
alium, inque parietibus domesticis, ut Co-
micus ait, semper quasi claudus sutor latet.
 Sublimioribus geniis agnatum est mo-
 veri, patriamque non soli & fundi sui
 finibus includere, sed mundi theatrum
 perlustrare, illasque præsertim gentes
 adire, videre urbes, palatia, Acade-
 mias, & alia ejusmodi miranda, unde
 non meliores solum, sed & doctiores,
 prudentiores & sapientiores in Patriam
 redeant. Juvenum tenelli mores, se-
 quax eorum ductilisque in omnem
 partem indoles, cereaque illa teneri-
 tudo, & tamquam argillæ mollitudo in
 quascunque figuras formabilis, do-
 mesticorum primo attactu magis,
 quam natalium afflatu, influxuque sy-
 derum plerumque finguntur. Domi
 subinde audiunt, videntque illi, quæ
 pudet pigetque referre, exempla tur-
 pitudinum, vitiorum imagines, deli-
 ciis, voluptate, otio corpus, animum
 li-

libidine corrumpunt ; ex frequenti etiam cum domesticis usu serviles induunt mores. Rerum veró imagines a primis annis susceptæ quantoperé hæreant, quantamque vim habeant, vix credi possit. Sapuit, qui dixit : *Adolescens, juxta viam suam ambulans etiam cum senuerit non recedet ab ea.* Quapropter cum ætas tenera primum seu Vitiorum seu Virtutum sementem prout quæque ante aliam inciderit, altissimé excipiat, neque alterius facile frugis, quàm cujus admisit semina, messem reddat, ad laborandum cum primis, ne juvenes domi idoneo vitæ morumque magistro destituti, aliena negligentia pereant, & flagitia priusquam noscant, addiscant ; discrimine sané haud facilius avertendo, quàm per loci mutationem & in exterarum gentes peregrinationem. Vti enim mites plantæ telluris vitio laborantes, aut steriles, si transponantur interdum fructificant, & mutatione loci fecundantur, sic & ingenia præsertim tenera alio translata mirum subinde quantum proficiunt, & sub alio sole, alioque doctore aut moderatore, ad omnem virtu-

virtutis & doctrinæ partem refinguntur.

Optimæque in patrios referunt exempla penates.

VI. Hunc in finem, si benè genium *Qualiter instituta peregrinatio, ut sit utilis.*
 vestrum novi, **ADOLESCENTES OPTIMI!** peregrinationem, quam
 suscipere decrevistis, è re vestra & usu
 vel maximè futuram existimo. In ea
 enim qua conclusi estis, ultima orbis
 eruditi thule, defunt vobis subsidia,
 queis a plebeia sorte, aut superba nigri-
 gantium Aristoteli adum ignorantia
 in altiora Eruditorum subsellia possitis
 emergere. Vobis ergo ceu tenellis
 furculis, *in quibus spes publica vertitur,*
 ritè excolendis formandisque locus
 omnino mutandus videtur, ne ea cura
 neglecta silvescatis, frustra que deinde
 sit omnis labor: *Frangas enim citius,*
quàm flectas, quæ semel induruerunt. Sed
 enim quia locorum mutationes nihil
 momenti habent, nisi comes adjunga-
 tur prudentia, aliaque cultura, dan-
 dam cum primis operam monet Sene-
 ca, *Non tam ut alibi sis, quàm ut alius*
fias. Quid enim peregrinari juvat,
 si peregrinaris cum affectibus tuis, &
 tua te sequantur vitia? Sic igitur pere-
 gri-

grinari vos volo, *ILLUSTRES ADOLESCENTES!* ut nullibi sitis a bona mente peregrini, nusquam ab hoc Hodægeta sejuncti. Quocunque enim proficisci vos contigerit, uti vos comitabitur Parentum & Amicorum affectus, ita velim & mea præsens vobis adspiret disciplina. Volo, *inquam*, vos peregrinari prudenter & cum fructu, non vagari, discurrere, *mutare caelum, non animum*, quod quivis facile potest, sed indagare, discere, ruminari, proficere, quod pauci. Ad voluptatem qui peregrinationem solum instituunt, aberrare mihi videntur a vero ejus fine & usu, qui non in eo situs est, ut rerum novitate pascantur oculi, & fibula laxetur curiositati, sed ut iis immoretur peregrinans ex quibus fructum capiat & emolumentum. Est quippe *peregrinatio*, de quâ nunc agimus, *præcipuarum Europæ partium perlustratio, ut mores variarum gentium explorentur, scientiæ, artes & linguæ magis necessariae discantur, & rerum experientia ad benè beateque vivendum acquiratur.* Hoc autem compendii facere qui voluerit, consilio vel maximè indiget eo-

eorum, qui regiones diffitas pervagati, infusas in populos morum, idiomatum, vestium, locorum varietates nôrunt. Ista præcognitio prorsûs necessaria est. Nam peregré iturus, qui gentium indolem, moresque & consuetudines ante suum discessum theoricè perspectas habet, ubique eam init vivendi & conversandi rationem, quæ ipsum ab omnis generis discriminibus & periculis eximere queat. Ad hoc ipsum expedit maximè Geographos & itinerariorum Scriptores prælegere, ac illa excerpere, quæ usui nostro, in eo, quod meditamur, itinere inservire possunt. Isti enim Hodæporici non modo gentes, regiones, vrbes, maria, flumina, lacus, paludes, & alia ejusmodi suis in tabulis complexi sunt, sed etiam diversos ritus, moresque singularum fere nationum, & varias hominum naturas, ac insuper exempla quædam & præcepta politica, naturalia, æconomica, scientifica, & quæ ad commercia spectant, de quibus omnibus velut præcognitis nos instrui consultum fuerit. Eum in finem præter recentiores **Cosmographos**, quos

C

mag-

magno habemus numero, juvabit relere ea, quæ *Erasmus Francisci, Missionius, Johaões Boterus, Hilarius Pyrckamerius*, & alii peritiores Hodegi in suis *de ratione peregrinandi* libris hinc inde retulêre, ubi ex itinerariis præcipuis pleraque talia inseruêrunt, quæ peregrinantium usui futura sint. Quid autem in ipsâ peregrinatione maximè sit observandum, vobis hîc non suggero tantum, sed si quid apud vos possum, ingero & inculco, paucis multa complexus.

Quid in itinere agendum.

VII. Primò itaque cogitet peregrinaturus, quemnam suæ peregrinationis scopum sibi præfigat; quod studiorum genus affectet; quid, ubi, & a quibus discere velit, quemque suo in Itinere ordinem tenere intendat. Ex hac namque præconceptâ finis ideâ totius ferè peregrinationis in posterum agendæ ratio dependet. Solent autem Germaniæ Nobiles hunc fermè in peregrinando servare ordinem, ut perlustratâ superiore & inferiore Germaniâ, secundo Rheno in Hollandiam vel rectâ in Angliam trajiciant, inde in Galliam, porrò in Hispaniam, post in Italiam & Siciliam, ac domum tandem per

per Venetias se recipiant. Qui vero hanc peregrinationem majori cum fructu, & minoribus impensis conficere cupit, *Primò* operam dabit, ut linguam gentis illius, ad quam se conferre cogitat, prius addiscat. *Idò*, ut ejusdem gentis chorographiam sibi familiarem reddat: quod ipsum de præcipuarum illius provinciæ familiarum notitiâ & genealogiâ facere convenit. *IIIto* ut relationes de eâdem gente ab iis editas, qui prius easdem regiones perlustrarunt, consulat. *IVto*, ut aliquis sit in comitatu, qui jam eandem peregrinationem confecerit. *Vto*, ut postarum diverticula & mansiones per loca, quæ peragrat, studiose indaget. Hæc fané permagni sunt momenti: nam sicut Venator ille optimè ventionem instruit, qui probè novit, qualis & quanta est sylva, in quâ venatur, sic & is optimè iter suum dirigit, qui regionem, locos & diverticula vel *pictis e tabulis* noscit. Inter peregrinandum canibus uti, præterquam quòd molestum est, etiam periculo conjungitur. In vecturâ equo laboris patiente, pretiique non

magni, si modo haberi potest, peregrinans utatur. Nobili tamen loco natis & patrimonio abundantibus, majores sunt partes, neque eorum cuiquam declinandæ: Etsi multi in fastum convertunt opes, neque se nobiliter vivere arbitrantur, nisi in pompa & luxu vivant; quæ non solum falsa, sed impia quoque opinio est. Quibus verò humilior est conditio, satis hoc fuerit, si in itinere honestè victitent, & miseriam a se propulsent. Cum autem plebeji insidientur passim peregrinantium oculis, hos oportet omnino in diversoriis circumspectè agere. Quam ob rem minimè probo inconsultum istud nonnullorum consilium, qui nimium in se fidentes, alios suam metiuntur ulna & indole, quæ quia sine fuce & dissimulatione est, eandem sinceritatem ubivis reperiri existimant. Hi tales suam primùm inconsideratam agendi rationem agnoscunt, dum in aliquod discrimen incidunt, suisque impendiis discunt non cuilibet esse fidentum, & quod dici solet, *Diffidentiam esse securitatis parentem, priusque, uti Cicero agebat: multos salis modios simul edendos esse,*

esse, ut amicitiae munus expletum sit.
Ejusmodi præmonita maximo fore commodo, si observentur, prudens nemo ambigat, siquidem ante oculos incessanter observari debent mala, quæ sæpius eos obruunt, qui nimium animi candorem profitentur, in idque circumspectius enitendum, ut, antequam eveniant, præveniantur. Inter peregrinandum studiosus paucissimis iisque selectis utatur libris, qui erunt Cosmographici, Gnomologici, Historici, Hypomnematici, aut ad excerpta & adversaria instructi.

VIII. Igitur ut peregrinatio Vobis ^{Peregrinationis finis.} sit, quod debet, *Morum & vitæ Magistræ, Eruditionis & prudentiæ pararia,* tria hac in re ante omnia vobis proponite, *prudentiam, Scientiam, & Mores.* Quæ omnia Vobis peregrinatio ad exteras gentes, si consultò, si ritè instituta, adferre debet. Ac *prudentiam* quidem ea conciliari etiam ante prudentiæ annos, tam clarum est, ut non aliam *Homerus* Vlyssææ prudentiæ causam assignet, quam peregrinationem. In ea quoque sententia fuisse videntur *Lacedæmonii*, qui *Apollinem* sapientiæ

præsidem quaternis manibus, totidemque auribus fingere consueverunt, illud nimirum innuentes, eundem *prudentem Virum* haberi debere, qui plurimas res viderit, palpaverit, audiverit. Hinc illud poëtæ: *Utilis ille vir est, multas qui viderit urbes.* Nec immeritò sanè. Nam Instituta, leges, jura, Ritus gentium, Mores & Consuetudines hominum, Statuta Civitatum, ac orbis Mirabilia habere perspecta, mirum quantum ad prudentiam ponderis adferant, & momenti, quàm egregiè ingenium orrent, judicium forment, linguam cum mente erudiant, si non libata leviter, ut multis, sed seriò observata, retenta & in usum fuerint reposita. Quicunque ergo de fine peregrinationis, id est, *Virtutis & prudentiæ* adeptione seriò cogitat, quicunque etiam semina disciplinarum suo pectori inferere constituit, seque contra barbariem & ignorantiam, pestes vitæ humanæ, hostesque infensos, armare generoso proposito in animum induxit, suam omninò peregrinationem juxta interiorem civilemque prudentiam debet institue-

stituire, ac cumprimis solertiùs inve-
stigare diverſorum hominum mores,
varia ingenia variasque indoles; prin-
cipum actiones, Aulicorum ritus, ur-
banas quoque ac civiles, militaresque
disciplinas ſecundum varias gentes :
perquirere res maritimas, navigatio-
nes, commercia, animalium, arborum,
plantarum, foſſilium naturam, & reli-
qua ad cœleſtium humanarumque re-
rum notitiam facientia; Verbo debet
ſtudioſe ſcrutari & indagare *Cosmogra-
phica, Aſtronomica, Geographica, Geor-
gica, Nautica, politica, Academica, ſeu
Literaria, Eccleſiaſtica, Historica,* &
his ſimilia, quæ intellectum inſtruunt,
& varietate ſuâ tædium ex ſeveriori-
bus forté hauriendum miré interpo-
lant & temperant. De his in me-
morïæ adjumentum ſigillatim agere
volupe eſt.

IX. Igitur circa *Cosmographica* in-
quiri debent Horizon, Meridianus, *Specialia in
itinere ſcu-
tanda.*
longitudo & latitudo loci, declinatio
poli, Magnetiſis a polo Mundi, ſub quo
parallelo ſitus ſit locus, ſub quo cli-
mate, in quo hæmiſpherio, ſub quo to-
gradu, an verſus orientem, occiden-
C 4 tem,

tem, Meridiem, Septentrionem; Quis ibi ortus & occasus solis; quæ crepusculorum initia, qui fines? &c.

ASTRONOMICA videlicet Horoscopus ascendens, Medium cœli, *Zenith* & *Nadir*, Stella verticalis, planeta dominans, Signum Zodiaci, gradus, cui locus est subjectus, & reliqua in globo armillari seu cœlesti designata.

GEOGRAPHICA, An scilicet locus sit mediterraneus? An pars continentis vel Isthmus? An ad flumen, aut fluvii ostia vrbs sita sit? Quâ regione, quo regno, quo ducatu, Episcopatu, dominio? versus quam mundi plagam? quæ vicinæ aut finitimæ regiones? Quanta urbium, oppidorum, pagorum, arcium, castrorum frequentia? Qualis sit regionis divisio? Quæ vrbes præcipuæ, quæ Emporia, quæ & quales viæ publicæ, quæ & quot teloria? Itineris qualitas, Stelæ seu statuæ, mercuriales; quæ Topographia, quisve situs specialis? &c.

GEORGICA nempe, quæ regionis facies, quæ natura agrorum, quæ gleba, quæ fodinæ, quæ nemora, quæ Soli indoles, nùm uliginosa, arenosa, fer-

fertilis? An frumenti, vini, & olei, leguminum ferax? Núm plana, montosa, sicca, humida, paludosa? An frequens incolis vel deserta? Indaganda quoque rerum variarum, quæ ibi reperiuntur, copia & natura: Aëris qualitas, auræ temperies, cœli salubritas, vel inclementia. Quibus morbis incolæ sint obnoxii. Quæ victûs potûsque & habitationis ratio; quæ deliciae, ac reliqua iis in locis obvia.

NAUTICA, quæ nimirum sit fluminis vastitas, profunditas, rapiditas, aquæ qualitas, vada, fyrtes, brevia, rupes, scopuli, promontoria, sinus, naufragii pericula, mediisque in fluctibus aræ, insulæ, voragines, piscinæ, &c.

POLITICA, quænam sint, provinciæ leges, in re bellicâ, civili, principum electione vel successione, in administrandâ justitiâ, in acie instruendâ, in arcibus muniendis. Quot & quinam sint Regni ordines; quæ illorum jura; qui solemnes congressus, quæ vis & auctoritas procerum; quis Regii, publici, sanctioris consilii modus; quæ Aulæ ratio, quis splendor; quantos redditus annuos hic vel ille prin-

ceps habeat, quam copiosum conscribere possit exercitum; quot pedites, quot equites parare; Quænam sint ea, quorum princeps jus sibi specialiter vendicat. Qui commeatus, quæ obsonatoria, qui mores, qui ritus & incolarum consuetudines. Qui vestitus Virorum, Mulierum, Sponsarum, Civium, Rusticorum, Nobilium, Sacerdotum, Monachorum. Item funebres apparatus, ingeniorum fœcunditas, industria, labor, studia virtutes & vitia. Artificia, Mechanica, commercia, artes, manufacturæ, monetæ, pondera, mensuræ, formæ gubernationis civilis, judicia, leges, municipia, immunitates, officia forensia, onera publica, tributa, vectigalia, privilegia, census, proventus; disciplina militaris; Ritus nuptiarum, conviviorum, Encæniorum; Ludicra exercitia, animi relaxationes, conventus Nobilium, & si quæ alia ejusmodi.

ACADEMICA seu *LITTERARIA*, quis nempé & qualis rei litterariæ bonarumque artium cultus; quæ studia, quæ artes, quæ scientiæ maximè vigeant: Qui characteres in eâ regione

gione peculiares. Quales Bibliothecæ; An in iis rariores libri, selecti, secreti, antiqui manuscripti, non impressi. Investigandæ etiam scripturæ veteres in faxis aut laminis veteribusve monumentis incisæ, aliæque ejusmodi antiquitates visu mirabiles, puta *Gigantum strata, Wandalorum Cæmetæria, Romanorum castra, legionum stativa, præsidia &c.* Antiqua item numismata, elegantes picturæ; necnon columnarum, statuarum, obeliscorum, pyramidum, sepulchrorum, & aliorum monumentorum reliquiæ. Epigrammata, propemptica, Epithalamia, Epicedia, Epitaphia, inscriptiones publicæ, satyrica, tragica, technopægnia, dictæria, Adagia, Melodiæ artificiosæ, organa, instrumenta Musicalia, Geometrica, Mathematica, hydraulica, Artifices in artibus excellentes, pictores, Statuarii, sculptores, Architecti &c. Academiæ, Scholæ, Gymnasia, Societates Eruditorum, Regimen academicum, institutionis ratio, methodusque docendi, stipendia professorum; Viri doctrinâ illustres, Scriptores, Componistæ; Aucupes quoque & piscato-

catores, pro indagandis scilicet historiis & naturis ferarum, volatiliū & aquatiliū. Sed & cum primis indagandum de incolis, An bonis moribus, liberalibus disciplinis, vel mechanicis artibus sint instructi? An frugi, urbani, humani, vel fraudulentī, efferi, crudeles, barbari, otio & ventri dediti? An armis, aut litteris præstent? Num sint dociles, robusti, curiosi &c.

ECCLESIASTICA, videlicet Religio prædominans, cultus divinus, Ecclesiarum apparatus, templorum copia, nitor, structura; Quæ in iis monumenta sepulchralia? Quæ etiam festa, Ceremoniæ, ritus, cantiones sacræ, Conciones, Auditorum frequentia, populi devotio; cleri mores, doctrina, disciplina; jejunia, eleemosynæ, processiones, statuæ thaumaturgæ; Dignitates & officia ecclesiastica; Collegiata, præbendæ, Abbatia, Monasteria, judicia sive consistoria ecclesiastica, leges & consuetudines in contrahendis matrimoniis, in funeribus.

HISTORICA: Urbis antiquitas, origo, elegantia, plateæ, templa, curiæ,
ar-

arces, ædes præcipuæ, familiæ nobiles; Heraldica, genealogica, Gubernatores illustres, monumenta, resque auditu & relatu memorabiles.

X. Hæc verò disquisitio, ut majori ^{peregrinantis officium.} cum fructu fiat, necesse in primis fuerit, *adire, lustrare, videre, interrogare, judicare, discurrere, conversari, colloqui &c.* Adire viros eruditos; lustrare aulas, templa, vicos; invisere Academias, inspicere Bibliothecas, interrogare peritos, ac præsertim audire Sapientiæ doctores, sicque cum singulis versari & discurrere, ut quæsitâ discatis, nondum inventa quærat, & præcognita inveniatis. Quantum ex studiosâ ejusmodi inquisitione & familiari cum peritis doctisque viris conversatione peregrinanti redundet utilitatis, notius est, quam ut pluribus debeat ostendi: Si enim ruinæ, *quod aiunt*, & monumenta veterum Heroum nos commovent adspectu, quidni istæ imagines vivæ Virtutis & doctrinæ? Habitat namque in vultu animus, qui si bonus ac honestus est, radios ex illâ ipsâ vultûs compositione spargit, qui se aliorum animis ingerunt,

runt, quique tacitis nescio quibus illecebris hominum studia & benevolentiam pelliciunt, & pelliciendo illustant. Certé *Erasmus* ille *Roterodamus* sæculi sui decus, aliquando interrogatus à quodam, *quâ ratione doctus evadere posset*; respondit: *Si doctis assidue conviveret, & doctos non minus attenté, quam reverenter audiret.* Aureum, me Hercle! dictum: ad cujus similitudinem vos ut componatis, omnesque ingenii nervos intendatis velim. Et in his quidem abesse debet torpor omnis, morositas, & oscitantia; abesse debet & verecundia subrustica, nimiaque taciturnitas; sed & præcavenda festinatio nimia, ne peregrinans plus æquo properando, oportunas proficiendi occasiones negligat, aut aliqua maximé observanda prætereant, sicque peregrinationis fructum amittat. Importunos Vos hîc esse volo, & modesté curiosos, discendique cupidos: *Rogare, inquirere, percontari, foris, domi, in itinere, in agro, in urbe, foro, aulâ, templo, de moribus, legibus, situ, munitionibus, opificio, mercaturâ, telomis, vectigalibus, proventibus, naturæ curiosis,*
fossi-

*fossilibus, mineralibus, thermis, aut si quid
insigne oculis vestris in quâvis regione oc-
currerit. Scité omninò & appositè
in hoc parergon poëta vulgaris:*

*Multa rogare, rogata tenere, retenta notare.
Hæc tria discipulum faciunt superare Magistrum.*

XI. Eluxuriari videbor, si fusiùs *Singularia
diligenter
notanda,*
prosequi velim singula, ex quorum so-
lerti investigatione peregrinando ani-
mum juxta, ac sermonem feliciter pos-
sitis excolere: nam præter ea, quæ jam
attingere cœpi, *peregrinatio*, inquit Se-
neca Epist. 104. *notitiam dabit gentium,
novas vobis montium formas, nova climata
ostendet, inusitata camporum spatia, irri-
guas perennibus aquis valles, thermas,
metallifodinas, hujus vel illius fluminis sub
observatione naturam, aliaque hujusmodi
plura naturæ dædalæ prodigia*, ut nus-
quam sese non offerat discendi & pro-
ficiendi occasio. Vos arripite tan-
tum, & ut *APELLI* nulla dies sine
lineâ, sic nec vobis dies, nec hora, pe-
ne dixeram momentum, sine aliquâ
observatiuncula, quæ vos in omni
genere vitæ prudentiores reddat, ani-
mumque imbuat novo semper aliquo
sapientis judicii succo. Hæc notate,
nec

nec memoriae tantum, sed pugillaribus, chartis, tabulis consignata seponite, in ordinem digerite, &, quod caput rei est, tamquam cimelia adservate, recondite, relegite. Cavete porro differatis videre tamquam sæpè visuri, quod videre nunc datur, quoties volueritis: Non enim mora, sed diligentia fructum dabit itineris, in quo orbem quasi compendio licebit postea contemplari. Si Vrbes videritis, Viros, Mores, Instituta, Consuetudines penitiùs consideraveritis, & quid urbes, Viros, Mores ubique servet vel corrumpat, observaveritis; si vitia hominum notaveritis, ut vestra corrigatis, si denique, ut alia præteream, virtutes rectasque vivendi rationes animadvertere volueritis, & imitari non pigeat, quos laudare aut mirari delectat, omne profectò in vestra peregrinatione punctum tuleritis & præmium, sicque alienæ facti fortunæ arbitri, vestræ fabri tandem fieri poteritis, ubique Domi futuri, ubique velut in fundo vestro dominaturi, ac fatis etiam pollice verso illusuri. Etenim ut appositè Ovvenus:

Fata

Fata regunt fatuos, sapiens dominabitur astris;

Non fatum, at fato se regit ipse suo.

XII. Ad *SCIENTIAM* venio & *DOCTRINAM*, quæ vel ab *Auribus*,
vel ab *Oculis*, aut a *Doctoribus*, vel a *Libris* hauritur. Et de *LIBRIS* qui-

*Adeundi cu-
juslibet re-
gionis viri
docti.*

dem neminem esse credo, qui ambi-
gat hos utiliùs Domi haberi & tractari,
quam in continuo peregrinationis mo-
tu. In *DOCTORIBVS* aliter com-
paratum est; sua enim cuique terræ
gemma, sua Minerva, nec vlla tam
beata gens, nulla tam felix regio, quæ
omnia includat ingenia, sed sparsa illa
ubique & diffusa, sapientissimâ Dei
Oeconomiâ, in remotas etiam mundi
oras, ne vni loco aut terræ Musas pu-
temus alligatas, sed ubique hominem
comitari, & suos in famæ theatro col-
locatos alumnos, procul nonnunquam
a geniali suo solo amandare, ut inter
alios tamquam Soles emineant, & *ve-
lut inter ignes Luna minores*. Hos com-
pellare, adire, audire, in eorum no-
titiam se insinuare, favorem ambire,
amicitiam exposcere convenit. Quod
si feceritis (*ut id haud difficile apud tam
humanos*) bone Deus! quæ occasio ex

D

con-

convictu, auditu, alloquio indies discendi & rem faciendi in tam opulento Musarum mercatu, & litterato Doctorum commercio sese ingeret? Quanti fané vel ex solo cum Literatis colloquio in peregrinatione fructus capiantur, uberius edocuit *Maconisus* in suo itineralio. Idem paucis nos docet D. Gregorius L. 8. E. 29. *Quia, inquit, aut discit audiens, quod nescire se nouerat, aut cognoscit id, quod se nesciuisse nesciebat. Et verò si non aliud, certé vel ipse vultus, & brevis etiam sermo, aliquid iuvabit. Immò est semper quidpiam, quod ex magno viro vel tacente proficias: Sicut enim nauis in tenebris levis intermicantis Syderis illustratio dirigit; sic nos in hac vitâ vel inspecti illi viri sapientes & eruditi instruunt.* Vnde sapienter omninò doctissimus Abbas *BELLE GARDE* in suis Regulis vitæ civilis Euphyandros his admonet verbis: *S' il etoit possible, il ne faudroit frequenter que des bons esprits, & d' habiles gens; leur entretien est une école, ou l' on peut apprendre avec plaisir, ce qu' ils ont appris avec peine.* Qui ad hanc segetem venit, si sapit manipulos frugum colligit, & in usum suum recondit. *Vide infra §. 17.* XIII.

XIII. Jam quæ ab *Oculis* utilitas? *Oculis perlustranda singula memabilia.*
 Qui hîc veri & individui ad scientiam duces; Nam quæ tam rigida mens, quam non delectent, moveant, flectant tot oculorum objecta & blandimenta, jucundaque illa ac varia gentium, vrbium, locorum, climatum perlustratio? Illic spectare datur regiones fœcundo glebarum cultu, montium, vallium, nemorum, agrorum fertilitate, leni fluminum murmure, insigni aëris, & cœli temperie celebratas. Alibi videas prisca Heroum trophæa, Statuas, Circos, Arcus, Theatra, Sepulchra, Lapidés, aliaque monumenta; Isthîc sacrarum Ædium, Templorum, Palatiorum rudera, & in his ipsis venerandæ Antiquitatis vestigia, priscae pietatis exempla. Alio in loco miraberis Tempia, Scholas, Collegia, Academias, Bibliothecas, Speculas Mathematicas, Ephestia, Musæa, Lararia, Cimeliarchia, Physiothamæa, Numiphilacia, Naturæ & Artis prodigia, Cælaturas, Gemmas, Artefacta rariora, & similes prisca, meliorisque ævi reliquias, ac sexcenta alia, quæ non delectant solum intuen-

tem, sed velut bonarum Artium & annosæ Virtutis panegyres peregrinantem mirificè afficiunt, jucunditate sua erigunt, docent, instruunt, formant, exercent, ejusque animo adspectu tot sublimium & grandium rerum, insignem veræ sapientiæ, & gloriæ cupidinem ingenerant. Ista enim omnia bene expensâ interdum plus loquuntur, plusque oblectant & profunt, quam ipsi scriptores. Vbi autem in peregrinando Vobis concessus est aditus ad aliquam Bibliothecam, circa ejus dispositionem & ordinem primò eritis solliciti. Dein ejus memorabilia & singularia *præfeti* ductu vel defultoriè percurrentis. Attentiùs vero Manuscripta perlustrabitis, quorum vobis expetitis catalogum, ex quo potiora seligatis, eaque secundum antiquitatem, ornatum, genuitatem, aliasque regulas examinabitis singula benè adnotantes, cum Manuscripti codices non minimi sint momenti in re litterariâ: Horum enim ope divinam omnem & humanam sapientiam felici quodam fluxu ad nos derivatam habemus. Lustratis hisce Manu exaratis

co-

*Quid in Bibliotheca
frequentatione
observandum.*

codicibus, ad reliqua pergetis cimelia,
 Numos, Antiquitates, Lithologica, a-
 liaque rariora, in quibus pro subjecti
 merito hærebitis, eorumque potiora,
 bonâ *præfæcti* veniâ, in pugillares cu-
 raté & seduló referetis. Inde perge-
 tis ad libros paulò attentius discutien-
 dos, quorum rariores, ut præ cæteris
 indicentur, postulabitis, & notatu di-
 gniora in tabulas conjicietis. Istud
 veró inter primâ repono monita, ut
 cum viro erudito, qui accuratiorem
 habeat rei Litterariæ notitiam, & ar-
 cana Bibliothecæ noverit, familiarem
 quamdam Societatem ineatis. Equi-
 dem nonnullos forte Gryphis, sævo ac
 scythico ferarum generi, similes offen-
 detis, qui, *Mela* teste, *thesauros miré*
amant, miréque custodiunt, ac attingenti-
bus infesti sunt. Sed veri docti, qui
 cum eruditione simul pietatem con-
 junctam habent, ab hâc invidiâ sunt a-
 lienissimi, gaudentes potius, ac gloriæ
 sibi ducentes, si libris suis possint aliis
 inservire. Hos igitur adire, hos con-
 sulere oppidó expedit. Ceterum hac
 in re plurimùm proderit relegere Tra-
 ctatum *Baudeloti de Dairvail* de utili-

tate peregrinationum, Parisiis A. 1686. in 12. typis exscriptum sub titulo: *Traité de l'utilité des Voyages, & de l'avantage, que la recherche des Antiquitez procure aux Scavans.*

*Aures & exercitatio
praesertim
ad discen-
das linguas,
in subsidium
adhibenda.*

XIV. Quæ demùm ab *Auribus* ad Doctrinam promanet utilitas, notius est, quàm ut pluribus debeat demonstrari. Quis enim tam corneâ fibrâ? Quis tam sensibus hebes, quem audita tot rerum Eruditarum varietas, tanta morum, consuetudinum, legum, rituum discordia, ac etiàm tot gentium discors concordia, non instruat, non informet & erudiat? jam de *Linguis*, quæ auditu & usu maximè discuntur, non est quod hîc verba prolixius faciam. Neminem enim esse arbitror, qui dubitet plurium linguarum peritiam ad utrumque usum tùm ad lectionem, cùm ad sermonem esse omninò necessariam, ac maturè parandam, & ipsà exercitatione apud exteras gentes perficiendam: Nam *tutius ex ipso fonte bibuntur aquæ.* Illud hîc obiter Vos præmonitos velim, quod si studiorum causâ ad exteros proficiscamini, id impensius agatis, ut non minùs discipli-
na

na capeffenda, aut difcenda fcientia
linguarum ftudia perficiat, ac confum-
met, quam linguæ ipfas adornent fa-
cultates; Illæ enim folia tantum funt
& cortices, hæ eruditionis medulla;
illæ flores, hæ fructus; iftæ lepôres
tantum, cincinni & ornamenta, hæ offa
& nervi: Illæ Vos patriæ gratos red-
dent, hæ utiles, fi reipfâ tales effe ftu-
dueritis, quales optant illi, qui Vos a-
mant. Nolim igitur Vos in iftâ Gram-
maticali palæftrâ ita defudare, ut a fe-
riis feverisque ftudiis Vos avocet, aut
retardet. Ancillæ funt linguæ & fa-
mulæ tantum, non Dominæ, quibus
tamquam adminiculis utendum ad ma-
jora. Hinc Sciolos ego illos & nuga-
culos rideo, qui ftultiffimâ ambitione
præter voces & titulos nihil quærunt:
*Non enim vocabulorum venatorem, fed
rerum inquitorem decet effe fapientem,*
ut Divus monet Auguftinus *Libr. II.
contra Academicos cap. 2.* Ceterum
linguam quod attinet *Gallicam*, cùm
ea jam penè fit orbis delictum, atque
adeo univerfim invaluerit, ut omninò
Nobili viro neceffaria videatur, ea
cùm primis Domi ad ufum erit difcen-

D 4

da;

da; Tum verò ejus lepôres & amœnitates non alibi felicius didiceritis, quàm in illa elegantiae & doctrinae sede, bonarumque artium officina Parisiensi Academia. Sed vobis evitandas inculco delicatulorum quorundam in pronuntiatione affectatiunculas, & elegantias opinione vulgi vinulas, reipsa vernaculas, quæ aures verè Gallorum radunt, ac delibato florido illo Sermonis vigore, puritati illius linguæ haud parùm detrahunt, dùm nativum Gallicisimi decus interpolare superbâ lasciviâ audent, & spreto linguæ thoro, adulteria quarunt corruptarum vocum & phrasium, nilque nisi fallacis stateræ verba personant. Cui vitio occurretis, si vobis ad manum semper, & in manu fuerint probatiores in hac lingua Authores, viz. *Ronsardus, Plessæus, Molinæus, Vaugelas, Bouhours, Menagius, Andry, Bellegarde*, aut alii recentiores.

Scientia, artes & disciplina Nobilibus præreliquis addiscende.

XV. De exquisitioribus Disciplinis, Artibus & scientiis, quæ singulorum mentes perficere dignoscuntur, sed peregrinantium præsertim Nobilium animos exornare debent, vel pau-

paucula hîc dicere juvabit. Et enim alterius generis sunt Disciplinæ, quæ cultum vitæ respiciunt, & religionis ac doctrinæ sacræ rationes concernunt; Alterius verò, quæ salutem publicam procurant, aut civilis vitæ regulas præscribunt. Cum eo loco nati sitis, & a natura facti, ut in vobis velut aliis aliquando præfuturis expectatio publica vertatur, huc omninò vos totos à teneris referre debetis, eoque omnes curas & studia dirigere, ut eas præcipué discatis artes & disciplinas, quæ hodiedum manifestum & necessarium habent usum; nam ut sapienter Seneca: *necessaria ignoramus, quia non necessaria discimus.* Studium verò Politices, Ethicæ, Historiæ, esse utilius, quam omne id, quod in scholis discitur, sapientissimi Abbatis *Bellegardi* sententia est his verbis: *L' étude de la politique, de la Morale, de l'histoire, du Monde, est plus utile, que tout ce qu'on apprend au college, & que la philosophie même, qui n'a que des idées abstraites, & de raffinemens de nul usage, pour le commerce de la vie, & qui gâtent plutôt l'esprit, qu'ils ne le redressent.* Quod

si animum, ut fieri amat, ad jus, aut alias meliores Artes, appuleritis, hæc præcipua vobis esse debet cura, ut in alterutra excellatis disciplina. Tametsi enim Nobilium pauci admodum perpetuas in foro & Senatu operas præstant; rectè tamen & necessario, si juris sint periti, in senatum leguntur, qui cum sua possideant à Republica, ei minús deesse possunt, neque unquam debent, præterquam quod ipsis primi honores, ut par est, tribuuntur in regiis & supremis dicasteriis, aut ipsi ad Reges & principes ablegantur, vel iisdem præcipua in Aulis officia demandantur, iis, *inquam*, qui se ad illa paraverint. Turpè verò esset, eum qui Magistratum gerere aliquando cogitat, alterum jus, scilicet *Publicum*, seu *Naturæ & Gentium* ignorare; turpius sanè, si interrogatus, *quid sit?* magis quam piscis obmutesceret. Quippe quod unicum sit medium quo Nobilitas suscipiendis legationibus ac commissionibus, aliisque tractandis gravioris momenti negotiis publicis, quinimo & consilio Imperiali aulico, ipsique ministerio apta habilisque redditur;

ditur; hujus enim studii finis præcipuus est, ea discere, quæ civem ad Rempublicam suis in partibus gubernandam aptum reddunt. Ineptus autem futurus sit Gubernator, qui ad eam nuda privati juris doctrina instructus accesserit, similis illi qui corbitæ præficitur, & celocem nunquam rexit. Vnde *Asinos ad Lyram* solent vocare eos, qui ad Reipublicæ structuram gubernandam in publicum provolant hujus juris rudes & ignari. Sed hac de re satis. Reliquas quod spectat Artes & scientias, negari non potest indita esse omnibus hominibus earum semina, ac fundamenta, quæ quisque non ab educatione, non a consuetudine, sed ab ipsa natura hausit, traxit, arripuit, & excolere, si velit, potest: *Quod si sequamur ducem naturam*, inquit Cicero, *nunquam a discendi studio cessabimus*; Hinc poëta:

Herculeas posuit Naturæ nemo columnas,

Et si quis studeat ponere, vanus erit.

Sic nec & ingeniis discendi meta locata est,

Pluribus indeptis, altius ire solunt.

Innatum est cunctis sublimia pluri,

Ut que scias, brevis est regula: Scire velis.

XVI. Cum

*Mores ante
omnia exco-
lendi.*

XVI. Cúm denique id præcipué commodi & utilitatis habeat peregrinatio, quod per eam miscere mores, vel temperare, aut novos induere detur, recensitis iis, quæ *prudentiam* inspirant, & augent *scientiam*, restant *MORES*, qui postremo mihi loco repositi, vobis, si quid sapitis, *Adolescentes optimi!* primo collocandi. Ab hoc enim scopo si aberrâstis peregrini, aberrâstis ab aliis, atque inutilis *scientia* omnis & *prudentia*, inutiles labores & itinerum expensæ, inutiles ipsæ peregrinationes, immò noxiæ à probitate morum secretæ. Cetera quæ vulgus hominum in vobis miratur, Dignitates, honores, apices, fasces, imagines, prætextas, trabeas, titulorum ampullas, & similes pompas, speciosa reputate, hanc *Morum* integritatem necessariam credite; illa ad ornatum adhibete, hanc ad salutem vitamque felicem. *Scientiam* vos amare volo & sectari *prudentiam*, sed magis *bonos Mores*. Vix enim fanus esse potest intellectus, dum voluntas insanit; vix integrum cerebrum, dum cor laborat: vix pura natura, cum sordida & impura

pura vita: *Omnes, inquit Oforius, Libr. 2. de Reg. institut. qui litteris student, & vitiis cooperti sunt, non sapientes, sed insani fiunt.* Per tot itaque peregrinationis vestrae incommoda, per tot labores & molestias, non discere tantum aut scire, sed sapere & facere opipidò condecet. Habetis campum in quo vestra decurrat virtus, palæstram, in quâ exercita crescat magis ac magis, & masculum colligat robur ex conspectu tot bonarum consuetudinum, ex auditu tot rerum Divinarum & moralium, ex alloquio tot virorum illustrium, a quibus non potestis non redire doctiores & meliores. Nulla enim harmonia gratior, nulla consuetudo jucundior, nulla exercitatio utilior eâ, quæ quotidianis sermonibus, mutisque & modestis cum probis doctisque viris habetur; ubi animi ipsi quodammodo inter se coeunt & miscentur. Hi quid utile, quid decorum, quid honestum edocebunt. Isti de rebus Divinis pié sanctéque differrent; Superstitiones alii anilesque fabulas & formidines ex animo revelent. Mentem illi suis conceptibus natu.

naturâ quodammodo gravidam velut
obstetricante manu ad parturiendum
sublevabunt; alii pectus ad magna &
heroica altiùs erigent, eumque hono-
ris & gloriæ radium ipsi impertient,
quem reptilia plebis altioribus brutis
rebus denegare solent; Isti verum
DEI cultum veramque religionem, fi-
dem, spem, charitatem & justitiam in-
stillabunt; Eloquentiâ alii, consilio,
doctrinâ, informatione vos passim ju-
vabunt, efficientque, ut nemo vos de-
cipiat, neminem vos decipiatis. Est
igitur palæstrica quædam virtutis ex-
ercitatio, & optima morum expolitio
prudens & assidua cum ejusmodi viris
conversatio; proindeque id sibi pere-
grinator omninò persuasum habeat, se
tali ingenio, talique indole præditum
ab omnibus judicatum iri, quali ornati
fuerint illi, quos frequentiori consue-
tudine & amicitia conjunctos habebit:
Vti enim ille, qui aromata tractat, aut
unguenta, odorem ab iis trahit, ita
qui frequentat bonos, virtutem pro-
bosque mores imbibit, dùm ex adver-
so, qui in malorum venerit consortia
tactu inquinatur & mixtione, non
secùs

fecus ac qui lutum, cænumve, aut picem contrectat. Nec inanis nostra hæc est sententia, quia ex ore Sapientis *prov. XIII.* dicentis: *Qui cum Sapientibus graditur, sapiens erit; amicus Stultorum similis efficietur.* Sic & Theognides: *A bonis, inquit, bona disces, si vero cum malis verferis, perdes & quam habebas mentem:* Quod effatum poëta his expressit versibus:

*Recta bonorum usu disces, usuque malorum,
Id perdes etiam quod tibi mentis erat.*

XVII. Maxima ergo in utroque *Quæ ratio-*
genere Virtutis & Doctrinæ adipiscen- *ne conver-*
da, conversationis ratio peregrinanti *satio civilis*
& erudita
habenda est, ut quæ sicut in omni ho- *peregrinan-*
minum societate, omnia moderatur, *ti sit institu-*
enda,
ita in itinere constitutis non parum solatii, luminis & utilitatis adspirat. *Est enim conversatio proximus peregrinationis fructus;* siquidem ad parandam civilem prudentiam perparum in lustrandis variis locis momenti est, plurimum verò in usu hominum & convictu. Recto itaque tramite ad conversandi modum paucis explicandum pergitur. Ac primùm quidem fundamentum omni huic structuræ substernendum

dum est, quod summus rerum civilium ac politicarum Magister. *Aristoteles* Libro secundo Rhetoricorum nos docuit, ubi Oratorem formaturus ea ipsi præcepta in moribus & latentibus hominum affectibus explorandis dedit, ut non auditoribus suis tantum, sed omnibus, cum quibus conversatur, placere, eorumque gratiam (*quod in Societate civili potissimum est*) sibi conciliare possit. Quæ utique doctrina peregrinanti multis modis esse usui potest; ex his enim generalibus principiis ad personas, negotia, loca, tempora, scité applicatis, prudens quisque conclusiones formare poterit, ac judicare quid sibi aut aliis commodi ex conversatione cum hoc vel illo homine expectandum sit. Compendiosior tamen via est, virum aliquem peritum in quavis urbe indagare, sibi que familiarem reddere, & rogare, ut eos cum primis indicare velit viros, quorum ex conversatione proficere, res patrias discere & specialia quæque explorare liceat: ita feliciori pede hac in re progredi, & paucis dierum fluxibus, multorum mensium spa-

spatia conficere quis poterit. Initio autem diligentissimé explorandus gentis cujusque genius, ac præ ceteris seduló discutiendum τὸ φυσικόν & ἠθικόν morum, propensionum, atque affectuum: in his enim totius conversationis cardo versatur. Habent quippe populi quique suos mores, suosque affectus, ad quos peregrinus se componere debet, si illorum gratiam aucupari voluerit. *Galli* non adeo omnia in animum statim admittunt, & faciles sunt in amicitiiis, ducente illos civilitate quadam & libertate naturali sine ceremoniarum affectatione. *Itali* verò ad amicitiam tardiores arctiorem ineunt consuetudinem; *Galli* ex levi occasione eam solvunt, facilé iterum resumpturi; *Itali* tardius ab illa discedunt, sed ita discedunt, ut vel nunquam vel feró & rarò ad eam redeant. *Germani* utrisque fideliores, stabiliores & constantiores habentur. Infinita prope sunt, quæ de singulis nationibus hoc in parergon referri possent, *Vide Leti in Italiâ regnante part. 3. Libr. 3. pag. 228.* sed brevitatis gratia prolixior materia in paucos hosce aphorismos

E

ex

ex communi sensu contraham: Igitur mores quod attinet, *Gallus* comis est & urbanus; *Germanus* Sincerus: *Italus* civilis: *Hispanus* tetricus & superciliosus: *Anglus* ambitiosus atque elatus: *Gens Saxonum*, inquit Salvianus, *fera est, Francorum infidelis*; *Si pejerat Francus, quid novi faciet, qui perjurium ipsum sermonis genus putat esse, non criminis?* In animi affectionibus, *Gallus* dapilis est, *Germanus* affabilis, *Italus* officiosus, *Hispanus* gravis, *Anglus* inconstans. In Consiliis, *Gallus est promptus*, *Germanus penetrans & firmus*, *Italus subtilis*, *Hispanus providus*, *Anglus resolutus*. In scientiis *Galli* ferè sunt omniscii, *Germani* Magistri, *Itali* docti, *Hispani* profundi, *Angli* philosophi. In scribendi ratione, *Galli optimè*, *Germani masculè*, *Itali solidè*, *Hispani doctè*, *Angli eruditè* scribunt. In Religionis negotiis *Galli* sunt zelosi, *Germani* Religiosi, *Itali* Ceremoniosi, *Angli* devoti, *Hispani* superstitiosi. Linguae porrò matrices seu primariae per Europam tres sunt: *Romanismus* apud Italos, Gallos, Hispanos, &c. *Teutonismus* apud Helvetios, Germanos

nos, Bavaros, Saxones, Suecos, Norvvegos, Dacos, Anglos & plerosque Belgas, Bohemos, Silesitas &c. *Sclavonissimus* in Sclavonia, Polonia, Bohemia, Pannonia &c. Habent autem singulæ nationes & regiones in sua lingua diversas iterum dialectos. In quibusdam quoque locis linguæ audiuntur, quarum nullum est cum ceteris commercium, ut in *Britanniâ*, *Armoricâ*, *Navarrâ*. Idiomatum verò proprietatem quod spectat *Carolus V.* Imperator dicere solebat: *Secum DEO Hispanicé, cum Amicis Italicé, cum Hostibus Teutonicé, cum fœmineo sexu gallicé loqui velle.* Verùm hæc tritiora sunt & forté leviora, quàm ut nos diutiùs detinere debeant; nunc ad propositum regredimur, *Homiletices Civilis & Eruditæ* regulas aliquot & præcepta tradituri; sed quia exhaurire argumentum hoc impræsentiarum non licet, paucis tantum axiomatibus ea complectemur, quæ illustri juventuti maximè profutura arbitramur.

XVIII. Itaque primum hoc in omni *Homiletices* conversatione sit principium, ut illic *civilis & eruditæ præ-*
E 2
bonam cepta.

bonam de nobis excitemus opinionem, & nemini molesti sumus; quorum alterum animos erga nos inclinat, alterum impedimenta tollit; unde tandem favor & amor consequitur; cujus excitandi modus maxime idoneus est, Honesta-

1.
*Honestatem
vultu verbis
& factis ex-
prime.*

tem vultu, verbis & factis exprimere. Nihil enim æquè allicit animos, quàm bona mens, & modestia, per quam pudor honestatis, ut Cicero ait, claram & stabilem comparat auctoritatem. Modestia autem provenit ex quâdam dulcedine affectûs, quâ quis horret omne id, quod potest alium contristare: S. Thom. 2. 2. Q. 157. Art. 3. His ad latus jungi debet Civilitas, velut scientia earum rerum, quæ in conversatione agentur aut dicentur loco suo ritè collocandarum. Sine hâc quippe scientiâ, bona Mens & modestia, rudis futura est & ingrata, ac facile suo fine frustrabitur.

2.
*Sapientiæ
virtutis stu-
diosus esto.*

Alterum conciliandæ Magnorum virorum amicitiae medium est, seipsum veræ sapientiæ & virtutis studiosum ostendere, virosque doctrinâ illustres præ ceteris venerari & laudibus extollere. Infelicissimi namque ingenii signum est, si quis Viros totius orbis eruditi

&

& multorum sæculorum suffragio probatos de famæ possessione velit deturbare. Sicut verò, ut veteri dicitur proverbio, *Doctus amat doctum*, ^{3.} *Et quisque quærit sibi similem*, sic etiam ^{Viros mag-} *sunt eruditis sua commercia & con-* ^{nos venera-} *fortia*, quæ non nisi vario doctrinæ specimine, & sapientiæ aut Virtutis coagulo coalescunt. Qui ergo eruditorum amicitiam ambit, ipse vel eruditus esse debet aut discendi cupidus, vel sincerus eruditionis æstimator, idque vel aliquo specimine ostendere. Ita *Pompejus Gariglianus*, referente *Erythræo*, *Pinacoth. I. n. 39.* quum subindé in *Humoristarum* Academia ex tempore perorâisset, tantam consecutus est nominis famam, ut nemo vir princeps, nemo paulum literarum cupidior esset, qui eum videre, alloqui, adire non cuperet.

Tertium benè conversandi præceptum est, ut, si famam expertus fueris faventem, eamque promeritus sis, ^{4.} *Tui ostentator modestus esse non refugias*; Sic ^{Ostentator modestus esto.} ut enim superbia & fastus nos ab aliis sejungit, ita dum nimis abjecté de nobis sentimus, per nostram despicientiam,

5.
Defectus
tuos abscon-
de.

tiam, aliis quoque negligimur. Vti
verò ostentare in tempore virtutes,
sic & defectus suos occultare, viri pru-
dentis est. Idipsum fusiùs inculcat
D. Fichetus in sua Studiorum metho-
do cap. 14. his verbis: Defectus majori
studio tacendi sunt. Etsi enim fasces præ
modestia submittendi, prodenda tamen non
sunt apud alios, quæ videntur nocitura.
Notitiam vero defectuum illicó fama cen-
tum spargit linguis; ac ut sunt comparati
a natura mortales, celeri famam creduli-
tate excipiunt, magnâque despicientiâ no-
tatos prosequuntur & contemptu.

6.
Arcana stu-
diorum tibi
serva.

Istud præterea ad prudentiam in
conversazione Literatorum necessa-
rium maximè est, ut Arcana Studio-
rum tuorum tibi serves. Majori admi-
rationi sunt, quorum modi & causæ
ignorantur, his verò propalatis, illo-
rum evilescit pretium, honos, & æsti-
matio. Claram hac super re tulit sen-
tentiam laudatus FICHETVS cap.
10. Magnâ, inquit, arte fama sustinen-
da est, servandumque arcanum silentiorum
ope Geniorum. Nam etsi specimen eru-
ditionis semper sit dandum in publico, re-
motâ ambitione, præstitaque humanitate,
illud

illud tamen quò præstas aliis, aperiendum non est, ne coronam tibi tuam præripiant, tuisque, graculorum more, plumis se convestiant. Sit tamen aliquid, quo emineas; sit aliquid quod suggeras & proferas inauditum, parcé & modesté, ne prodigas tua, tuisque te spolies: sat est, si agnoscant ex ungue leonem.

Huc etiam pertinet arcanum illud ^{7.} maximum, *Ne cuiquam Adversaria, Excerpta nemini o-*
Notas & excerpta tua pervolutanda per- ^{stende.}
mittas: Ne cuiquam dixeris, quo studeas
modo, quâ dicas, aut conscribas arte,
quos habeas incognitos aliis, tibi que fami-
liares Libros. Nam ea, quæ latent, suspicione semper & curiositate insita mortalibus majoris fiunt. Tu verò & laudibus & argutis interrogationibus & blanditiis aliorum, si potes, arcana erue: Sapientiæ genus est, hæc doli boni species. Quidquid autem ex ejusmodi colloquiis notatu dignum occurrerit, diligenter id ad usus tuos sepone: Hoc enim primum magnorum postea ausuum rudimentum esse solet.

Universalissimus denique canon hic esto: *Cave contemni.* Qui enim semel ^{Cave con-}
E 4 vile- ^{temni.}

vilefcit, ægré affurgit; & facile ab eruditōrum confortio arcetur, qui velut colus & hebes habetur. Quocirca peregrinus omnia illa cane & angue pejus vitare debet, quæ ipſum in deſpectum adducere poſſunt. Contemptibilem vero reddunt, omnes illi defectus, qui in oculos inſiliunt, ſive illi ab animo, ſive a corpore, ſive a fortuna, aut ab ipſa converſatione oriuntur. Vilipendium etiam ſibi conſtant illi, qui omnia admirantur, extollunt, de ſeipſis falſa prædicant, jactatores importuni, ſermone leves, loquaculi, affectatores, rixoſi, temerarii, audaculi, maledici, fuſurrones, tetrici, ſuperſtitioſe graves, inflati, voluptuoſi, impudici, in nugis & ineptiis unicé occupati, pedantes, moroſi, ſtupidi, ruſticé verecundi, & his ſimiles, de quibus fuſiùs *VINC. PLACCIVS*

Excerpto II. Rhetor. Tit. II.

Canones paranda Benevolentia.

I.

Ut homo eſt, ita morem geras.

XIX. Jam ad Canones parandæ benevolentia & excitandæ opinionis bonæ progredimur, quorum primus hic eſto: *Ut homo eſt, ita morem geras.* Ingenium verſatile, uti politico, ita peregrino eſſe debet. Diligenter ei ex-

plo-

plorandi sunt animi eorum, quibus-
cum versari cupit, ne morum dissimi-
litudine iis molestus sit, & repulsam
patiatur. Nihil dicere, nil facere con-
venit, ex quo offendatur ille, cum quo
ineunda est conversatio. Peregrinus
igitur *mollior*, quod ajunt, *fandi tempora*
aucupari, occasionibus & opportunita-
tibus obsequi debet, ac modesta qua-
dam & circumspecta colloquendi ra-
tione paullatim alterius genio sese at-
temperare, eum devincire, in pectus
ejus irrepere; verbo:

*Diffimula, simula, quoties occasio poscit,
Moribus ut morem, temporibusque geras.*

Secundus hic est: *Affabilis esto.* ^{2.} *Affabilis e-*
Nihil magis animos allicit, quam si ^{sto.}
quis omnibus sese placidum & affabi-
lem præbeat: *Qui flexi jugæ efferæque*
frontis est, ut Themistius ait Orat. IX.
demisso semper in terram vultu, semper te-
tricus, & contractum habens supercilium,
Is ut ab omni conversatione, ita ab e-
rudita removendus, & ut ore Plautino
loquar, *ad fustitudinas ferricrepidinas-*
que insulas potiùs ablegandus.

Tertius habet: *Obsequiosus esto.* ^{3.} *Obsequiosus*
Pulchrè hanc in rem *Fichetus* inter ^{esto.}
E 5 ar-

doctos lites, rectius faciet, qui in neutram partem inclinet, aut omnibus denique rerum momentis bene perpensis, iudicium aliquod modeste & dubitanter interponat. Egregie *Venator* in panegyri Jani Gruteri: *Temerarium est, inquit, & fatuum judicare de re, quam non videris, firmare sententiam, quam non consideraveris, subscribere divinis, quæcum Divinis nondum contuleris.*

7.

Laus sit modesta, vituperatio modica.

Septimus præcipit, *Ut à laudatione nimiam temperes.* Nam amplificator laudis nimiae, etiam conciliator est invidiæ, crebròque evenit, ut intempestivum de aliquo elogium, aliud suam interpretetur injuriam. Quocirca uti a vituperatione, ita & a laudatione subinde temperandum, nisi accuratè constet de mente illius, cujus conversationem quærimus. Ita Ovvenus:

*Si quem laudâris, parcè laudare memento;
Crimina culpato, parcius ista tamen.*

In cæteris si aliquando necessitas Te ad ea detruferit, quæ tui non essent ingenii, omnis adhibenda erit cura, meditatio & diligentia, ut ea, si non decoré, at quàm minimè indecoré

ré

ré, ut *Cicero* ait, facere vel declinare possis, juxta illud sapientis monitum: *Quid liceat Tibi, quid deceat Te, quid Tibi prosit, Hac tria, si quid agis, sunt meditanda Tibi.*

Quod si versaris in aula, hoc observes *OWENI* Epigramma:

*Quisquis in ambigua se non adcommodat aulâ
Omnibus ingeniis, non habet ingenium.*

XX. Quantum porrò ex regulatâ *conversatio-*
ejusmodi conversatione commodi, *nis fructus,*
quàm uberes fructus peregrinanti ob- *& quibus de*
veniant, pluribus ostendit *Maresius* *rebus collo-*
in quadam ad *Heinsium* Epistola 43. *quendum.*
Libr. I. cui eo nomine gratulatus, præ
ceteris morem illum vehementer
comprobat, qui Belgis omnibus &
Germanis communis est, per cultiores
Europæ regiones peregrinandi, prius-
quam certo in loco pedem figant, of-
ficioque aliquo, vel matrimonii vin-
culo sese illigent. *Nam, inquit, præ-*
ter externarum linguarum notitiam, &
prudentiam, quæ ex illo per varias pro-
vincias discursu acquiruntur, aliud etiam
commodum Vos φιλομαθεῖς consequimini:
Doctos nimirum illustresque Viros, ubi-
cunque degunt salutando, cum illis amici-
tiam contrahendo, eorumque consuetudine
✻

& colloquiis fruendo, Bibliothecas, Num-
 miphylacia, Physiothamæa, Musæa excu-
 cutiendo, Libros rariores, præsertim ma-
 nuscriptos sedulius conquirendo, naturæ,
 & artis curiosa scrutando, ac studiose colli-
 gendo, mirâ inde eruditionis panopliâ in-
 structi, miroque pulcherrimarum rerum
 thesauro locupletati, ditiores semper &
 sapientiores in patriam revertitis, dome-
 sticos lares his exornaturi & popularibus
 nova sapientiæ, virtutis & doctrinæ ex-
 empla daturi. Ut autem speratus ex
 laudata conversatione fructus percipi
 possit, ad tria potissimum Tibi nove-
 ris respiciendum: I. de quibus rebus
 conversandum aut colloquendum sit? II.
 cum quibus, III, quibus in locis? Quod
 ad primum spectat, omnis conversatio
 ad ea dirigi debet, quæ sunt Gnoseos
 vel Criseos, i. e. Indicii, aut Judicii. In-
 dicium præstat multarum rerum sin-
 gularium notitiam, innatumque plura
 sciendi desiderium succendit & alit.
 Hanc in rem usui tibi fuerit tabula,
 quam §. IX. inseruimus, ex quâ disces,
 cujusmodi sint ea, de quibus percon-
 tari debeas, ut instructior domum a-
 liquando reverti queas. *Judicium*
 do-

Gnosis
 &
 Crisis.

docet, quæ facienda aut fugienda sint, quæ scilicet sint vel honesta aut turpia, quæ utilia vel noxia. Hic est domesticus ille Herus, qui revera si domo absit, ipsi domui malè consultum est. Ejus verò duæ sunt partes, prima est *discretionis*, altera *dispositionis*; per illam res discernimus, per istam rectè disponimus: prima errorem a mente, altera ab opere arcet; una præluet menti, ne erret, altera operi, ne peccet; illa noscit, quid agendum sit, hæc agit, quæ agenda novit; per illam, ut par est, scimus, per istam rectè operamur: uno verbo, rectum ac benè compositum judicium hominem facit talem, cujus omnes actus cum recta ratione consentire debent. Conversationis ergo fructus ex *Indicio & Judicio* proveniens erit, ut quis varias res habeat cognititas, id est, ut nôrit, quid esse aut fieri soleat, tùm quid esse aut fieri debeat.

XXI. Ad alterum quod attinet, cum *cum quibus & quibus in locis conversandum.* iis præprimis conversandum est, qui vel longâ ætate, vel multâ lectione, vel peregrinationibus, vel denique diuturno hominum rerumque usu multa-

multarum rerum notitiam, deque faciendis & fugiendis, sive de honestis ac turpibus, deque utilibus ac noxiis judicandi facultatem consequi potuerit. Ab horum congressu vix unquam nisi scientior, intelligentior, aut prudentior discedes, modò ipse tibi non defueris, nec ea quæ ignoras, dextrè, percunctari, aut quo quomodò sermonis de iis inferendi occasionem neglexeris. Duplex vero Sociorum & amicorum genus distingui solet, primum illorum est, quos vel casus dedit, vel sympathia conjunxit, nullo præeunte delectu; alterum illorum, quos rationis ductu eligimus, in quibus eas virtutes cognoscimus, quas & estimatione & amore nostro dignas esse sentimus. In re literaria hujus secundi generis amicos desidero, quorum occasione, non naturæ & indoli, sed arti & studiis consulimus; In re civili naturæ & indolis ratio potissimum habenda est, in quâ scilicet sodalium & amicorum operâ utimur, vel ad honestas animi relaxationes, vel ad consilia vel ad rem politicam. Itaque aliquos utriusque generis socios vel
ami-

amicos sibi jungere fatagat peregrinator, si non natalium splendore, vel ingenio doctrinâque pares, saltem paulo inferiores; nec enim ii, qui vix mediocritatem attingunt, ad rem illius faciunt. Ex eorum verò, qui discere cupiunt, convictu hoc saltem consequi poterit, ut & memoriam eorum, quæ viderit vel audierit, corroboret, & animum ad ea, de quibus subinde in congressibus interrogatur, intendat, ut quæ nescit, investiget, atque aliunde exquirenda sibi meminerit. Vulgare est, nonnulla uni incauto excidere, quæ plures attentos subterfugere vix possunt, & quod bonus nescit *Homerus*; fortasse nôrit *Ocellus*. Dabit ergo operam peregrinus, ut tales inveniat socios, quales decet & juvat: caveat verò ne illis se jungat, quorum vitiosa indoles, profligata vita, perditimores: Quantumvis enim ingenio polleant, periculum tamen est, ne, ut fieri solet, studiorum communio, societas & conversatio, morum etiam & vitiorum communionem & societatem connectat. Idonea denique conversationis

F

loca

loca sunt, quo potissimum homines, qui multa vidisse, legisse, audivisse, aut gessisse, sive administrasse judicantur, confluere solent, puta Aulæ Regum & principum, *Romæ, Viennæ, Lutetiae Parisiorum, Madriti, Bruxellæ, &c.* Ibi enim principum Oratores & Curatores negotiorum magno numero invenies, qui cæteris plura nōrint, & ex longo rerum hominumque usu iudicio polleant. Ad horum autem ædes plerique sive officii & salutationis ac deductionis causa, sive conversatione tempus fallere cupientes subinde ventitant, ut multa variaque cognoscendi occasio nemini, qui eam quærat, ibi deesse possit. Neque verò cuiquam ad Oratorum amicitiam interpretis aut pararii opera vel commendatione opus est: cum illi etiam ultro iis se debere putent, qui ad se officii ergo, vel contestandæ benevolentiae & venerationis suæ gratia veniunt, sibi que appariturâ, deductione vel comitatu honorem exhibere, operamve navare student. Aliis porro in locis minùs celebribus amicorum & Sodalium delectus maturo
ju-

judicio habendus est: quisquis verò, cui datur optio, optimos non feligit, judicio graviter peccat, neque delictum habet, sed delictum admittit. Dici autem vix potest, quantam ex hoc amicorum consortio peregrinus utilitatem reportet, quibus reverà si careat, potenti fane adminiculo caret. Mira enim est illa studiorum communio, mirabilis voluntatum connexio, qua non caro carni, sed animus animo adglutinetur; nec ullibi honestiores necessitudinis partes, nullibi nobilior amicitia, quæ non ex malis actibus, nec ex immoderatis cupiditatibus, sed ex ipso ingeniorum coitu vel conflictu, & ex ipsa mentis luce nobilem & illustrem ortum ducit. *Perniciosus verò error est in iis, qui existimant libidinum peccatorumque omnium parere in amicitia licentiam: Virtutum enim amicitia adiutrix a naturâ data est, non vitiorum Comes.* Cicero de amicitia.

XXII. His igitur imbuti principiis, & instructi præceptis, ite *Adolescentes* Peroratio ad peregrè ituros. *optimi!* ite quo vestra vos vocat virtus, ite pede inoffenso ad ea omnia longius longiusque, quorum causa hæc vestra

peregrinatio est constituta. Naturæ disciplinam addite, indoli artem, & feriis feverisque etiam Studiis animum subjicite, ac iis mentem instruite scientiis & Virtutibus, quæ ad fasces eunt & honores. Ite inquam, sed calle semper recto, id est per viam, quam Illustrissimi Majores vestri gloriose calcârunt, & ego hîc monendo, & docendo velut digito monstro. Ite, lustrate & videte, quæ vidisse vos olim juvet, id est, quæ bona, utilia & in rem vestram facientia excerpите, cætera quæ noxia ne tangite, nec delibate. Nam & rosis suæ sunt spinæ, atque illas legere licet, ab his non lædi. Sed & pectus clausum habere, linguam circumspectam, frontem hilarem, oculos cautos, aures callidas, quædam videre, & transire, alia audire & tolerare convenit. Mala eorum consortia declinate, qui & se dedecorant, & alios secum præcipites agunt. Pericula ubique aperta & operta, ubicunque iter ad virtutes, iter ad vitia. Sirenes & Circes ubique cogitate, vias devias, & esse quæ videatis, sed & vitetis, lenones, parasitos, ganeo-

nes,

nes, Mengones, melleos sexûs fæmi-
nei laqueos, aureas compedes, &
Venerum formas rariores, quæ ca-
pillorum cirris, inverecundâ papil-
larum nudatione, pigmentis, cerussa,
auro, bysso, purpura, cultu, vultu,
fronte, oculis, toto denique corporis
habitu ad vanitatem & lasciviam com-
posito, incautos fascinant, atque in-
escant. Quæ spectari hodie selætân-
tur, & adspicientis oculos laceffunt,
colloquiis animum irretiunt. Viscus
merus talium sunt blanditiæ; & he-
dera suspensa, vinum dicas hîc esse
venale. Igitur,

*Qui vult virgineum cælebs servare pudorē,
Has circæ fugiat, scortilegosque choros.
Sæpè pudicitiam mulier formosa propinqua
Eripuit castis, multa que damna dedit.*

XXIII. Quidam præterea nugiven-
duli, scioli, vanique literiones, pere-
grinationis fructum impediunt; illi
quidem quia suffeni & vento philautiæ
distenti, quamprimùm in via doctrinæ
pedem posuerunt, sibi eum habere
videntur in meta. Alii quia segnes,
desides, & nulli seriæ curæ dediti, solo
luxu disfluunt & otio, nec scientias,

*Ultior ad-
monitio.*

artes aut disciplinas quærunt, sed earum solùm umbram. Plerique quia vitæ morumque abjectâ omni curâ, & infecti vitio licentiæ, luxuriosè vivunt, sociosque simili contagie inficiunt. Fugite hos tales, Massiliâ vel Tarento, ferricrepidinisque insulis dignos: Fugite, *inquam*, & declinate has liberalium ingeniorum pestes, Sapientiæ remoras, prudentiæ verricula, & virtutis in musico cœtu maculas noxasque. Serpentùm hîc imitari vos volo sapientiam, qui ad incantationes, ne capiantur, tacito naturæ sensu, obturare dicuntur aures. Vos Adolescentes! non aures modo & oculos, sed pectus & animum ad istorum sufflaminâ, fuadas & illicia firmiter occludite. Magni quidem hîc est animi inter tot prava aut depravantia, rectum stare, & manere in æqua iudicii lance: Nam facilis est in proclivia vitiorum descensus, & ut cœlo obscuro difficilis est navigatio, sîc rectum tenere iter perquam molestum tot inter scopulos: ast si *pietas* cum eruditione Vobis cordi est, hos facilè declinabitis; sapientiam enim illa animo, non scien-

scientiam solum infundit, mores cum ingenio format, sobrietatem docet & prudentiam, domat cupidines, & insultantes animi motus, *Doctrina est disciplina DEI, & operum illius electrix*; quisquis hanc tenet & sequitur, ut theseium filum, in omnibus vitæ labyrinthis, tutus ab errore, securus à discrimine evadet. Quisquis verò ea caret, aut eam negligit, quid veri, quid boni, non dicam Christiani, sed hominis, habet? Illa vobis frænum & remora inter tot vana & Vaga: *sicut plaustra in præcipiti, aut declivi, funis retinet & sistit, sic pietas animum nimis præcipitem, ubi quæ allubescunt, aut invitant.* Eo autem magis hæc morum moderatrix commendanda venit peregrinantibus, quò exploratius est, ubique insidias, laqueos & retia longius a patria strui & tendi incautæ juventuti. Mille eam perdendi artes, mille artificia; deliciæ loci, largior passim vini usus, diversoria parùm honesta, venerei nepotuli; ubique & lenones alienæ expugnatores pudicitiae, negligentes suæ; Illæ, non dicam, fæminæ, sed Veneres, lepôrum omnium

ac elegantiarum magistræ, quæ illiciorum philtro ætatem illam juvenilem, facile inescant. Adversus hæc fallacis mundi tela & spicula, quæ eo diligentius teguntur, quo propius imminet, nullo alio vos scuto præmunitos velim, quam *pietatis & timoris DEI cuncta intuentis*. Id nisi feceritis *Adolescentes optimi!* facile nominis ac virtutis vestræ naufragium patiemini, ingratosque Vos reddetis vestris, patriæ inutiles, exosos Vobis perinde ac aliis; etenim ut Scité *OWENVS*:

*Nil lethale magis, quam luxu perdere Mores;
Hæc pestis juvenum est sævior ingeniis.*

*De Studio
Geographiæ
pro iis qui
nequeunt
peregrinari.*

XXIV. Plura quidem in hoc parergon differere necesse foret; Verum hæc pauca ad aliquantulam institutionem vestram sufficere arbitror. Et ne quidquam amplius sit reliquum, quod Vos a generoso nobilique proposito remoretur, his instructi principiis ite alacres & inoffenso pede per exteras regiones, sed *DEO auspice, prudentiâ duce, pietate comite*. Quia verò non omnibus datum est, ut possint *adire Corinthum*, nec omnes, quibus datum est, ut imperent, tutè possunt lon-

longiùs evagari, & â patriâ diutius aberrare, propter varia pericula, quæ per fortunam semper mortalibus imminet, optimum imprimis erit (*ne seipsos a tam utili sapientiâ defraudent*) ut descriptores orbis terrarum, quos *Cosmo - Geographosque* græcis nominibus appellamus, non modo lætitent, verùm etiam sedulò perdiscant, ut ea quæ oculis lustrare nequeunt saltem animo & cogitatione complectantur, cum *Arethusâ Propertii* dicentes: *Cogor & è tabulâ pictos ediscere mundos*: Indecorum siquidem & turpe est hominem terrestris hujus globi non modò inquilinum, sed moderatorem, sui incolatûs situm, clima, parallelum, vicinasque regiones ac remotas ignorare; nescire quo ipse vivat loco; ubi majores vixerint; ubi herôes ac viri de Republicâ bene meriti trophæa sua erexerint; quas olim sedes Vindili, Ingævones, Basternæ, Hermiones, Istævones, Cymbri, Suevi, Teutones tenuerint; quas Hunni & Sclavi, quas Vandali & Gothi; unde Parthi, Tartari, Turcæ eruperint; unde Bulgari & Longobardi: Quænam provinciæ

Romanis, quænam Græcis subessent; quænam modo Cæsari, quæ Turcis, Ruffis, Gallis, Hispanis, Anglis, Batavis, Danis subjiciantur. Sed & propudiosum esset Virum ingenuum partium orbis terræ notitiam non habere, rerumque præclarè gestarum aut mirabilium in Europâ, Africa, Asia, America penitus ignarum esse, aut eas apud historiarum scriptores legere quidem, nescire tamen illorum locorum situs, aspectus, confinia, parallelus, & alia hujusmodi, quæ solo ferè *Geographiæ* beneficio discuntur. Itaque Ingenuos Adolescentes, politicos, principes, quos in aliis artibus, & scientiis versatos esse condecet, in hâc disciplina rudes esse ac hospites piaculum foret, præsertim cùm non minùs voluptatis quam utilitatis secum afferat. Inest siquidem in ipsis Cosmographis mirifica quædam doctrina, jucunditate ac rerum varietate condita, quæ lectores suos neutiquam otiosos aut tædiosos esse sinat. Quidquid enim admirandum, quidquid novum aut inauditum uspiam gentium, terrarum, locorumve existit, ab illis sic dilu-

dilucidé tractatur, sic in tabulis & mappis depingitur, ac si coram ante oculos poneretur. Quid verò jucundius, quid commodius aut præstantius, quam per omnes terrarum tractus divagari sine labore? In pictâ tabellâ, in planisphærio aut in globo totum orbem uno feré intuitu oculis lustrare, & cernere suas in partes divisum, suis regnis, provinciis ac limitibus distinctum, mari & oceano undique cinctum, fluminibus irriguum, montibus arduum, villosum sylvis, multiplici planitie apricum, hîc magnificis urbibus, oppidis, pagis, castris ornatum, illîc incolis vacuum, alibi vastis ruinis & eluvionibus horridum, ibi paludibus stagnantem, isthîc gramine vel segete luxuriantem, alicubi metalli fodinis hiscentem, aliis in locis vel æternâ brumâ rigescentem, vel perpetuo æstu torridum, aut tenebris & caligine tectum: hinc inde ignivomis montibus terrificum, alibi subterraneis quibusdam torrentibus igneis tremendum, undique mirabilem in fluxu, & refluxu maris, aliisque phænominis, quibus prope absorbetur om-

omnis humani ingenii solertia; Sed & in eo stupendum, quod *OWENVS* notavit:

Terra & unda simul globum faciunt [quis crederet?] unum.

Scilicet hæc semper manat, at illa manet.

Prima Geographia principia, & totius orbis partitio.

XXV. Excolenda igitur cum primis hæc scientiarum humanarum facile spectatissima, & ad civilem pariter atque militarem sapientiam sibi comparandam utilissima. Etsi vero hæc disciplina, si regulas, quibus nititur, confideres, unius ejusdemque sit indolis, si tamen rem spectas, de qua agere solet, diversa fortitur nomina. *Cosmographia* audit, quando non nudam telluris aream suas in regiones distinguit, sed unâ elementorum temperiem, temporum quoque & lucis ac noctium vices explicat. *Chorographiam* dicere, cum Regni aut peramplæ alicujus regionis typum adumbrat. *Topographiæ* nomen habet, si vrbis forte aut angustioris cujuscunque terrarum limitis etiam agros, nemora, rivos ac minuta denuum quæque ob oculos ponit. *Geographia* autem dicitur, quæ totius terrarum orbis, locorumque per eas sparsorum descriptionem sistit.

Ita-

Itaque ut orbis situm, & cætera quæ inde nascuntur, explorata tibi facias, initio totum terrarum orbem in globo, si fieri potest (*quia globi minus negotium imaginationi facessunt*) vel in planisphærio contractum tibi ante oculos pone, eumque in continentem & maria primum divide; tum continentem in principes partes; scilicet *Arcticam, Antarcticam, Europam, Africam, Asiam & Americam*. Singulas deinde partes in sua regna & imperia distingue: v. g.

I. *PARTEM ARCTICAM* in Regionem subpolarem incognitam, in *Grænlândiam, Spitzbergiam, Islandiam*, quæ nunc subiecta est Daniæ & Norvægiæ Regi, in *Novam Zemblam*, cum mari Hyperboreo & fretis duobus, *Waygaz & Davis*, quorum illud est orientalius, hoc magis in occasum vergit; illo Batavi, hoc Angli fretum *Anian* adsequi, & per illud in Indiam penetrare, patrum memoriâ, quamvis irritò hætenus conatu, aggressi sunt.

2. *EVROPAM* in insulas Britannicas, Hispaniam, Galliam, Germaniam, Italiam, Græciam & reliquum turcici in Europa Imperii, Hungariam, Polo-



Poloniam cum Lithuaniâ, Ruffiæ & Moscoviæ partem, Suecorum & Danorum Regna, & quidquid versus Polum arcticum excurrit, distribues.

3. *AFRICAM*, quæ Peninsula est, cujus Isthmus sese exporrigit inter Mare mediterraneum & sinum Arabicum: extendit se autem utrimque trans Tropicos, maxima sui parte subiecta solis ardoribus, sicca, arenosa, serpentibus adeo scatens, ut non nisi ab ocreatis agricolis proscindi possit. Quæ trans Æquatorem sita sunt, non solent a Geographis describi. In eâ vero occurrit statim ab Isthmo *Ægyptus*, Nili ostiis contentus, quorum extrema sunt, orientem versus *Pelusiacum*, ubi Damietta, versus occasum *Canopicum*, ubi Alexandria & Pharus, loca Francorum expeditionibus clara. Inde *Marmarica* & *Cyrenaica*, quæ & *Pentapolis* dicitur: tum *Byzacium*, *Lybia*, *Numidia*, *Mauritania* duplex *Tingitana* & *Cæsariensis*. Reliquum Africæ latus usque ad Fretum Gaditanum vocatur *Barbaria*, suntque in eâ emporia, *Tripolis*, *Africa*, *Tunis*, *Goleta* Carthaginis vicina ruinis, *Hippona*, *Bona*, *Algerium*, nec procul a Freto,

Freto, in sinu sita Arx *Penon de Veliz*, Gothorum vel Saracenorum opus. 4. *ASIAM*, quæ sua magnitudine æquat Europam & Africam simul junctas, recte divides in septem partes. 1ma habebit ditionem Imperatoris Turcarum. 2da Moschi ditionem Asiaticam. 3tia Terras Magni Tartarorum Chami. 4ta Persarum dominium. 5ta Indiam utramque in- & extra Gangem. 6ta Sinas. 7tima Insulas Eoas. 5. *AMERICA* ob ingentem Amplitudinem *Novus Orbis* dicta, primùm A. 1427. reperta, dividitur in Septentrionalem & Australem, quas partes connectit Isthmus Darienis. In illa sunt: *Estotilandia*, *Terræ Laboratoris*, *Canada*, *Nova Francia*, *Norumbega*, *Virginia*, *Florida*, *Jucatan*, *Nicuragua*, *Nova Hispania*, *California* & *Quivira*. Interius *Nova Granata* & *Nova Hispania*, in hac sunt: *Castella Aurea*, *Plopaiana*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica* & *Brasilia*, quam commendant portus *Fernamboci*, & *Omnium Sanctorum*, proventu Sacchari nobiles.

6. *Ad ANTARCTICAM* referendæ sunt vastæ illæ regiones, quæ Polo Australi seu Antarcticæ subjectæ lon-

longè lateque per tres Zonas *Frigidam* *Temperatam* & *Torridam* extenduntur; quarum aliquæ adhuc latent incognitæ, aliæ commendabiles sunt non tantum prædicatione *Petri Ferdinandi de Quir* Hispani, qui tractum illum magnâ parte ipse lustravit, sed etiam cæli solique constitutione terrarumque amplitudine; æquant enim Europam & Africam simul sumptas.

Montes & Fluvii.

XXVI. Factâ hac generali distributione, Montes & Fluvios principes in quâlibet parte observabis: In Europa habes *Alpes*: In Asia *Taurum*, *Caucasum*, *Immaum*; In Africa *Atlantem* & *Montes Lunæ*. Celebriores sunt apud Veteres, *Athlas*, *Athos*, *Pelios*, *Olympus*, *Ida*, *Casius*, *Caucasus*; de quorum altitudine plurima Veteres ipsi, licet inter se diffidentes, prodiderunt. Fluvios in Europa præcipuos habemus *Istrum* sive *Danubium*, *Boristenem*, *Rhenum*. In Asia *Volgam*, *Obim*, *Euphratem*, *Tigrin*, *Indum*, *Gangem*. In Africa, *Nilum* & *Nigrum*. In America *Paragnian*, *Fluvios Amazonum*, *Argenteum*, *Rio de la Plata*; & *Sancti Laurentii* omnium reverà maximum.

Præ-

Præterea singula Regna in suas provincias divides, designatis rectè confiniis. In singulis provinciis observabis urbes & oppida majoris nominis, fluvios, montes, lacus, fodinas, & quidquid scitu dignum esse judicabis. Ut autem faciliùs prædicta & oculis lustrata delineatio seu tabula, menti animoque inhæreat, rem priùs paulò negligentius aggredere, tùm quasi gradatim ad extremas minutias pervenies. Statue primo commodum Provinciarum ordinem in Regno, & Civitatum in provinciâ. Nonnulli ducto ab extremis initio, per spiram versus Regni centrum & meditullium accedunt; v.g. ità Hispaniam describunt, ut à *Biscaiâ* seu *Cantabriâ* initium ducant: cui deinde succedunt *Asturia*, *Gallæcia*, *Lusitania*, *Algabria*, *Estremadura*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, *Valentia*, *Catalonia*, *Arragonia*, *Castilia vetus* & *nova*. Deinde singulas provincias in suas urbes, fluvios, montes atque alia hujusmodi distribuunt. In urbibus considerant populi frequentiam, Antiquitatem, Fundatorem, Nobilitatem, Clerum, Academias, Tempia, Monasteria,

G

Xe-

Xenodochia, Munimenta, commoda, vel incommoda, singulares eventus, longitudinem & latitudinem, commercia; quantos redditus annuos hic vel ille princeps habeat. Vbi illud universim notandum, opes Principum in Europâ majorum ex annuo proventu communiter sic aestimari: Rex Francorum xxx. milliones auri creditur excedere, accedente Lotharingiâ, quæ dimidium suo principi inferebat. Hispaniarum Rex ex omnibus suis ditionibus non colligit ultra XIX. milliones. Rex magnæ Britanniae quatuor; Poloniae tres, tantundem Venetiarum Dux. Pontifex unum cum dimidio; Hetruscus duos; Sabaudus unum; Rex Daniæ ducenta millia Coronatorum; Sueciæ totidem. In Germania Imperium confert suo Imperatori sex milliones auri. Valet autem millio decies centena millia coronatorum.

*Modus indagandi
Longi- &
Latitudi-
nem loco-
rumque di-
stantiam.*

XXVII. Latitudinem porrò locorum metimur per gradus, ita ut in globo eos desumamus & numeremus ex circulo Meridiano, incipiendo ab Æquatore versus Polum. In Mappis numeramus eos in latere dextro vel fini-

sinistro, quæ vicem *Meridiani* subeunt. Longitudo porrigitur ab occidente in Orientem; Numeramus ejus gradus in *Æquatore* incipiendo á *Meridiano* primo. In Mappis numeramus eos in latere supremo aut infimo, quæ *Æquatoris* vices agunt. Si rescire volueris quot milliaribus distent duo loca inter se, accepto circino metire distantiam utriusque, & circinum pone super meridianum, vel alium circulum maximum: quot gradus abscindit utraque circini cuspis, toties quindecim miliaria numera, quibus distare dic loca quæ sita. In Mappis designatam reperies scalam miliarium, illam itaque adhibe; si autem nulla sit descripta scala, eodem modo distantiam indagabis, quo in globo fecisti. Mensuræ vero Geographicæ sunt 1. *Uncia* seu *Granum*, id est, quarta pars digiti. 2. *Digitus*, qui habet quatuor uncias. 3. *Pes* habet XII. *Digitos*. 4. *Passus Geographicus* habet quinque pedes. 5. *Stadium* continet 125. passus. 6. *Leuca* 1500. passus. 7. *Milliare Germanicum* 4000. passus, id est iter unius ac dimidiæ horæ & paulò plus. 8. *Milliare*



Italicum 1000. passus; ita ut quatuor italica unum constituent germanicum.

*De usu Glo-
bi & Map-
parum.*

XXVIII. Globo uti dùm volueris, eum ita statue, ut situm eundem præsentet, quem tu ipse tua in patria habes. Vel si de locis exteris quæris, eorum situm debes globo conciliare hoc modo: *primò* locum, quem tu incolis, duc sub circulum Globi æreum, tùm inspicere sub quotum gradum illius circuli cadat is locus, v. g, gradum 49. Ex altera dein parte in eodem circulo æreo post Polum antarcticum numera illos 49. gradus, & ita globum constitue, ut ille quadragesimus nonus gradus tangat horizontem ligneum globi. *Secundò* Polum globi tui antarcticum obverte plagæ cœli septentrionali; & habes globum præparatum ad usum. Iidem porrò circuli, qui globo, solent etiam inscribi Mappis. In supremo tabulæ latere est *Septentrio*, in infimo *Meridies*, in sinistro *Occasus*, in dextro *Ortus*. Quodvis horum laterum distinctum est in gradus, & nonnunquam in minuta. Supremum & infimum sunt *Vice-Æquatores*, & descripti in iis gradus indicant *Longitudinem*. Sinistrum verò

verò ac dextrum sunt *Vice-Meridiani*, & designati per illa latera gradus *Latitudinem* notant. Hinc qui globi usum nescit, facile quoque Mappis uti poterit. Sed his de rebus juvabit ab initio consulere scriptores introductorios, *Cluverium*, *Hübnerum*, *Bertium*, *Launay*, *Desing*, & alios, qui de re Geographica explicatiùs scripserunt.

XXIX. Solet autem hæc disciplina *Geographia* dividi in *Veterem*, *Mediam* & *Novam* *vetus & media.* seu *Modernam*. *Vetus*, local locorumque nomina narrat ad illud usque ævi usitata, quo Monarchia Romana sumfit exordium. *Media* ab eo tempore excurrit ad Caroli M. ætatem & eo amplius. Isto enim intervallo Romanorum Græcorumque Imperatorum, suo arbitrio rebus omnibus modum ponentium, libertate passim omnia mutata sunt. Tum etiam Barbarorum populorum irruptionibus fusque deque iverunt cum regnis urbes, cum urbibus cives, cum civibus mores & gentium non paucarum idiomata. Quantis hinc tenebris utraque *Geographia* *vetus & media* adhuc involuta sit, nōrunt periti. Nec mirum, siquidem



Scriptores.

nec authores ipsi inter se conveniebant, vix de figura orbis etiam inter doctos & eruditos constabat: vix *Antipodes* in mentem paucorum venerant; hinc longo adhuc post tempore *Beda*, *Lactantius* & *Augustinus* *Antipodas* chimæras inter reponebant. Confer *Eduardi Corsini* institutiones philosoph. Tom. III. Disp. IV. Cap. V. Primus autem, qui de situ orbis scripsit, *Hecatæus Milesius* fuit, *Vicinius Homeri* temporibus; Non diu post claruerunt *Eudoxus*, *Dicæarchus* & *Eratosthenes*, qui complura superiorum scriptis addiderunt propter cognitionem rerum *Alexandri M.* qui pluribus victoriis potitus complures ignotas ante se provincias lustravit, sicque uberiores Geographis materiam præbuit. *Eratosthenes* tamen, quem sibi *Tullius* proposuerat, a *Serapione* & ab *Hipparcho* valde reprehenditur. *Cicero* ipse adhuc maximas in Geographicis difficultates sentiebat: *De Geographia*, inquit scribens ad *Atticum*, *dabo operam, ut tibi satisfaciam; sed nihil certe polliceor, magnum enim opus est.* *POLYBIUS*, deinde & *Possidonius* paulo cer-

Certiora tradiderunt propter recentes
Romanorum Victorias, qui plurimas
Gentes ac Nationes subegerunt, qua-
rum etiam nomina incognita ante illa
tempora omnino fuerant. *Strabo* au-
tem & *Ptolomæus* inter omnes antiquos
palmam tulêre. His succenturiantur
Diodorus Siculus, *Dion Prusensis*, & alii
veteres, quorum labores nisi nobis
servati fuissent, in magnis tenebris ver-
saretur antiqua Geographia, æque ac
Historia: de qua *Ptolomæi* Libri octo
Græco-latini, cum tabulis *Gerhardi*
Mercatoris, & castigationibus *Petri*
Montani prodierunt *Francofurti* & *Am-*
stelodami in fol. *Pomponium Melam*
eruditissimis notis illustratum dedit
Isaacus Vossius.

XXX. Hisce nostris temporibus res *Geographia*
aliter se habet, & Geographia longe *nova ejus-*
facilior atque cultior est, postquam *que Culto-*
novus orbis, *Indiæ*, *Syriæ*, *Tractus au-*
strales & *subpolares* in nostram venê-
re notitiam, & jam multi de rebus Geo-
graphicis copiosius & accuratius non
scripserunt tantum, sed etiam *Cosmo-*
graphiam, quæ cælum cum terra con-
siderat, ac principiis *Geometricis*,

Astronomicis & Arithmeticis maximè innititur, illustrârunt, atque speciales Geographiæ partes vg. *Chorographiam*, quæ certas orbis partes, *Topographiam*, quæ Regiones & urbes, *Hidrographiam*, quæ aquas describit, non sine maximâ utilitate & laude tùm verbis, tùm globis, tùm probè delineatis mappis seu tabulis explicârunt. In Cosmographia *Bernhardus Varenius* unus instar omnium esse potest. Geographi verò præcipui sunt, *Apianus*, *Abraham Ortelius*, *Paulus Merula*, *Petrus Bertius*, *Gemma*, *Philippus Brietius*, *Leander Albertus*, *Ricciolus*, *Gerhardus Mercator*, Autores *Atlantis Majoris & Minoris*; Epitomes vice fungitur *Philippus Cluverius*, in quem extant *Joh. Bunonis Notæ eruditæ*, unâ cum Tabulis, *Cellarius* rem quoque suam diligenter exequitur. *Nicolaus Sanson de Abbeville* totam Geographiam Tabulis æri incisis publicavit A. 1644. Ita quidem, ut Gallicâ linguâ proponeret novam, Latinâ antiquam Geographiam. Nunc verò ejus compendium cum mappis nitidè pictis, prodiit in Germanicam linguam conversum, in quo

quo illud præcipué laudandum quod accuratus sit in latitudinibus & longitudinibus locorum assignandis, & in Mapparum discrepantiis notandis. Est & *Stephani* liber græcus de vrbibus, cujus versio latina operoso *Thomæ Pinedæ* commentario instructa prodiit *Amstelodami* 1678, in fol. Theatrum civitatum orbis terrarum *Georgii Braun* præstans etiam opus est. *Atlas Gudevillanus* inter recentiores Gallicos eminet. Societas Cosmographica Norimbergensis majora & accuratio-
rapollicetur, atque inter reliquos *Atlantes* præcipué commendatur *Doppelmayrianus* ex officinâ Homânnica ibidem editus. Omitto plures alios, ne prolixior esse videar. His autem, quos retuli, é re tuâ si fuerint, bené utere, sin minùs, æqui bonique consule, & meliores selige.

XXXI. Quia verò peregrinantium commodo consulere hîc nobis potissimum animo constitutum est, haud abs re futurum duximus pro materiâ discursûs & memoriæ subsidio, catalogum subjicere. 1. *Summorum Pontificum.* 2. *Imperatorum Romanorum.*



3. *Orientalium & Turcicorum.* 4. *Galliæ, Castiliæ, Hispaniæ, Portugalliæ, Angliæ, Borussiæ, Sardinia, Sicilia, Dania, Noruegiæ, Sueciæ & Poloniæ Regum.* 5. *Tractatum Pacis, pugnarum & conflictuum bellicorum maximè memorabilium, totiusque sæculi nostri imaginem.*

SVMMI PONTIFICES.

JESVS CHRISTVS	<i>S. Sixtus I.</i> Roman. 130
Pontifex æternus &	<i>S. Thelesphorus</i> Ro. 141
totius humani generis	<i>S. Hyginus</i> Athen. 152
Salus, passus Æræ	<i>S. Pius I.</i> Aquileien. 156
christianæ Anno 33.	<i>S. Anicetus</i> Syrus 165
die 3. Aprilis.	<i>S. Soter</i> Fundanus 173
<i>Simon Petrus</i> primus	<i>S. Eleutherius</i> Græ. 177
Pontifex Romanus,	<i>S. Victor I.</i> Afer 192
CHRISTI in terris Vi-	<i>S. Zephyrinus</i> Ro. 202
carius, incepit Ponti-	<i>S. Calistus</i> Roman. 219
ficatum Romæ Anno	<i>S. Urbanus I.</i> Rom. 224
43. die 18. Jan.	<i>S. Pontianus</i> Rom. 231
<i>S. Linus</i> Thuscus Petri	<i>S. Anterus</i> Græcus 235
in cathedrâ Successor	<i>S. Fabianus</i> Roma. 236
Anno 67	<i>S. Cornelius</i> Roma. 251
<i>S. Cletus</i> Romanus 79	<i>S. Lucius I.</i> Rom. 253
<i>S. Clemens</i> Romanus 92	<i>S. Stephanus I.</i> Ro. 255
<i>S. Anacletus</i> Athen. 101	<i>S. Sixtus II.</i> Græc ^o 257.
<i>S. Evaristus</i> Græc ^o 101	<i>S. Dionysius</i> Græc ^o 258
<i>S. Alexander I.</i> R. 119	<i>S. Felix I.</i> Roman ^o 270
	<i>S. Euti-</i>

<i>S. Eutychian.</i> Thuf. 275	<i>Bonifacius II.</i> Rom. 530
<i>S. Cajus</i> Dalmata 283	<i>Joannes II.</i> Roma. 532
<i>S. Marcellinus</i> Ro. 296	<i>S. Agapetus</i> Rom. 535
<i>S. Marcellus I.</i> Ro. 304	<i>S. Sylverius</i> Camp. 536
<i>S. Eusebius</i> Græc ^o 309	<i>S. Vigilius</i> Roman. 539
<i>S. Melchiades</i> Afer 311	<i>S. Pelagius I.</i> Rom. 555
<i>S. Sylvester I.</i> Ro. 314	<i>Joannes III.</i> Rom. 559
<i>S. Marcus</i> Roman. 336	<i>S. Benedictus I.</i> R. 572
<i>S. Julius I.</i> Roma. 336	<i>Pelagius II.</i> Rom. 577
<i>Liberius</i> Roman ^o 352	<i>S. Gregorius M.</i> R. 590
<i>S. Damasus</i> Hispan. 367	<i>Sabinianus</i> Thusc ^o 604
<i>S. Siricius</i> Roman. 385	<i>Bonifacius III.</i> Ro. 606
<i>S. Anastasius I.</i> Ro. 398	<i>Bonifacius IV.</i> Val. 607
<i>S. Innocentius I.</i> Alba 402	<i>S. Deusdedit</i> Rom. 614
<i>S. Zosimus</i> Græcus 417	<i>Bonifaci^o V.</i> Neap. 617
<i>S. Bonifacius I.</i> R. 418	<i>Honorius I.</i> Camp. 626
<i>S. Cælestinus I.</i> Ro. 423	<i>Severinus</i> Roman. 639
<i>S. Sixtus III.</i> Rom. 432	<i>Joannes IV.</i> Dalm. 640
<i>S. Leo Magnus</i> Th. 440	<i>Theodorus</i> Hieroso 642
<i>S. Hilarius</i> Sardus 461	<i>S. Martinus I.</i> Tud. 649
<i>S. Simplicius</i> Tibur. 467	<i>Eugenius I.</i> Rom. 654
<i>S. Felix II.</i> Roman. 483	<i>Vitalianus</i> Segnie. 656
<i>S. Gelasius I.</i> Afer 492	<i>Adeodatus</i> Roma. 669
<i>S. Anastasius II.</i> R. 496	<i>Domnus</i> Romanus 676
<i>S. Symmachus</i> Sard. 498	<i>S. Agatho I.</i> Sicul ^o 678
<i>S. Hormisda</i> Camp. 514	<i>S. Leo II.</i> Siculus 683
<i>S. Joannes I.</i> Thuf. 523	<i>S. Benedictus II.</i> R. 684
<i>Felix III.</i> Beneven. 526	<i>Joannes V.</i> Syrus 685
	<i>S. Co-</i>



S. Conon Thrax	686	Stephanus VI. Ro.	885
S. Sergius I. Sicul ^o	687	Formosus Portuen.	890
Joannes VI. Græc.	701	Bonifacius VI. R.	896
Joannes VII. Græ.	705	Stephanns VII. R.	897
Sisinnius Syrus	708	Joannes IX. Tibu.	901
Constantinus I. Syr ^o	708	Benedictus IV. R.	905
S. Gregorius II. R.	714	Leo V. Ardeatinus	906
Gregorius III. Syr ^o	731	Christophorus R.	906
S. Zacharias Græc ^o	741	Sergius III. Tuscu.	907
Stephanus II. Rom.	752	Anastasius III. R.	910
Stephanus III. R.	752	Lando Sabinus	912
Paulus I. Roman ^o	757	Joannes X. Rave.	913
Stephanus IV. Sicu.	768	Leo VI. Romanus	928
Hadrianus I. Rom.	772	Stephanus VIII. R.	929
Leo III. Romanus	795	Joannes XI. Tusc.	931
Stephanus V. Rom.	816	Leo VII. Roman ^o	936
Paschalis I. Roma.	817	Stephanus IX. Ger.	939
Eugenius II. Rom.	824	Martinus III. R.	943
Valentinus Roma.	827	Agapitus II Rom.	946
Gregorius IV. R.	827	Joannes XII. Rom.	955
Sergius II. Roman.	844	Benedictus V. Rom	964
Leo IV. Romanus	847	Joannes XIII. R.	965
Benedictus III. R.	855	Domnus II. Rom.	972
S. Nicolaus I. M. R.	858	Benedictus VI. R.	972
Hadrianus II. Ro.	867	Benedictus VII. R.	975
Joannes VIII. R.	872	Joannes XIV. Pap.	984
Martinus II. Thuf.	882	Joannes XV. Rom.	985
Hadrianus III. R.	884	Gregorius V. Germ	996

Solve.

<i>Sylvester II.</i> Arver. 999	<i>Anastasius IV.</i> Sa. 1153
<i>Joannes XVI.</i> R. 1003	<i>Hadrianus IV.</i> A. 1154
<i>Joannes XVII.</i> R. 1009	<i>Alexander III.</i> Se. 1159
<i>Sergius IV.</i> Rom. 1009	<i>Lucius III.</i> Luce. 1181
<i>Benedict^o VIII.</i> R. 1012	<i>Vrbanus III.</i> Med. 1185
<i>Joannes XVIII.</i> Comes	<i>Gregorius VIII.</i> B. 1187
<i>Thufciæ</i> 1024	<i>Clemens III.</i> Rom. 1188
<i>Benedictus IX.</i> e. l. 1034	<i>Cælestinus III.</i> R. 1191
<i>Gregorius V.</i> Ro. 1044	<i>Innocenti^o III.</i> An. 1199
<i>Clemens II.</i> Saxo 1046	<i>Honorius III.</i> R. 1216
<i>Damasus II.</i> Bav. 1048	<i>Gregorius IX.</i> An. 1227
<i>S. Leo IX.</i> Germ. 1049	<i>Cælestin. IV.</i> Med. 1241
<i>Victor II.</i> Germ. 1054	<i>Innocenti^o IV.</i> Gen. 1243
<i>Stephanus X.</i> Lot. 1057	<i>Alexand. IV.</i> An. 1254
<i>Benedictus X.</i> Int. 1058.	<i>Vrbanus IV.</i> Troj. 1261
<i>Nicola^o II.</i> Sabau. 1059	<i>Clemens IV.</i> 1265
<i>Alexander II.</i> Lu. 1061	<i>Gregorius X.</i> Plac. 1271
<i>S. Gregori^o VII.</i> Si. 1073	<i>Innocenti^o V.</i> Tare. 1276
<i>Victor III.</i> Benev. 1086	<i>Hadrianus V.</i> Fes. 1276
<i>Vrbanus II.</i> Gall ^o 1088	<i>Joannes XIX.</i> Lus. 1276
<i>Paschalis II.</i> Thuf. 1099	<i>Nicolaus III.</i> Vrsi. 1277
<i>Gelasius II.</i> Cajet. 1118	<i>Martin^o IV.</i> Bria. 1281
<i>Calistus II.</i> Burg. 1119	<i>Honorius IV.</i> Ro. 1285
<i>Honorius II.</i> Bon. 1124	<i>Nicolaus IV.</i> Asc. 1287
<i>Innocentius II.</i> R. 1130	<i>Cælestin^o V.</i> Efer. 1294
<i>Cælestinus II.</i> Th. 1143	<i>Bonifacius VIII.</i> 1294
<i>Lucius II.</i> Bonon. 1144	<i>Benedictus XI.</i> Ta. 1303
<i>Eugenius III.</i> Pifa. 1145	<i>Clemens V.</i> Vafat. 1305

Joan-



<i>Joannes XX.</i> Cad. 1316	<i>Paulus IV.</i> Caraf. 1555
<i>Benedict^o XII.</i> Fu. 1334	<i>Pius IV.</i> deMedi. 1559
<i>Clemens VI.</i> Lem. 1342	<i>S. Pius V.</i> Alexan. 1566
<i>Innocenti^o VI.</i> Lem. 1352	<i>Gregorius XIII.</i> B. 1572
<i>Urban^o V.</i> Mima. 1362	<i>Sixtus V.</i> Pereth ^o 1585
<i>Gregorius XI.</i> Bel. 1371	<i>Urbanus VII.</i> Caf. 1590
<i>Urbanus VI.</i> Brig. 1378	<i>Gregor. XIV.</i> Sfr. 1590
<i>Bonifac. IX.</i> Neap. 1389	<i>Innocenti^o IX.</i> Fach. 1591
<i>Innocent VII.</i> Sulm. 1404	<i>Clemens VIII.</i> Ald. 1592
<i>Gregori^o XII.</i> Vē. 1406	<i>Leo XI.</i> deMedic. 1605
<i>Alexand. V.</i> Cret. 1409	<i>Paul^o V.</i> Burghe. 1605
<i>Joan. XXI.</i> Neap. 1410	<i>Gregor. XV.</i> Lud. 1612
<i>Martinus V.</i> Col. 1417	<i>Urban^o VIII.</i> Bar. 1623
<i>Eugen^o IV.</i> Ven. 1431	<i>Innocenti^o X.</i> Pamp. 1644
<i>Nicolaus V.</i> Luc. 1447	<i>Alexan. VII.</i> Sen. 1655
<i>Calistus III.</i> Hisp. 1455	<i>Clemens IX.</i> Rosp. 1667
<i>Pius II.</i> Senensis 1458	<i>Clemens X.</i> deAlti. 1670
<i>Paulus II.</i> Venet ^o 1464	<i>Innocent. XI.</i> Odesf. 1676
<i>Sixtus IV.</i> Savon. 1471	<i>Alexander VIII.</i> 1689
<i>Innocent. VII.</i> Cyb. 1484	<i>Innocenti^o XII.</i> Pign. 1691
<i>Alexand. VI.</i> His. 1492	<i>Clemens XI.</i> Alba. 1700
<i>Pius III.</i> Piccolo. 1503	<i>Innocen. XIII.</i> Conti 1721
<i>Julius II.</i> Savon. 1503	<i>Bened. XIII.</i> vrsin. 1724
<i>Leo X.</i> d. Medices 1513	<i>Clemens XII.</i> Corf. 1730
<i>Hadrian^o VI.</i> Ult. 1522	<i>Benedictus XIV.</i> aliàs
<i>Clemens VII.</i> Flor. 1523	<i>Prosper Lambertini</i> Bo-
<i>Paulus III.</i> Farne. 1534	non. nat. 31. Mart. 1675. Car-
<i>Julius III.</i> Thusc ^o 1550	din. 30. Apr. 1728. Pontifex
<i>Marcellus II.</i> Polit. 1555	electus 17. August. 1740.

Anti-

<i>Antipapæ & Schismata</i>	<i>sub Pontificatu P A P Æ.</i>
Novatianus <i>sub Pontific</i>	S. Cornelii Anno 252.
Felix II. ab Arianis intrusus	<i>Liberii P A P Æ</i> 352.
Urficinus qui & Urfin ^o	<i>Damasi</i> 367.
Eulalius <i>Archidiaconus</i>	<i>Bonifacii I.</i> 418.
Laurentius Archidiac.	S. Symmachi 498.
Dioscorus tempore	S. Bonifacii II. 530.
Theodor ^o & Petr ^o aliq.	<i>Joannis V. & Sergii</i> 685.
Theophilactus Archipresbyter	<i>Stephani II. & III.</i> 752.
Constantinus Totonis Frater	<i>Pauli I.</i> 757.
Zizinnius seu Zinfinus	<i>Eugenii II.</i> 824.
Joannes Diaconus	<i>Sergii II.</i> 847.
Anastasius	<i>Benedicti III.</i> 855.
Sergius	<i>Formosi & Bonifac.</i> 891.
Christophorus	<i>Leonis V.</i> 906.
Leo VIII. intrusus	<i>Joannis XII.</i> 963.
Bonifacius VII. inuasor	<i>Benedicti VII.</i> 974.
<i>Joannes XVI.</i> Crescentii factione	<i>& Joannis XIV.</i> 984.
Gregorius VI. ab Imperatore ejectus.	<i>Gregorii V.</i> 996.
<i>Joannes</i> nomine Sylvestri III.	<i>Benedicti VIII.</i> 1012.
Cadolaus dictus Honorius II.	<i>Benedicti IX.</i> 1034.
	<i>Alexandri II.</i> 1061.



<i>Guibertus</i> dictus <i>Clemens</i> III.	<i>Sub Pontificatu.</i>
<i>Theodoricus</i> dictus <i>Sylvester</i> III. &	<i>Gregorii VII.</i> 1073.
<i>Magimulphus</i>	<i>Paschalis II.</i> 1099.
<i>Mauritius</i> <i>Burduinus</i>	
<i>Bracharenfis</i> dictus <i>Gregorius VIII.</i>	<i>Gelasii II.</i> 1118.
<i>Petrus Leonis</i> dictus <i>Anacletus II.</i>	
<i>Gregorius</i> sub nomine <i>Victoris III.</i> 1138.	<i>Innocentii II.</i> 1130.
<i>Octavianus</i> dictus <i>Victor IV.</i> 1159.	
<i>Guido de Cremonâ,</i>	<i>Alexandri III.</i> 1159.
<i>Paschalis III.</i> 1164.	
<i>Joannes Hungarus,</i>	
<i>Calistus III.</i> 1170.	
<i>Petrus Corvata</i> dictus <i>Nicolaus V.</i>	<i>Joannis XX.</i> 1316.
<i>Robertus</i> dictus <i>Clemens VII.</i>	<i>Urbani VI.</i> 1378.
<i>Petrus de Luna</i> dictus <i>Benedictus XIII.</i>	<i>Bonifatii IX.</i> 1389.
<i>Ægidius</i> dictus <i>Clemens VIII.</i>	<i>Martini V.</i> 1417.
<i>Amadeus Saubaudus,</i>	<i>Eugenii IV.</i> 1431.
dictus <i>Felix V.</i>	Con-

Concilia

Generalia & Oecumenica.

Nicænum I.	Anno 325	Lateranense III.	1179
Constantinopolitanum I.	381	Lateranense IV.	1215
Ephesinum	431	Lugdunense I.	1245
Chalcedonense	451	Lugdunense II.	1274
Constantinopol. II.	553	Viennense in Gallia	1311
Constantinopol. III.	680	Constantiense	1414
Nicænum II.	787	Basileense	1431
Constantinopolit. IV.	869	Florentinum	1439
Lateranense I.	1123	Lateranense V.	1512
Lateranense II.	1139	Tridentinum	1545

§. XXXII.

Romani Imperatores ab A. M. 3915.

<i>Cajus Julius Caesar</i> , Romani Imperii primus fundamenta jecit anno ante Christum natum 45. Mundi 3915	<i>Nerva Coccejus</i>	100
<i>Octavianus Caesar Augustus</i> , plenam adeptus est Monarchiam Anno V. C. 723 ante Christum 31. imperavit annis 56. sub eo Christus princeps pacis & pater futuri sæculi natus est imperii ejus anno 42. obiit anno a nativitate Christi 14	<i>Ulpianus Trajanus</i>	119
<i>Claudius Tiberius Nero</i> , imperavit annis 23. periit anno 37	<i>Ælius Hadrianus</i>	140
<i>Cajus Caesar Caligula</i> , A. 41	<i>Antoninus pius</i>	163
<i>Claudius Drusus</i> 54	<i>Marcus Aurelius Antoninus</i> , philosophus periit	182
<i>Domitius Nero</i> 68	<i>& Lucius Verus</i>	171
<i>Servius Sulp. Galba</i> obiit 71	<i>Aurelius Commodus</i>	194
<i>Salvius Otbo</i> periit 71	<i>P. Helvius pertinax</i>	195
<i>Aulus Vitellius</i> ob. 72	<i>Didius Julianus</i>	195
<i>Titus Flavius Vespasianus</i> 81	<i>Pescennius Niger</i>	196
<i>Titus Vespasianus</i> 83	<i>Clodius Albinus</i>	199
<i>Domitianus</i> 98	<i>Septimius Severus</i>	213
	<i>Bassianus Caracalla</i>	219
	<i>& Septimius Geta</i>	
	<i>frater</i>	214
	<i>Opelianus Macrinus</i>	
	<i>& Diadumenianus filius</i>	220
	<i>Antonius Heliogabalus</i>	224
	<i>Alexander Severus</i>	237
	<i>Maximinus Thrax</i> periit	238
	<i>Maximus</i> interiit	239
	<i>Anton Gordianus Afric.</i>	239
	<i>Gordianus II.</i> periit	239

H

Cle-



Clodius pupienus &	240	& Constantius solus ad A.	361
Caelius Balbinus		Julianus Apostata	363
Gordianus III. cessit	242	Jovianus viv. re desit	364
Philippus Arabs &	253	<i>Scissum est Imperium in orientale & occidentale.</i>	
Philippus filius		Valentinianus occidentali Im-	
Trajanus Decius	254	perio præsuit ad annum	375
Herennius Hetruscus	254	Valens ejus frater in oriente	
Trebonianus Gallus	257	rexit ad annum	378
cum Volusiano filio		Gratianus periit	383
Licinius Valerianus	262	Valentinianus junior	393
cum Gallieno		Theodosius Magnus	395
Gallienus solus ad An.	269	Honorius ejus filius	414
<i>Circa hæc tempora exorti</i>		Valentinianus III. obiit	455
<i>sunt triginta tyranni.</i>		Petronius Maximus	455
Claudio II. Gothicus ad A.	271	Eparchius Avitus ad	455
Aurelius Quintillus	271	Julius Majorianus periit	461
Dom. Valer. Aurelianus	275	Libius Severus interiit	464
Marc. Claudius Tacitus	276	<i>Interregnum duorum</i>	
Marc. Annius Florianus	277	<i>circiter annorum.</i>	
Marc. Aurelius probus	283	Flavius Anthemius ad A.	472
Carus cum filiis		Anicius Olybrius	473
Carino & Numeriano	284	Flavius Glycerius	474
Diocletianus	316	Julius Nepos deturbatus	475
& Valerius Maximianus	304	Augustulus sive Romulus Au-	
Constantius Cblorus	306	gustus rexit menses X atque	
Galerius Maximianus ejus		inde imperium occidentale	
Collega	311	jacuit deletum usque ad CA.	
Florus Constantinus M.	337	ROLVM MAGNV.M.	
Constantinus junior	340		
& fratres ejus Constans	350		

Reges Ostrogothorum in Italia.

Odoacer regnare cepit	476	baldus & Theutobal-	
Theodoricus	493	dus	540
Athalaricus	526	Alaricus alias Eraricus	541
Theodatus	534	Totila	542
Vitiges	536	Tejas cepit Regnum A.	552
Hildebaldus alius Theobal-		rexit anno I.	

Impe-

Imperium Romanum sub 22. Regibus Longobardis.

Alboinus cœpit Imperium	Gondebertus & Bertharius
Anno 571	fratres 661
Clepho seu Clephis 574	Grimoaldus 663
rexit An. I. mens. VI.	Garibaldus 672
<i>Secutum interregn.</i>	Cunibertus 689
<i>Annorum X.</i>	Luithbertus 701 aliis 704
Autharius <i>alias</i> Autharis 581	Raginbertus 704
Agilulphus 592	Aripertus II. 704
Adevaldus 616	Ansprandus 712
Ariovaldus 626	Luitprandus 713
Rotharis 638	Hildébrandus 744
Rodoaldus 654	Rachis 744
Aripertus 657. aliis 659	Aistulphus 750
	Desiderius 756

Imperium occidentis restitutum Anno 800.

CAROLVS MAGNVS	Conradus III. Suevus 1138
cœpit Imperium Anno 800	Fridericus I. Æ nobarb. 1152
Ludovicus Pius 813	Henricus VI. Asper 1190
Lotharius I. 840	Philippus Suevus 1199
Ludovicus II. 855	Otho IV. Saxo Brunsvic. 1203
Carolus Calvus II. 875	Fridericus II. Suevus 1219
Ludovicus III. Balbus 878	Conradus IV. Suevus 1250
Carolus III. Crassus 881	<i>Imperium vacat annis fere. 30</i>
Arnulphus 887	Rudolphus Habsburgi. 1275
Ludovicus IV. <i>Ultimus ex</i>	Adolphus Nassovius 1292
<i>Stirpe Carolingicâ cepit. Im-</i>	Albertus Austriacus 1298
<i>perium A. 896. rexit A. XII.</i>	Henricus VII. Luxemb. 1308
CONRADVS I. Dux Fran-	Fridericus III. Austriacus
coniæ regnare cepit anno 912	& Ludovicus Bavarus 1314
Henricus Auceps Dux Sax. 919	Carolus IV. Bohemus 1347
Otho Magnus Saxo 936	Wenceslaus Bohemus 1378
Otho II. Saxo. 961	Rupertus Palatinus 1400
Otho III. Saxo 983	Sigismundus Bohemus 1411
Henricus II. Bav. sanctus 1002	Albertus II. Austriacus 1438
Conradus II. salicus Fra. 1024	Fridericus IV. aliis III. 1440
Henricus III. niger Fra. 1040	Maximilianus I. Austr. 1493
Henricus IV. Franco 1056	Carolus V. Hispanus 1519
Henricus V. Franco 1106	Ferdinandus I. 1558
Lotharius II. Saxo 1125	Rudolphus II. 1576



Matthias Rudolph, frater	1612	natus 1741. 13. Martii.
Ferdinandus II.	1619	Sic generatio præterit, & generatio advenit.
Ferdinandus III.	1637	
Leopoldus Magnus	1658	
Josephus successit	1705	
Carolus VI. Josephi frater,		<i>Æmuli Imperatorum.</i>
anno 1711. Imperator electus, sine prole masculina obiit 20. Octobr.	1740	Rudolphus Suevus & Conradus Franco adversus Henricum IV.
CAROLVS VII. Bavarus electus Anno 1742. ob.	1745	1056
FRANCISCVS I. Lotharingus 1745. hodie Imperat. natus 1708. die 8. Decembr. Coniux Maria Theresia, Aug. Hungariæ & Bohemiæ Regina nata 1717. 13. Maji. Conaubio juncta 1736. 12. Februar. princeps juventutis Iosephus Benedictus Augustus,		Henricus Thuringus, & Guillelmus Hollandus 1218 contra Fridericum II. Richardus Anglus, & Alphonsus Castellanus sub Interregno ad An. 1273 Eduardus Rex Angliæ, Fridericus Misenensis, Guntherus de Schwarzenburg, adversus Carolum IV. 1346 Fridericus Brunsvicensis sub Imperio Ruperti patini 1400

Imperatores Orientis post scissum A. 364 Imperium.

Valens Valentiniani senioris frater cepit regnare	364	Heracleonas 641
Theodosius Magnus	379	Constans II. 642
Arcadius	395	Constantinus Pogonatus 669
Theodosius II. junior	408	Justinianus II. 686
Marcianus	450	Leontius patritius 696
Leo Marcellus cum Leone Zenonis filio	457	Tiberius Alfimarus 699
Zeno Isauricus	475	Justinianus III. 705
Anastasius Dicorus	491	Philippicus Bardanes 712
Anicius Justinus	518	Anastasius II. s. Artemius 714
Justinianus	527	Theodosius III. Adramitenus 715
Valerius Justinus II.	566	Leo Isaurus Iconomach 717
Tiberius Constantinus	576	Constantinus V. Copron. 741
Mauritius Cappadox	583	Leo IV. Chazarus 775
Phocas	602	Constantinus VI porphyrogenitus cum Matre Irene 780
Heraclius	610	Irene sola Imperatrix 797
Constantinus	641	Nicephorus Logotheta 802

Mi.



Michael Curopalates	813	Alexius II.	1180
Leo V. Armenus	815	Andronicus	1183
Michael II. Balbus	820	Isaac Angelus	1185
Theophilus	829	Alexius III.	1195
Michael III.	842	Alexius IV. Myrtylus	1204
Basilus Macedo	867	Balduinus Flander	1204
S. Leo VI. sapiens s. phil.	886	Henricus Flander	1206
Alexander	911	Petrus Curtiniacus	1216
Constantinus VII.	912	Robertus Curtiniacus	1222
Romanus porphyrogen.	958	Balduinus II. Curtiniac.	1229
Nicephorus Phocas	963	philipp ^{us} per aliquot annos	
Ioannes Tzemiscas	969	Aliis	
Basilus II. cum fratre	975	Theodorus Lascaris	1204
Constantino juniore		Ioannes Ducas Batatres	1222
Romanus Argyropulus	1028	Theodorus junior Lascari.	1255
Michael IV. paphlago	1034	Ioannes Lascaris	1258
Michael V. Calaphates	1041	Michaël palæologus	1259
Constant. Monomach.	1042	Andronicus palæolog ^{us}	1282
Theodora soror Zoes	1054	Andronicus III. junior	1325
Michael VI. stratioticus	1056	Ioannes Cantacuzenus	1338
Isaac Comnenus	1057	Ioannes VI. palæologus	1341
Constantinus Ducas	1059	Andronicus V. palæol.	1384
Eudoxia Imperatrix	1067	Emanuel palæologus	1387
Romanus Diogenes	1068	Ioannes VII. palæolog.	1418
Michaël VII. parapinac.	1071	Constantinus Dracosis	1445
Nicephorus Botoniat.	1078	Mabometo Turcarum principe	
Alexius	1082	capta Constantinopolis	1453
Ioannes	1119	Indesequuntur:	
Manuel			

Imperatores Turcici a Constantinopoli capti.

Mahomet Magnus	1453	Amurathes II.	1623
Bajazethes	1481	Ibrahim	1640
Selimus	1512	Mahomet IV.	1648
Solimannus Magnus	1520	Soliman II.	1687
Selimus II.	1566	Achmetes II.	1691
Amurathes	1574	Mustapha II.	1695
Mahometes II.	1595	Achmetes III.	1703
Achmetes	1603	Mahomet V. natus A.	1696.
Mustapha	1617	die 18. sept. thronum ascen-	
Osmanes	1617	dit A. 1730. coronatus	1731.
		H 3	§. XXXIII.



§. XXXIII. Reges Galliae & Hispaniae.

Pharamandus coepit	420	Ludovicus VI. <i>Crassus</i>	1108
Clodio Crinitus	428	Ludovicus VII. <i>Pius</i>	1137
Meroveus	448	Philippus II. <i>Augustus</i>	1180
Childericus	458	Ludovicus VIII. <i>alii</i>	
Clodoveus	481	LEO dictus	1223
Childebertus	511	S. Ludovicus IX.	1226
Clotarius	558	Philippus III. <i>Audax</i>	1270
Charibertus	561	Philippus IV. <i>Pulcher</i>	1286
Chilpericus	570	Ludovicus X. <i>Hutinus</i>	1314
Clotarius II.	594	Philippus V. <i>Longus</i>	1317
Dagobertus I.	629	Carolus IV. <i>Pulcher</i>	1322
Clodoveus II.	638	Philippus VI. <i>Valefius</i>	1328
Clotarius III.	655	Ioannes	1350
Childericus II.	669	Carolus V. <i>Sapiens</i>	1364
Theodoricus I.	674	Carolus VI. <i>Beneamatus</i>	1380
Clodoveus III.	691	Carolus VII. <i>Victor</i>	1422
Childebertus II. <i>Iustus</i>	693	Ludovicus XI.	1461
Dagobertus II.	711	Carolus VIII. <i>Affabilis</i>	1483
Clotarius IV.	716	Ludov. XII. <i>populi pater</i>	1498
Chilpericus II.	719	Franciscus I. <i>liter. parens</i>	1515
Theodoricus II.	721	Henricus II.	1542
Childericus III. <i>Stupidus</i>	743	Franciscus II.	1559
Pipinus <i>Brevis</i>	751	Carolus IX.	1560
CAROLVS <i>Magnus</i>	770	Henricus III.	1574
Ludovicus <i>Pius</i>	814	Henricus IV. <i>Magnus</i>	1588
Carolus <i>Calvus</i>	840	Ludovicus XIII. <i>Iustus</i>	1610
Ludovicus II. <i>Balbus</i>	877	Ludovicus XIV. <i>magnus</i>	1648
Ludovicus III. & Carolomannus <i>Fr.</i>	879	Ludovicus XV. <i>natus A.</i>	1710
Carolus III. <i>Crassus</i>	884	15. <i>Fehr</i> , Rex proclamatus	
Odo f. <i>Eudes Comes Parisi.</i>	888	1715. <i>coronatus</i>	1722. <i>Majorennis declaratus</i>
Carolus <i>Simplex</i>	893	Conjugem duxit <i>Mariam</i>	
Rudolphus <i>Burgundio</i>	923	<i>Catharinam Soubiam Stanis-</i>	
Ludovicus <i>Transmarinus</i>	936	<i>lai Lescinski Poloniae Regis</i>	
Lotharius	954	<i>filiam</i>	1725. <i>Ludovicus Del-</i>
Ludovicus V. <i>Ignavus</i>	986	<i>phinus nat.</i>	1729. <i>huij. Conj.</i>
Hugo Capetus	987	<i>Mar. Jos. fol. Reg. fil. Princ.</i>	
Robertus	996	<i>nat. 14. sept. 1751. titulum</i>	
Henricus I.	1033	<i>gerit Ducis Burgundiae.</i>	
Philippus I.	1061		Re.

Reges Castiliae & Legionis.

Ferdinandus Magnus	1035	Sanctius III.	1284
Sanctius	1065	Ferdinandus IV.	1295
Alphonfus VI.	1072	Alphonfus XII.	1312
Alphonfus VII.	1109	Petrus Crudelis	1350
Alphonfus VIII. Burgund	1122	Henricus Notbus	1369
Sanctius II.	1157	Ioannes I.	1379
Alphonfus IX. Bonus	1158	Henricus III. Valetudi-	
Henricus	1214	narius	1390
Alphonfus X.	1217	Ioannes II.	1406
Ferdinandus III.	1226	Henricus IV.	1454
Alphonfus XI. Astrologus	1252	Inde sequuntur:	

Reges Hispaniae.

Ferdinandus Catholicus	1474	Ludovicus Infans	1724
Philippus pulcher, Au-		quo præproperè erepto	
striacus	1504	Philippus parens regnum	
Carolus I. alias V. Imper.	1516	in se recepit 8. sept. obiit	
Philippus II.	1558	1746. 9. Julii.	
Philippus III.	1598	Ferdinandus II. natus 1713,	
Philippus IV.	1621	die 23. sept. hodie Rex.	
Carolus II.	1665	Vxor Maria Barbara Re-	
Carolus III. Austriacus		gis Portugalliae filia, nata	
& Philippus V. Ande-	1700	1711. die 4. Decem-	
gavensis		bris.	

Reges Lusitaniae sive Portugalliae,

post Philippum IV. Regem Hispaniae ad annum 1640.

Ioannes IV. Dux Bra-		Joseph Emanuel natus anno	
bandiae	1640	1714. die 6. Junii hodie	
Alphonfus	1656	regnat. Conthoralis Maria	
Petrus frater ejus	1668	Anna Victoria, Regis Hispa-	
Ioannes V. Rex Anno	1706	niae filia nata 1718. die 13.	
obiit	1750	Martii.	

§. XXXIV,

Reges Angliae & Alii.

Wilhelmus Conquestor Dux		Robertus	1099
Normanniae	1066	Henricus I.	1100
Wilhelmus Rufus	1087	Stephanus Blesensis	1136
		H 4	Hen-



Henricus II. <i>andegavenfis</i>	1154	Eduardus VI.	1547
Richardus <i>cor Leonis</i>	1189	Ioannes <i>Suffolcius</i>	1553
Arturus	1199	Maria	1553
Ioannes <i>sine terrâ</i>	1201	Elisabetha	1558
Henricus III.	1216	Iacob ⁹ Stuard <i>Rex Scotia</i>	1603
Eduardus I.	1272	Carolus I.	1625
Eduardus II.	1306	Carolus II.	1648
Eduardus III.	1326	Iacobus II.	1685
Richardus II.	1377	Wilhelmus <i>Nassovius</i>	1689
Henricus IV.	1399	Anna <i>Iacobi Regis filia</i>	1702
Henricus V.	1413	Georgius <i>Hannoveranus</i>	1714
Henricus VI.	1442	Georgius II. <i>Augustus natus</i>	
Eduardus IV. <i>eboracenfis</i>	1461	A. 1683. <i>Rex proclamatus</i>	
Eduardus V.	1483	26. Iunii A. 1727. <i>Regius</i>	
Henricus VII. <i>Richemondia</i>		<i>princeps</i> Wilhelmus <i>Fri-</i>	
<i>Comes</i>	1485	<i>dericus de Wallis, natus</i>	
Henricus VIII.	1509	1738.	

Reges Borussiae.

Fridericus I. <i>Electior Brande-</i>	Fridericus III. <i>natus 24. Jan.</i>
<i>gicus XII. primus Rex de-</i>	A. 1712. <i>Patri successit A.</i>
<i>claratus A. 1701. 18. Jan,</i>	1740. <i>Vxor Elisabetha</i>
<i>obiit 1713.</i>	<i>Christina Brunsvicensis-</i>
Fridericus Wilhelm ⁹ † 1740	<i>Bevern.</i>

Reges Sardiniae.

Victor Amadeus II. <i>cœpit A.</i>	<i>Maria Antonia Ferdinanda,</i>
1680. <i>Sceptrum posuit A.</i>	<i>Regis Hispaniæ filia nata</i>
1730. † A. 1732.	<i>die 17. Nov. 1729. despon-</i>
Carolus Emanuel Victor III.	<i>sata 1750. 1. Jun. Ex qua</i>
<i>natus 27. April A. 1701. re-</i>	<i>corona princeps Carolus E-</i>
<i>gere cœpit A. 1730. Victor</i>	<i>manuel Ferdinandus Ma-</i>
<i>Amadeus Maria natus A.</i>	<i>ria, natus A. 1751. die 24.</i>
1726. <i>die 26. jun. Vxor</i>	<i>Maji.</i>

Reges Siciliae & Neapolis ab Anno 1621.

Philippus IV. <i>Rex Hisp.</i>	1621	Carolus Philippi V. <i>Burbonii</i>	
Carolus II. <i>Rex Hisp.</i>	1665	<i>Hisp. Regis filius natus</i>	1716.
Victor Amadeus Sabau-		20. Jan. <i>regnat ab anno</i>	1734.
<i>dus</i>	1713	<i>Vxor Maria Amalia, R. Pol.</i>	
Carolus VI. <i>Imperator</i>		<i>filia, nata 24. N. 1724. princeps</i>	
<i>Austriacus</i>	1715	Philippus <i>nat. 1747. 13. Jun.</i>	
		<i>Re-</i>	

Reges Daniae & Norvegiae.

Haraldus	930	Christophorus II.	1321
Sueno	980	Waldemar III.	1333
Canutus II.	1034	Aquinus	1375
Canutus III.	1036	Ericus IX. <i>pomeranus</i>	1412
Magnus Norvvegus	1045	Christophorus III. <i>Comes</i>	
Sueno II.	1048	<i>palatinus</i>	1444
Haraldus II. <i>Ignavus</i>	1074	Christianus I. <i>Comes Ol-</i>	
Canutus IV. <i>Sanctus</i>	1076	<i>denburgicus</i>	1448
Olaus	1088	Ioannes	1482
Ericus III.	1095	Christianus II. <i>Tyrannus</i>	1513
Haraldus III.	1108	Fridericus <i>Dux Holstiae</i>	1522
Ericus IV.	1140	Christianus III.	1533
Ericus V.	1144	Fridericus II.	1559
Canutus V.	1152	Christianus IV.	1588
Sueno III.	1160	Fridericus III.	1648
Waldemar Dux <i>Jutia-</i>		Christianus V.	1670
<i>nus</i>	1162	Fridericus IV.	1699
Canutus VI.	1185	Christianus VI. <i>Rex A.</i>	1730
Waldemar II.	1202	<i>obiit 6. Aug. 1746.</i>	
Ericus VI.	1241	Fridericus V. <i>natus 31. Mart.</i>	
Abel	1250	<i>1723. Conjux Louisa Reg. Bri-</i>	
Christophorus	1252	<i>tan. filia, 18. Dec. 1724. nata,</i>	
Ericus VII. <i>senior</i>	1259	<i>desp. 11. Dec. 1743. Cor. princ.</i>	
Ericus VIII. <i>junior</i>	1286	Christianus <i>nat. 1749. 29. Ja.</i>	

Reges Sueciae ab Anno 1150.

Ericus X. <i>sanctus</i>	1150	Christophorus <i>palatinus</i>	1438
Carolus VII. <i>Rex Gothiae</i>	1160	Carolus VIII. <i>fil. Senator.</i>	1448
Canutus	1160	Christianus <i>Rex Daniae</i>	1458
Suergerus III.	1192	Ioannes II.	1483
Ericus XI.	1210	Christianus II.	1513
Ioannes <i>pius</i>	1218	Gustavus Vasa	1523
Ericus XII. <i>Balbus</i>	1222	Ericus XIV.	1560
Waldemar <i>Rex Gothiae</i>	1250	Ioannes III.	1568
Magnus II.	1278	Sigismundus	1592
Birgerus	1286	Carolus IX.	1599
Magnus III.	1322	Gustavus Adolphus	1611
Albertus <i>Meklenburg.</i>	1336	Christina	1633
Margaretha <i>Dana</i>	1361	Carolus Gustavus <i>Comes</i>	
Ericus XIII	1396	<i>palatinus</i>	1654



Carolus XI.	1660	Holstein-Gottorp natus
Carolus XII.	1697	1710 die 14. Maji, Successor
Ulrica Eleonora cum suo		regni declaratus 1743. 3. Jul.
Conjuge	1719	Conjux Ludovica Ulrica,
Fridericus Hasso-Cassellanus		Regis Borussiae filia, nata
Rex declaratus 1720. patri		1720. d. 24. Jul. nupta 1744.
successit 23. Martii 1730.		17. Jul. Ex qua Gustavus
obiit 6. Aprilis 1751.		Emanuel Coronæ princeps
Adolphus Fridericus, Dux de		natus 1745. 24. Jan.

Reges Poloniae ab Anno 1370.

Ludovicus Rex Hungar.	1370	Augustus Elector Saxo.	1698
Uladislaus Jagello	1386	usq. 1704. & ab A.	1709. 1733.
Uladislaus V.	1434	Stanislaus Leszcynsky R.	1706.
Casimirus IV.	1444	usque 1709. & ab 1733-1734.	
Ioannes Albertus	1492	Fridericus Augustus III. Sa-	
Alexander	1501	xonia Elector, natus 7. Octob.	
Sigismundus I.	1506	1696. poloniae Rex electus,	
Sigismundus II.	1548	5. Oct. 1733. coron. 17. Jan.	
Henricus Andegavensis	1574	1734. Vxor Maria Josepha	
Stephanus Bathorius Trans-		ex domo Austriaca, princeps	
sylvania princeps	1576	Fridericus Christianus	
Sigismundus II. R. Succ.	1587	Leopoldus, Vxorem duxit	
Uladislaus VI.	1632	Mariam Antoniam, Caroli	
Ioannes Casimirus	1648	Vil. Imper. Bavari. filiam. Ex	
Michaël Koributb	1669	quā Fridericus Augustus.	
Ioannes III. Sobiesky	1674	1750. die 23 Decemb. natus.	

Imperatores Russiae seu Moscoviae ab A. 1612.

Michaël Federovvitz A.	1612	Anna Ivvanovvna	1740
Czarus factus, obiit	1645	Ivvanus seu Ioannes III.	1741
Alexius Michaëlovvitz †	1675	Elisabetha Petrovna, nata	
Fodor-Alexiovvitz, †	1682	1709. thronum ascendit 1741	
Ivanus rexit ad Annum	1683	coronata 6. Maji 1742. Suc-	
Petrus I. Magnus †	1725	cessor eodem anno declaratus	
Catharina Petri conjux	1727	est Carolus Petrus Vtricus	
Petrus II. obiit	1730	Dux de Holstein-G. 1728.	

Reges Persiae ab Anno 1700.

Mirivveys Tyrannus	1722	Shach Thamas	1728
Esrefus Tyrannus	1726	Kulichan Schach Nadyr	1736
		Schach	

Schach *Adilali* dejectus 1749
Schach *Sopbi* thronum occupa-
pat A. 1750. Catholicis vr-
bem ædificandam indul-

get. Rebelles compri-
mit. Schach *Ibrahim, Se-
liman Doub*, &c. turbas
concitant.

§. XXXV.

Conflictus bellici magis memorabiles ab Anno

1500. ad 1700.

1600. *Conflictus ad Neoportum*, in quo Comes Nassovius cecidit Archiducem Albertum.

1601. 12. *Junii* Conflictus ad Kochenhufium, quo princeps Razevilis, Generalis Polonorum, cecidit Suecos.

2. *Augusti*. Pugna, qua Sigismundus Battorius princeps Transylvaniæ a cæsareo Generali Basta, & Michaële Principe Vallachiæ cæsus est.

1603. 27. *Maji*. Conflictus Navalis ad Clusam (*Ecluse*) quo Hollandi Classem Hispanicam profligârunt.

1607. 25. *Aprilis*. Pugna Navalis in Freto Herculeo, qua Hemskirchius *Admiralis* Hollandicus Classem Hispanorum vicit.

1610. 18. *Julii*. Pugna ad Clusinum, qua Poloni Moscovitas cædunt.

1612. *Mense Augusto*. Pugna Tergovizensis, qua *Bassa* Mahomet Belzergius profligavit principem Moldaviæ Constantinum, & Potoskium Generalem Polonorum.

1620. 8. *Novembris*. Pugna in Albo Monte ad Pragam, qua Elector Baviariæ, & Comes Bucquojus cæsarei Duces ad internecionem deleverunt Fridericum Electorem Palatinum. Bellum Tricennale.

1621. 6. 7. & 8. *Septembris*. Pugna ad Choczinum, qua Carolus Clodkievizius, eoque mortuo Stanislaus Lubomirskius, Turcarum Sultanum Osmanem tribus continenter diebus ceciderunt.

1622. 6. *Maji*. Pugna ad Wimpinam, qua Comes Tillius Generalis cæsareus de Marchione Durlachio Victoriam retulit.

1622. 29. *Augusti*. Pugna Floriacensis (*de Fleury*) qua Gonzales Cordubæus Generalis Hispanus Comitem de Mansfeld devicit.

1622. 27.



1622. 27. *Octobris*. Prælium Navale, quo Dux Guisus Præfectus Classis Gallicæ cladem intulit Classi Rupellensi (de Rochelle.)

20. *Junii*. Pugna Hæchstana (de Hæchst) ad Mœnum, qua Comes Tillius, & Gonzales Cordubæus ceciderunt Ducem Brunsvvicensem.

1623. 6. *Augusti*. Pugna ad Statloun, qua Comes Tillius cecidit Ducem Brunsvvicensem.

1626. 27. *Augusti*. Pugna ad Luteram Regiam (de Luter) qua Comes Tillius delevit copias Danicas.

1629. 24. *Junii*. Pugna ad Mannevverdas, qua Poloni fudere exercitum Gustavi Adolphi Regis Sueciæ.

1631. 7. *Septembris*. Pugna ad Lipsiam. qua Gustavus Adolphus fudit copias Imperiales Ducibus Tillio, & Pappenheimio.

12. & 13. *Septembris*. Prælium Navale ad Vianam, quo Hollandi proffigarunt Classsem Hispanicam, præfecto existente Comite Ioanne Nassovio.

1632. 21. *Augusti*. Pugna ad Norimbergam, qua Comes Wallensteinus Bellidux cæsareus cecidit Gustavum Adolphum.

16. *Novembris*. Pugna ad Lucenam, qua Gustavus Adolphus occisus est.

1633. 7. *Iulii*. Pugna ad Hamelinam, qua Dux Luneburgicus delevit copias cæsareas Ductore campi Merodio.

6. *Septembris*. Pugna ad Steinoviam (*Steinau*) qua Comes Wallensteinus Suecos cecidit.

1634. 3. *Maji*. Pugna ad Lignicium, qua Saxones fuderunt copias cæsareas.

15. 16. 17. & 18. *Iulii*. Pugna prope Pragam, qua cæsarei ceciderunt Electorem Saxonæ, & Generalem Banerium.

6. *Septembris*. Pugna ad Nordlingam, qua Rex Hungariæ, Cardinalis Infans, & Carolus Dux Lotharingiæ fuderunt exercitum Waymaro, & Marefchallo Hornio Ductoribus.

28. *Septembris*. Pugna propè Argentinam, qua Dux Lotharingus, & Ioannes Werthius, Generalis cæsareus fuderunt Othonem Comitem Rheni, Generalem suecicum.

1635. 20. *Maji*. Pugna ad Advennam (*Avein*) qua Châtillonius & Brezejus Marefchalli Gallici ceciderunt exercitum Hispanicum campi Ductore Thoma Saubauda, Principe.

1636. 4

1636. 4. *Octobris*. Pugna ad Wiststockium, qua Generalis Banerius fudit copias Electoris Saxoniae.

1639. 7. *Maji*. - - ad Theonis Villam, (*Tbionville*) qua Generalis Piccolomineus caesareus Campiductor fudit Gallos ducente Marchione de Feuquieres.

21. *Octobris*. Prælium Navale ad litora Angliæ, quo Trompius præfectus Classis Hollandicæ profligavit Classem Hispanorum.

1640. 29. *Aprilis*. Pugna ad Casale (Casal) qua Comes Harcourtius Generalis Gallorum fudit Leganum Generalem Hispaniensem.

1641. 29. *Junii*. - - ad Lycaoniam Saxoniae (Wolffenbuteliam) qua de copiis Gallicis, Hassicis & Luneburgicis Victoriam retulere Archidux Leopoldus, & Piccolomineus.

1642. 17. *Januarii* - - in agro Kempensi, qua Guebriantius Gallicarum copiarum, & Hassicarum Ductor caesareus, ducentibus Lambojo, & Mercio Generalibus, devicit.

26. *Maji*. - - propè Honnecurtium, qua Hispanorum Ductor Mellonus Cramontium Mareschallum cecidit.

2. *Novembris*. - - ad Kingstonum inter Regem Angliæ, & Parlamentum.

- - - - ad Braytenfeldam, qua Torstenfonius Generalis suecicus vicit Archiducem Leopoldum, & Piccolomineum.

1643. 19. *Maji*. - - ad Rupem Regiam (*Rocroy*) qua Dux Anguinius Francici Imperator Exercitus Mellonum Hispanorum Ductorem delevit.

3. *Septembris*. Prælium Navale ad conspectum Cartagenæ quo Dux Brezejus Classem Hispaniensem propulsat.

29. *Novembris*. Pugna ad Neuburium inter Regem Angliæ Carolum I. & Parlamentum.

24. *Novembris*. - - ad Tutlingam, qua Dux Lotharingus, Mercius, & Ioannes Werthius ceciderunt exercitum Gallorum supremo campi Ductore Ranzovio.

1644. 26. *Maji*. - - inter Montijo, & Badajos, qua Albunertius Generalis Lusitanorum cecidit Hispanos

3. & 5. *Augusti*. - - ad Friburgum., qua Dux Angvinius cecidit Bavaros.

10. *Septembris*. - - ad Pertham, qua Generalis Montrosius prostravit Scotos Rebelles.

1644.



1644. 23. *Octobris*. Prælium Navale ad insulas Teme-
rinas, & Lalandiæ, quo Classis Suecica Danicam profligavit.

1645. 6. *Martii*. Pugna ad Jancoviam, qua Torstenso-
nius Cæsareos devicit.

24. *Junii*. - - ad Naerbyum, qua Feurfaxius, & Crom-
vvellus ceciderunt Carolum Regem.

3. *Augusti* ad Nordlingam, qua Dux Angvinus devi-
cit Cæsareos & Bavaros.

25. *Augusti*. - - ad Kylsythum, qua Generalis Mon-
trofius delevit Scotos.

23. *Septembris*. - - ad Sellaricum (*Selkirb*) qua Generalis
Leslojus, de parlamento unus, cecidit Montrosium.

1646. 19. *Octobris*. - - ad Rithymnam (*Rettimno*) qua
Turcæ deleverunt Venetos.

1647. 22. *Augusti*. - - ad Tribelam Cæsareos inter, &
Suecos.

1648. 17. *Maji*. - - ad Sommerhusium, qua Vice-Comes
Turrennius, & Generalis Wrangelius vicerunt Cæsareos.

20. *Augusti* - - ad Lendum (*Lens*) qua Princeps Con-
dæus, & antea Dux Angvinus ceciderunt Archiducem
Leopoldum.

27. *Augusti*. - - ad Prestonum, qua Lamberkius, &
Cromvvellus ceciderunt Ducem Hamiltonium.

1649. 12. *Martii*. Prælium Navale in portu Focensi
(de Focchie) quo classis Veneta Turcarum classem pro-
fligavit.

13. *Julii*. Pugna ad Zborovvium, qua Casimirus Rex
Poloniæ cecidit Cosacos & Tartaros.

1650. 13. *Septembris*. - - ad Dumbarum, qua Crom-
vvellus delevit Scotorum copias.

19. *Octobris*. - - ad Rethelium qua Mareschallus Gal-
lorum Plessius Piaffinius cecidit Hispanos Ductoribus
Stephano Gamatio, & Turrenio.

1651. 30. *Junii*. - - ad Beresteskiium, qua Rex Casimirus
cecidit Cosacos, & Tartaros.

8. *Julii*. Prælium Navale ad Triuntum (*Trio*) quo classis
Veneta Turcicam devicit.

13. *Septembris*. Pugna ad Vigorniam (*Worcester*) qua
Cromvvellus cecidit exercitum Caroli II. Regis.

1652. 2. *Julii*. - - ad S. Antonium inter copias Regis
Galliarum, & Male-contentos (dictos Mecontenos) Du-
ctore principe Condæo.

1652.

1652. 26. *Augusti*. Prælium Navale propè Plimuthum, quo Ruyterus præfectus classis Seelandicæ devicit Ascuium Anglicæ classis Gubernatorem.

2. *Octobris*. - - - ad Ostium Freti Gallici, quo Blaakius præfectus classis Anglicæ Hollandicam Gubernatore Withio profligavit.

1653. 1. *Martii* - - - propè Portlandiam Trompium præfectum classis Hollandiæ inter, & Blaakium.

12. & 13. *Junii*. : : : propè Neoportum, quo Generalis Anglorum Monkius Hollandicæ classis præfectum Trompium devicit.

8. & 10. *Augusti*. - - - propè Catvicium, quo Blaakius Trompium debellavit.

1655. 21. *Junii*. - - - ad Dardanellas, quo classis Veneta classem Turcarum profligavit.

1656. 26. *Junii* - - - ad ostium, Dardanellarum quo classis Veneta Turcarum devicit classem.

28. 29. & 30. *Julii*. Pugna ad Varsaviam inter Suecos, & Polonos.

1657. 30. *Aprilis*. Prælium Navale propè Insulam Teneriffam, quo præfectus classis Anglicæ Blaakius Naves Hispanicas exussit.

3. *Junii*. Pugna ad Sandomiriam, qua Cæsarei, & Poloni ceciderunt Ragotzium.

1658. 14. *Junii*. - - ad Dunas, qua Vice-comes Turrenius supremus Dux Gallicarum copiarum devicit Joannem Austriacum, & Principem Condeum.

8. *Novembris*. Prælium Navale ad ostium Maris Baltici inter classem Suecicam sub Wrangelio & Hollandicam sub Opdamio.

1659. 24. *Novembris*. Pugna ad Neoburgum Daniæ, qua copiæ Danicæ, & Hollandicæ fuderunt Suecos.

1660. 28. *Julii*. Pugna ad Polunskium, qua Zarneskius, & Sapieha campi - Ductores Poloni Moscovitas ceciderunt.

1661. 27. *Augusti*. Prælium Navale in Alveo ad Melum, quo classis Veneta de Turcis Victoriæ retulit.

1. *Novembris*. Pugna ad Gleinbokiam, qua Poloni Moscovitas ceciderunt.

1664. 1. *Augusti*. - - ad S. Gothardum, qua Monteculus, & Dux de la Fevillade ceciderunt Turcas.

1665. 15.



1665. 13. *Junii*. Prælium Navale ad Littora Suffolciæ, quo Dux Eboracensis (*d'Porck*) Opdamum profligavit.

17. *Junii*. Pugna ad Villam Viciofam, qua Marchio Marialvius Lusitanorum Campiductor, & Comes Schombergius Hispanos represserunt.

1666. 11. 12. & 14. *Julii*. Prælium Navale inter Dunquercam, & Nortforlandiam, quo præfectus Hollandicæ Classis Ruiterus profligavit classem Anglicam Gubernatore Monkio.

1672. 7. *Junii*. - - - prope Sultsbaye inter classem Anglicam, & Gallicam ex una parte sub Gubernio Ducis Eboracensis, & Comitis Etresii, inter classem Hollandicam ex altera parte Gubernatore Ruitero.

1673. 7. *Junii*. - - - ad Littora Hollandiæ inter classem Anglicam, & Gallicam præfectis principe Roberto, & Comite Etresio ex una, & inter Hollandicam ex altera parte sub Gubernio Trompii, & Ruiteri Præfectorum.

11. *Novembris*. Pugna ad Chotimias (*Chotzim*) qua Sobieskius Supremus Campi Ductor polonorum Turcas cecidit.

1674. 6. *Junii*. - - ad Sinzhemium, qua Vice-Comes Turrenius Ducem Lotharingum, & Comitem Capram devicit.

11. *Augusti*. - - ad Oppidum Seneffium inter Principem, & Comitem Souchisium ex una, & principem Condæum ex altera parte.

1675. 11. *Augusti*. - - ad Treviros, qua Dux Lotharingus Crequium devicit.

1676. 4. 5. & 11. *Junii*. Prælium Navale propè Bornholmiam, quo classis Danica Suecicam profligavit

14. *Decembris*. Pugna ad Londinum Scandiorum (*Lunden*) qua Rex Sueciæ cecidit Regem Daniæ.

1677. 11. *Aprilis*. - - ad Montcastellum, qua Dux Aurelianensis cecidit Ducem Arausinensem (*d'Orange*.)

24. *Julii*. - - ad Coroniam (*Landskron*) qua Rex Sueciæ Danos vicit.

1678. 18. *Januarii*. - - ad Rugiam, qua Comes Königs-Markius Suecorum Ductor Danos cecidit.

1683. 12. *Septembris*. - - ad Viennam, qua Rex Poloniæ, & Dux Lotharingus propulsarunt Turcas.

9. *Octobris*. - - ad Barkanium, qua Rex Poloniæ, & Dux Lotharingus ceciderunt Turcas.

1683.

1683. 4. *Decembr.* Pugna ad Tilgrotinum, qua Poloni Turcas Tartarosque deleverunt.

1684. 22. *Junii.* - - ad Hangeberth, qua Dux Lotharingus Turcas cecidit.

1687. 12. *Augusti.* - - ad Mohazinum, qua Dux Lotharingus, & Elector Bavariae Turcas attriverunt.

1689. 30. *Augusti.* - - ad Jachodinam, qua Princeps Ludovicus Badensis Turcas delevit.

24. *Novembris.* - - ad Nissam, qua Princeps Badensis denuo Turcas cecidit.

1690. 1. *Julii.* - - ad Floriacum ad Sabam, qua Mareschallus Luxemburgicus cecidit Hollandos Ductore Principe Waldeckio.

1690. 10. *Julii.* - - Navalis in Mari Britannico, quo Comes Tourvvillius Classis Gallicae Vice- Praefectus profligavit Classem Anglicam, & Hollandicam, Gubernatore Herpertho.

11. *Julii.* - - ad Bovindam (*Boync*) qua Princeps Arausinus delevit Exercitum Regis Angliae.

18. *Augusti.* - - ad Staffartam, qua Catinatius cecidit Ducem Sabaudum.

1691. 19. *Augusti.* - - ad Salankemenam, ubi Princeps Badensis Turcas delevit.

1692. 29. *Maji.* Prælium Navale ad Hoguinum, quo Russelius Anglicae Classis Praefectus Tourvillium profligavit.

3. *Augusti.* Pugna ad Stenquircam, qua Dux Luxemburgicus cecidit Principem Arausinensem.

1693. 17. *Junii.* Prælium Navale inter Lagopolim, & Gades, quo Mareschallus Tourvillius Rookium devicit.

29. *Julii.* Pugna ad Neervvindam, qua Dux Luxemburgicus Principem Arausinensem cecidit.

4. *Decembr.* - - ad Massiliam, qua Mareschallus Catinatius cecidit Ducem Sabaudum.

1694. 24. *Maji.* - - ad Berguam, qua Mareschallus Noallius cecidit Hispanos.

1697. 11. *Septembr.* - - ad Zentam, qua Princeps Eugenius cecidit Turcas.

§. XXXVI.

Metamorphoses sæculi currentis XVIII.

Omnia jam sunt, fieri quæ posse negabam. Ovid.

Anno 1700. Romæ acriter agitata controversia de Veneratione Confucii Phil. Sinenf. Legislatoris. Mutua Legatio & munerum præsentatio Imperatorem inter & Sultanum Mustapham. Rex Daniæ Holsatiam invadit, Fridericoburgum & Slesvvicum capit, Tönnin-gam obsidet; a Suecis, Hollandis & Luneburgicis cogitur pacisci. Rex Poloniæ Livoniam præmit. Moscus ab osidione Narvæ magna clade rejectus. Moritur Carolus II. Hispaniæ Rex, cujus testamentum fatale toti Europæ.

1701. Philippus Andegavensis Hispanias sibi vendicat contra Jus hæreditarium Domûs Austriacæ. Italicæ ditio-nes occupantur a Gallis. Dux Mantuanus in partes tra-hitur. Philippus ad Coronam Madriti excipitur. Prin-ceps Eugénius Gallos in Italia adortus profligat. Mo-ritur Iacobus II. Rex Angliæ. Carolus Suecus Polonos & Moscos cladibus præmit. Fridericus I. Elector Bran-deburgicus in Regem Borussiæ inauguratur.

1702. In Angliâ moritur Wilhelmus Rex, succedit Anna Iacobi Regis filia. Philippus V. Andegav. Nea-polim petit, Mediolanum invisit, Luzaram interceptit: præliatum æquo fere damno. Rex Portugalliæ fœdus init cum Cæsare, exercitum 24000. conscribit. Cæsar pacto cum Anglis & Batavis fœdere, Regem Galliæ & Philippum Andegav. hostes impetit. Cæsariani Landavium expugnant, Batavi Venloham, Ruremundam, Leodium occupant. Galli Noviomagum dolo tentant. Bavarus Ulmam & Memmingam intercipit. Classis Anglo-Batava Gallicas & Hispanicas diripit. Suecus de Augusto Rege Poloniæ Victor.

1703. Horrendus terræmotus in Italia 86. Urbes subruit Fœdus Cæsareo - Anglo - Lusitano - Batavum cuditur in favorem Caroli Austriaci, qui declaratus Hispan. Rex Lusitaniam versûs proficiscitur. Sabaudum Gallus invadit: illi Starenbergus cæso Albergotho succurrit. Bavarus Neoburgum, Ratisbonam. Kuffsteinium occupat,

cupat, Tyrolim frustra tentat. Galli Kehlam & Brisacum in Alsatia & Tongros in Belgio occupant. Landavium capiunt caësis Cæsareis. Bavarus Augustam Vindelicorum subigit. Generalem de Styrum in Bavaria fudit. Cæsarei Bavariam invadunt, Gallos cum clade 5000. Stolhofii rejiciunt. In Belgio cum fœderatis Gallos premunt. Brandeburgicus Geldriam expugnat. Interea Ragozius in Hungaria longè lateque grassatur. Sueci in Livonia Moscos & in Polonia Polonos clade afficiunt.

1704. Heterodoxi in Gallia gliscente bello, armata manu libertatem religionis deponunt, sed reprimuntur. In Italia & Sabaudia varia fuit belli fortuna. In Germania amplæ Cæsari & fœderatis victoriæ. Ludovicus Badensis & Marleburgus hostium castra in monte Schellenberg expugnant, caësis 8000. Bavaris. Eugenius pr. & Marleburgus immani strage hostes prope Höchstadium afficiunt. Tota Bavaria in ditionem Cæsaris redacta. Heisterus in Hungaria rebelles delet. Carolus III. Hispanos impetit, & caësis Gallo-Hispanis 5. Urbes Castiliæ cum fœderatis occupat. Gibraltaram classis Anglo-Batava expugnat. Ejus cum Gallica classe ad Malagam pugna anceps. Stanislaus Lescinski a Suecis & rebellibus Polonis in thronum evehitur. Saxones Suecorum semel victores, semel victi.

1705. Papa Jansenismum novâ perstringit censurâ, Moritur Leopoldus Imperator, succedit Iosephus I. In Italiâ à Gallis Verva, Villafranca, Mirandola &c. expugnantur. Sed victi ad Cassanum à principe Eugenio. Bavarus Huyum capit, & Leodium tentat. Galli à Marleburgo superati. Ragozius & rebelles Hungari insigni clade affecti ab Herbevillio. Carolus Austriacus Barcinone captâ, totâ potitur Cataloniâ. Moritur Anna Angliæ Regina. Iosephus Imper. Viennæ instituit Academiam Mechanicarum artium, Pyrotechnicæ, Pictoriæ, Statuariæ, Chalcographiæ, Pyrotechnicæ &c. Stanislaus in Polonia coronatus.

1706. Galli Nisam capiunt, omnesque in Pedemontio munitiones diruunt. Cæsareorum partem vincunt, Taurinumque obsident. Sed mox à Cæsareis sub pr. Eugenio maxima cum clade repelluntur. Philippus Carolum, terramarique Barcinone obsidebat, sed adventante Anglicâ clas-



se obsidionem solvit omni apparatu bellico relicto. Carolus Madritum progressus Rex proclamatur. Galli Haguenoam capiunt, Palatinum vastant. Marleburgus Gallos & Bavaros ad *Judoigne* oppidum magna strage cædit. Exinde tota Brabantia Carolo subjecta. Electores Bavarus & Colonienfis imperii banno proscripti. Saxones à Suecis deleti. Augustus Regno Poloniæ excluditur.

1707. Galli reliquis Italiæ locis cedunt. *Daunius* cum copiis Cæsareis Neapolim occupat, & Gaëtam, capto Prorege cum præsidio, ipse fit Prorex. In Hispaniâ Gallovvavius Anglus à Gallis sub Bervvico duce ad Alamanzam internecione cæsus. Aragonia & Valentia subacta. Ilerda expugnata. Moritur 4. Ian. Ludovicus Badensis fulmen belli præsertim contra Turcas. Galli Sueviam, Francofurtum & Moguntiam invadunt, & emungunt. Mercyus Gallos opprimit. Elisabetha Christina Brunsvvicensis ejurato Bambergæ Lutheranismò, fit sponsa Caroli III. Hispan. Regis. Ragozius & Rebelles Hungari iteratis vicibus à Stährenbergo cæduntur.

1708. Galli totâ expulsi sunt Sabaudiâ. In Hispaniâ Tortonam & Deniam capiunt. Anglica classis expugnato Porto-Mahone Minorcam Carolo subigit. Dux Mantuæ Imperii banno subijcitur. In Belgio Galli captis Gandavo & Brugis, ad Audenardam ab Eugenio & Marleburgo XI. Jul. cæduntur. Hi Insulas & alia loca recuperant. Princeps Wallius sub nomine *Pratendentis* notus cum classe Gallicâ Scotiam tentans rejicitur. Rebelles Hungari Moraviam populati, iterato fusi à Cæsareis. In Moscovia Suecus cum Mosco configit pari ferè clade. In Finniâ Sueci à Moscis cæsi.

1709. Rigidissima Hyems. Carolus III. Hisp. Rex à Papa agnoscitur. Stährenbergus Balagueram capit. Generalis Mercy ad Helvetiæ fines à Gallis cæditur. Pacis tractatio irrita. Eugenius cum Marleburgo Tornacum expugnat, ad Montes Hannoniæ XI. sept. Gallos vincit magnâ utrimque clade. In Moscovia Rex Sueciæ conatus Czarium throno dejicere, decumano ad Pultuam prælio devictus ægrè ipse cum paucis evadit in Turcicam arcem *Bender*. Hac occasione Augustus saxo Poloniam recuperat. Danus Suecis Scaniam eripit. Diffidium inter Papam & Cæsarem compositum. Tractatus de *Barriere* inter Anglos & Hollandos 28. Octobris.

1710.

1710. Clades Hispanorum ad Balagueram 10. Aug. Brihuega per Hispanos capta 9. Dec. Prælium ad Villam Vitiolam 10. Dec. In Belgio fœderati pergunt expugnare Urbes. Turcæ Moscovitis Bellum declarant 20. Novembr.
1711. Mors immatura Iosephi Imperatoris 17. Aprilis. Barcinone in Germaniam profectus Carolus Austriacus Hisp. Rex, eligitur Imperator Francofurti 12. Oct. coronatur ibidem 22. Dec. In Belgio Buchanum capitur à fœderatis. In Hisp. Galli Gironam deditione capiunt, Cardonæ obsidionem XI. Dec. solvunt. Ad Hypanim fl. Moscovitarum clades à Turcæis 21. Jul. Mox subsecuta pax inter eos. Alexius Petrovviç Czarius matrimonium contrahit cum Charlotta Brunsvvico-Wolfenbüttelenfi.
1712. Armistitium inter Anglos & Gallos 21. Aug. Item inter Gallos, Hispanos & Lusitanos 7. Nov. Carolus Imperator coronatur Rex Hungariæ. In Belgio Fœderati Quercetum capiunt. Cæduntur prope Denain. Exin Galli recipiunt Duacum, Quercetum, Buchanum &c.
1713. Pax Ultrajecti inter Anglos, Hollandos, Lusitaniæ & Prussiæ Reges, ac Sabaudum inter & Gallos conclusa. Galli in Germaniâ Landavium expugnant & Friburgum. Mors Antonii Ulrici Ducis Brunsvvico-Luneburg. Catholici. Constitutio *Unigenitus*. Sanctio Pragmatica.
1714. Pax Rastadii Imperatorem inter & Gallos 6. Martii conclusa. Pax Ultrajecti Hispanos inter & Hollandos 26. Junii Tractatus Pacis Badensis 7. Sept. Electores Baviariæ & Coloniae in integrum restituti. Turcæ Venetis Bellum indicunt. Mors Annæ Stuartæ Reginae Britannia 12. Aug. Georgius I. Hannoveranus succedit. Barcinonem Carolo Austriaco fidam Dux de Bervvick, 12. Sept. subigit.
1715. Tractatus Pacis inter Hispanos & Lusitanos. 6. Febr. Mors Ludovici XIV. Regis Gallia 1. Sept. Successor Ludovicus XV. ejus ex filio Delphino Pronepos sub tutela Propatruï, Ducis Aurelianensis Regni Administratoris. Turcæ Moream seu Peloponesum Venetis eripiunt. Tractatus de tuendis finibus (*Barriere*) inter Imperatorem & Batavos 15. Nov.
1716. Imperator cum Venetis fœdus contra Turcas 13. April init. Cum Anglis quoque novum fœdus 5. Jun. sancit. Cæsariani sub Principe *Eugenio* Turcæ vincunt ad Salanckmenum 5. Aug. capiunt Temesvvarium 12. Octobris.



Turcæ Obsidionem Corcyræ (*Corfu*) cum clade solvunt 22. Aug.

1717. Fædus defensivum inter Gallos, Anglos & Hollandos 4. Jan. conclusum. Cæsariani in Hungaria sub Principe *Eugenio* Belgradum obsident Turcas 16. Aug. magnâ strage profligant, mox Belgrado *De Gl Ma o Cta Va a V g V M* deditione potiuntur. Prælium Navale Venetorum cum Turcis 12. Junii. Interim Hispani Siciliam invadunt, Caralim (*Cagliari*) Cæsari eripiunt &c.

1718. Pax Passarovvicii Imperatorem ac Venetos inter & Turcas 21. Julii conclusa in An. 25. Classis Hispanicâ XI. Aug. ab Anglicâ profligatur in Mari Syracusano. Hispani capiunt Panormum 4. Aug. Messinam 29. Sept. Carolus XII. Sueciæ Rex glante plumbeo trajectus ad Friderico-Halam XI. Decembris occubuit.

1719. Hispani in Sicilia solvunt obsidionem Urbis Milazzo 26. Maji. Cæsarei Messinam expugnant 9. Aug. Arcem 18. Octobr. Galli Fontarabiam Hispanis eripiunt 16. Jun. Prælium ad Francavillam in Sicilia 20. Junii. Ulrica Eleonora 3. Febr. eligitur Sueciæ Regina, coronatur 28. Martii Upsaliæ. Clemens Augustus Bavarus eligitur 26. Martii Episcopus Monasteriensis, & 27. Paderbornensis.

1720. Tractatus Evacuationis Siciliae & Sardiniae. Coronatio Regis Sueciæ *Friderici Hassi* 14. Maji. Pax inter Reges Daniæ & Sueciæ Fridericopoli 3. Julii.

1721. Pax Moscos inter & Suecos Neostadii Finlandiæ 30. Augusti conclusa. *Petrus I.* Czarus Moscoviæ titulum Russorum Imperatoris. & Magni recipit. Clementi XI. subrogatur Innocentius XIII.

1722. Coronatio Ludovici XV. Galliarum Regis. Rebello in Persiâ. Mirivveis Princeps Candariensis spahan Persiæ Regiam occupat, & Hossein Rege. capto solus Tahmas evasit.

1723. Tahmas Rex Persarum cum Russis fædus init. Hi Urbem Baku capiunt. Turcæ Eroanum invadunt. Cosmus III. Tusciæ Dux obiit, succedit Gaston.

1724. Philippus V. Hispaniæ Rex regno abdicans, illud transfert in filium primogenitum *Ludovicum*, quo præmaturo mortuo, Philippus Regnum rursus 8. sept. capeffit. Mirivveys cum Turcis Taurim & Hamedam Persis eripit.

1725. *Petrus I.* Moscoviæ Czarus moritur 8. Febr. succedit Catharina ejus Vidua, Fædus Imperatoris Caroli VI. cum

cum Philippo V. Rege Hispaniarum Viennæ in Austria
30. Aprilis conciliatum.

1726. Maximilianus Emanuel Elector Bavarie moritur;
suc. filius *Carolus Albertus* varia tum visa in Cælo phanom.

1727. Catharina Russiae Imperatrix obit, succedit Pe-
trus II. Nepos. Gibraltariæ obsidio irrita ab Hispanis soluta
13. Junii. Georgius I. Rex Britanniae obit, succedit filius
Georgius II. coronatus 22. Octobr.

1728. Eschrefo Mirivveisi nepote victo Tahmas Princeps
Persarum Ispahan & paternum thronum recuperat, Maroc-
ciani principes duo de regno belligerant.

1729. Bellum in Persia contra rebellem Eschref con-
tinuatur. Fessa Urbs occupatur. Delphinus Regi Galliae
nascitur. Muley Abdallæ Rex proclamatur.

1730. Eschrefo tribus cladibus fracto, Schach Tahmas
recipit Bender, Gamron & Schiras, Item caesis Turcis
Taurim & alia loca. Achmete Turcarum Imperatore de-
posito Mahmuthes Mustaphæ filius sublevatur in thronum.
Petro II. Russorum Imperatore 29. Januarii extincto suc-
cedit *Anna Ducissa* Curlandiae Vidua.

1731. Protestantes à Salisburgensi ditione in exilium emi-
grare jussi. Persæ à Turcis gravi clade caesi Taurim amittunt.

1732. Schach Tahmas pacem cum Turcis init, acquisitas
de Persia provincias eis cedens; quam ut probrosam dam-
nat *Kulichan* ejus Dux, ipsumque excæcatum carceri tradit,
ac Regni & Belli administrationem suscipit. Hispanica
Classis Oranum Africae Algiribus eripit.

1733. Fædus Off- & Defensivum inter Gallos, Sabau-
dos, & Hispanos; quorum illi indicto Cæsari bello Vig-
lebanum, Papiam, Mediolanum, Cremonam, Tortonam,
Novarum, totumque Ducatum Mediolanensem; Hispani
verò Urbes Lunensis agri expugnant. Russi Tartaros,
Nagayos & Cubanos vincunt. Turcarum clades interneci-
na à Persis Duce Kulichano 12. Sept.

1734. Persarum de Turcis Victoria totalis altera. Ex-
pugnatio Teflis & Gangeæ Bellum ob Electionem Polo-
nicam. Russi *Augusto* II. Regi Poloniae subjiciunt Varsovi-
am, Cracoviam, Thorunum, Dantiscum bimestri ferè obsidio-
ne subigunt. *Stanislaus* regni æmulus clam effugit. Galli
Philippoburgum expugnant. Carolus Hispanus Neapolim
totamque Apuliam & Siciliam sibi subigit. Cæsarianorum



sub Generali Mercyo (*qui occubuit*) conflictus cruentus ad Parmam cum Gallo-Sabaudis 29. Junii. Cæsarei sub Generali de Königseck 15. Sept. hostes castris ad Secchiam fluvium exuunt; dein 21. Sept. cruento ad Guastallam conflictu Generalem Ludovicum Würtembergium amittunt. Hostes Mirandulæ obsidionem solvere compulsi.

1735. Mantuæ circumclusio à Confœderatis Gallo-Hispano-Sabaudis. Mirandula ab eis 31. Aug. expugnata. Cruento ad Clusium (*Clausen*) conflictu hostes cum clade repulsi à Cæsareis. Tractatus pacis 16. Nov. quo Lotharingiæ & Barenfis Ducatus Gallo; Siciliarum regnum Carolo Hispano-Borbonico: Parma & Placentia Cæsari; Hetruria Duci Lotharingo addita &c.

1736. Russi indicto Turcis bello expugnant 19. Maji Tainain (*Aïsov*) Urbem. Dein 30. Junii Urb. Præcopiam aliaque Crimææ loca. Præcopia funditus subversa. Strages Turco-Tartarorum 30. Junii à Russis, non prorsus inulta. Dux Persarum Kulichan proclamatur Rex Persiæ in Septembri dictus *Schach-Nadyr*. Mors Principis *Eugenii* de Sabaudia Archistrategi Cæsarei, ac insignis Heroïs.

1737. Cæsarianorum sub Seckendorfio in Turcas expeditio irrita & infelix. Nissa Urbs capta rursus amissa, duæ naves bellicæ perditæ, hoste Belgradum usque Cæsareos prosequente. Item à Banialuckæ obsidione Cæsarei 10. Aug. profligati. Russi sub Generali de Münch cæsis Turcis & Tartaris Axiacen (*Oczakow*) Urbem expugnant. Russorum Generalis de Laszy Crimæam pervastat. Tentata à Turcis Oczakoviæ obsidio irrita in Decembri soluta. Schach-Nadyr Persa victis Indis provinciam Cabul, dein Balchum & Buchariam subigit.

1738. Cæsarianorum cum Turcis conflictus ad Corniam 4. Jul. & Victoria. In totâ fere Hungaria pestis sævit & fames. Turcæ Ratschkæ obsidionem solvunt, & occupatâ Meadiâ & Orsavâ cum Castello & Fortalitio expugnatis, captâque Vipalanka & Semendriâ ad Belgradi mænia usque grassati, in Hyberna recedunt. Russorum irrita Tyransia (*Dniester*) transeundi tentatio. Russorum Gen. de Laszy vi expugnatis hostium ad Præcopiam lineis Crimæam late populatur.

1739. Clades Cæsarianorum 22. Julii ad Grozkam. Victoria de Seraskir 31. Julii. Altera victoria 1. Aug. de 8000. Tur-

Turcis Periskovam tentantibus. Belgradi à *Neuberg* facta
Turcis deditio : Inde Urbis threnodia.

*Ille ego quæ fueram Romano fortior ære,
Nunc deserta Novi-Montis ab arte ruo.
Infelix seclum, calamus quo regnat in orbe,
Armis parta fui, nunc calamo pereor.*

Angli Hispanis bellum indicunt. Pax Cæsaris cum Turca ad
26. An. relicta Turcis Serviâ. Tractatus Commercii inter Gal-
los & Batavos. Russorum insignis de Turcis Victoria, & oc-
cupatio Chozimi, capto præsidio prædâque magnâ. *Schach-
Nadir* Persa victis bis Indis Magnum *Mogolem* obsessum &
astu captum, post in regnum restituit, Gazis ejus
potitus.

1740. Hyems rigidissima ac diutina; inundationes aqua-
rum; Mors *Clementis XII.* Papæ, electio *Prosperi Lambertini*
17. Aug. Legatio mutua Cæsarem inter & Turcam. Ho-
stilitates inter Anglos & Hispanos; Angli *Porto-Bello* Ur-
bem in Americâ diripuerunt. Mors Caroli VI. Imper. 20 Oct.
Annæ Russiæ Imper. 9. Novemb. Friderici Wilhelmi Bo-
russiæ Regis : Novus Rex *Fridericus* in Episcopi Leodien-
sis ditionem armatos mittit, sed paciscuntur; anno declivi
Silesiam magno cum exercitu invadens Domui Austriacæ
bellum infert.

1741. In America fortalitium S. Augustini frustra ten-
tant Angli; Carthagenæ obsidionem solvere coguntur. In
Silesia Prælium Borussos inter & Austriacos dubio Marte.
Borussi Cadmeam canentes victoriam, novis aucti viribus
prævalentes Silesia totâ potiuntur. Bavarus & Colonien-
sis Electores Copias Gallicas Auxiliares in suas ditiones reci-
piunt. Bavarus Austriam superiorem invadit, & accedente
Saxone occupatâ Pragâ, Bohemiæ Rex proclamatur. Bo-
russus interea fine Anni Moraviam invadit. Sueci indicto
Russis bello ab iis in Livonia cæsi amittunt Wilmenstran-
dam oppidum munitum. Moritur *Ulrica Eleonora* Sueciæ
Regina & Regni hæres. In Russia sub anni exordio Comes
de Biron Curlandiæ Dux, Russici Imperii Administrator,
captus in Siberiam relegatur. *Ioannes* Infans declaratur
Russiæ Imperator: *Anna* Mater ejus Imperii Administra-
trix, *Antonius Ulricus* Brunsvicensis ipsius Maritus fit Ar-
chistrategus; sed fine anni subortâ seditione dejecti ex Im-
perio



perio relegantur, evectâ in thronum *Elisabethâ* Petri I. filiâ ex *Catharinâ* Uxore secundâ.

1742. Conventus solemnis Francofurti agitur; Imperator eligitur *Carolus Albertus* Baviaræ Dux & Elector die 24. Jan. ibidemque coronatur 12. Febr. Interea Copiæ Austriaco-Hungaricæ sub Gener. Kevenhüllero Austriam superiorem recuperant, & in Bavariam inopinato penetrantes, expugnato 10. Febr. Monachio, magnam Baviaræ partem occupant. Pax inter Angliæ & Borussia Reges mense Julio Berolini sancita. Cæsar conductis Copiis sub Æstatem recuperatâ Boicæ provinciâ regiam Monachium repetit: Bohemiæ tamen res tueri non potuit. Cedentes ex Baviarâ Austriaci in Bohemiam se recipiunt, profligatique apud Czaslaviâ à Borusso, quum Pace juncta omni Silesia ei cessissent, Pragam opugnant non majore peritia, quam fortuna. Galli eam viginti millibus tenebant cum paucis Bojorum. Dein cum nova Gallorum Auxilia *Malleboio* Duce à Rheno advolarent, obviam his eunt Austrii, Hungaris circa Pragam relictis, qui comæatu intercluderent Urbem.

1743. *Malleboio* cum suppetiis præcluso, Dux *de Belle-isle* Pragæ præsidium fame subigente, ipsis Calendis Januar. per summum frigus eruptione facta non ex Urbe modo, sed ex tota fere Bohemia Egram raptim agmen egit, multis ex itinere inedia geluque amissis. Interea Hispani Parmæ imminet. Eos Sabaudus junctis fœdere atque armis cum Austriacis cedere cogit. Ducem Mutinensem ditione pellic. Calabros in Campaniam usque prosequuntur Austriaci. Praga à Gallis deserta *Maria Theresia* Bohemiæ diademate ornatur; Saxo fœderi cum Bavaro renunciat. Angli & Batavi Reginæ accedunt, missisque ex Britannia Copiis Mani ripas obsident, quos Galli superato amne apud Dettenhemium aggrediuntur, multoque milite mulcant, repulsi tamen à supervenientibus Austriacis, in Alsatiam relegere viam coacti sunt. In Boicâ apud Brunovium prima Bojorum acies cæsa. Cæsar ipse Francofurtum se recepit. Ingolstadium ab Austriacis occupatum. Reliquus Hunnorum exercitus Ducibus *Carolo* Lotharingo & *Kevenhüllero* ad Rheni oram progressus tentavit, si qua posset in Alsatiam irrumpere. Nulla tamen alia res gesta, nisi quod Wormatiæ fœdus Anglum inter, *Theresiam* reginam &

& Sabaudum 30. Sept. sit sancitum, quo Finarius in ora Ligustica portus, à *Carolo VI.* Genuensibus olim venditus, Sabauda pretium operæ bello collocatæ promissus fuerit. Novum belli argumentum.

1744. Fatis functo Cardinale *de Fleury*, Rex Galliaë exitatus irruptione in Alsatiam, Bellum indixit tum Reginaë Hungariaë, tum Angliæ Regi. Ad hæc fœdere novo *Francofurti* 8. Aug. cuso conciliati *Carolo VII.* Cæsari sunt Borussia Rex, Elector Palatinus, Cattorum princeps Casselanus, idemque Suecorum Rex, qui auxiliares Copias submissuros promiserunt. Vere adulto ab Austriacis repetita sunt Rheni Littora, dumque ad Moguntiam multa movent, expedita manu supra Philippopolim nocte concubia flumen transmittunt, Magna hinc Gallorum consternatio. Deduntur oppida quibus nihil in munimentis spei. Suppetias ex Belgio Rex Galliaë submittit. Novus à Borea terror Austriacos ad tuendos lares respicere jubet. Borussia Rex promissa Cæsari ad recuperandam Bohemiam auxilia ingenti numero adducit, Pragamque octiduo expugnat. Videbantur Galli Austriis exitio fore, si tergis inhæsisent. Non permisit id subita Morbis, quæ eorum Regem pene oppressit. Quo restituto Brisgoviam, Sylvam nigram, Constantiam &c. ditionis Austriacæ loca subacta Cæsari fidem dicere iusserunt. Bohemiam interea lento gradu deseruit Borussus. At in Belgio Galliaë Rex Cortracum, Meneninum, Ipras & leviores quasdam munitiones vi deditio neque cepit. Italiam minus lætam Hispani hac Æstate experti, autumno plus habuere fortunæ, Nicæa cæterisque ad oram Ligusticam Sabaudi oppidis, portibus ac munimentis potiti. Apud Valtriam castra Regis Siciliaë castris Austriacis opposita, præter levia discrimina nihil memorabile patrarunt. Scoti suum Prætendentem repetunt Regem, turbasque concitant in Angliam usque effusi.

1745. Mors inopinata *Caroli VII. Imperatoris Romani*, nova expectatione suspendit animos, nec extinxit bellum; sed verè primo Austriaci contractis copiis Straubingam dedentibus Cattis recipiunt; Tum Boicum militem in minora agmina dispersum fugant. *Maximilianus Josephus* Augusti defuncti filius, ad eas redactus est angustias, ut positurum titulos præloquiis pacis ad Fauces Julias



julias celebratis sponderet, suffragiumque suum *Francisco Stephano Augusta Theresia* marito in futura Cæsaris auctoritate addiceret, Ingolstadio, Brunovio, & Schar-
dinga Austriaco milite pignoris loco inessis, dum perficeretur electio. Tum in Sueviam contendunt Austriaci, junctique Anglis, Batavis, & Hannoveranis Gallos Mæno decedere, ultraque Rhenum se recipere compellunt. Hic reliqua æstate & autumno considerunt, donec electus est Imperator *Franciscus Stephanus* Lotharingus Magnæ Hetruriæ Dux: Tametsi Palatinus & Brandenburgicus electioni tamquam illegitimæ inter-
cesserint. In Bohemia reparato Austriaci exercitu, junctisque Saxonum auxiliis vere adulto Silesiæ fines intrant, erepturi eam Borussis. At illè non magna manu exceptos ingenti clade profligat, & in Bohemiam usque prosequitur, ubi apud *Jaromitz* communis castris se continentes ad certamen elicere frustra tentat. Silesiam dum repetit, bis ausos tergum adoriri, bis clade afficit, ac Silesia etiam superiori ejectis Hungaris potitur, in Moraviam usque evagatus. Austriaci relato Augustali Diademate Viennam erecti, magno molimine Silesiam repetunt per Lusatiam in Brandenburgum involare cum Saxonibus parant. Borussus ipse Lusatiam ingressus, Saxones apud Gœrlitium collectos vincit fugatque. Agmina finibus immittit Saxoniam, Lipsiam, fusis qui tueri debebant, Urbem occupat. Inde Rex impiger Dresdenam movet, Saxones Austriosque bis accerrimo prælio fundit; 14. & 15. Decembr. 1745. Triduo post Urbem Saxonis regiam deditione subigit. Tum Saxoniam princeps Pragæ profugus ad pacis consilia animum vertit, legesque præliminares 22. Decembr. admittit, quibus Regina Hungariæ 25ta accessit, concessa Borussis Silesia. In Belgio Galli Tornacum obsident, cui suppetias ferre dum parant Austriaci, cum Anglis & Batavis multa cæde rejecti sunt, victoria ne Gallis quidem incruenta. Inde Gallis oppugnantibus Flandriæ pars, Teneramunda, Gandavum, Brugæ, Furni, Ostenda, & Hannonia cum Atho Urbe munita cesserunt. In Italia adversus Austriacis Mars quoque multa turbavit. Genua fœdere Wormatiensi, Finariæque negotio offensa Hispanis se junxit, indito Sardinia Regi bello. Per horum agrum transgressi

gressi in Mediolanensem Hispani Gallique Sabaudum ditionibus, quas inde tenebat, Mortaria, Alexandria, Valentia, Casali exuunt, Papiam & Mediolanum occupant, ipsique Augustæ Taurinorum imminet; nec quicquam Genuensem oram, territat Anglorum Classis incendiari. Tum vero *Carolus Eduardus* Jacobi ex Stuartorum gente filius Gallicis navibus in Scotiam delatus, invenit qui pristinæ fidei memores recuperando Regno addicerent opem præstarentque, ut paulo post Edemburgo metropoli, aliisque potitus locis curam injecerit Hanoveranis amittendi denuo Regni; tum maxime cum è Scotia transgressum in Angliam, multis portubus & oppidis potitus Rex salutaretur. Procefferat jam mense Decembri cum exercitu Warvicum vigesimo ab Urbe Londino lapide. Gallica interim auxilia Montrosam Scotiæ Borealis portum attigerunt.

1746 Angli tuendis laribus intenti contractis undique Copiis, sub Duce *Cumbria* Scoto - hibernis obviam eunt, commissoque 27. April. ad *Invernium* prælio, cæsi Scoti terga turpi dedere fugæ. *Pratendens* disperso exercitu, tandem labente septembri in Galliam se recipit. Fœdus Russiam inter & Austriam 22. Maji sancitum. Aliud Auctocraticis cum Daniæ Rege de mutuis suppetiis. Pax Turcas inter & Persas. Conventio Reginæ Hungariæ cum Bavaro 25. Julii. Novi fœderis æconomia inter Galliæ, Borussia, Polonia & Sueciæ Reges. Pacis Tractatio inter Hispaniam & Angliam irrita. Status Imperii ad Associationis pactum Francofurti coeunt. Gallorum in Belgio insignes progressus & victoriæ Archistrategis *Mauritio* Saxone, & *Löwenthal*. Die XI. Octobris acre prælium prope Leodium, in quo Batavi ad internecionem profligati. In Italia Mars Austriacis & Sardis lætior affulget. Die 26. Junii Gallo-Hispani prope Placentiam ad 14000. deleti. Altero Conflictu X. Aug. Austriaci prope *Rottosfredum* cæsis hostibus torrentis instar in reliquas Regiones sese effundunt. *Genua* Gallis fœdere juncta, die 6. Septembris Generali *de Botta* se subjicit. Verum perfida plebs furis succensa, ineunte Decembri opprimit *Austriacos*, aliquot male millia mactat. Prælia in mari utrimque cruenta, Gallis & Hispanis maxime funesta. Moritur
Phi-



Philippus V. Hispaniæ Rex, succedit Ferdinandus VI. In Dania obit Christianus VI. die 6. Aug. Thronum conscendit Fridericus V. Per mortem Ducis Guastallæ in Italia ducatus illius Mantuano accedit. Die 22. Julii denascitur Delphini Galliæ Conjux. 25. ejusdem mensis fatis cessit Carolus de Schönborn Bambergensis & Würtzeburgensis Episcopus, alter Germaniæ Florus. Adolpho Friderico Sueciæ Regi nascitur Coronæ Princeps *Gustavus* 24. Jan.

1747. Congressus Bredæ pro concilianda Pace inter Belligerantes ineunte Martio coalescit. Tractatus pacis inter portam Ottomannicam, Russiæ Autocratricem, & Hungariæ Reginam 29. Julii ratihabetur. Fœdus Borussum inter & Suecum mense Majo sancitum. In Imperio Pax! Pax! clamatur, sed Pax per bella paratur. Guillelmus Carolus Henricus Princeps Arausionensis & Nassovio-Dietcensis totius Belgii fœderati Ethnarcha, Archistrategus & Gubernator hereditarius constituitur. Conflictus Kalendis Julii ad Tongros utrimque cruentus; Victores Galli in reliquas Belgii Urbes munitas impetum faciunt. Die XVI. Septemb. Berga (*Berg-op-Zoomi* Batavorum præsidium munitissimum) à Gallis subacta interiit; *Didicit hos ducere fila.* Navales quædam pugnæ Gallis & Hispanis noxiæ. *Anson IVs DVX loqVlerVM naVali VICIt PræLlo.* Philippus Ludovicus Cardinalis de Sinzendorf Vratislaviensis Episcopus obit 28. Sept. Suffectus Schaffgotschius. Andreas Comes de Dietrichstein eligitur Salisburgensis Episcopus 9. Sept. Maximilianus Josephus Baviariæ Elector desponsatur cum *Maria Anna* Augusti Poloniæ Regis filia. Fridericus Christianus Leopoldus, Regis Poloniæ Princeps Regius Uxorem ducit *Mariam Antoniam* Caroli VII. Imperatoris & Baviariæ Ducis primogenitam. Carolo Siciiliæ Regi nascitur Calabriæ Princeps *Philippus* 13. Junii.

1748. Ludovicus Galliæ Delphinus nuptiarum solemnina 9. Febr. celebrat cum *Maria Josepha* Augusti III. Poloniæ Regis filia. Recessus Associationis inter Status Austriæ, Franconiæ, Sueviæ, & Rheni circulos 27. Junii Francofurti publicatur. Russiæ Autocratrix auxiliares Copias Regiæ Hungariæ submittit. Rex Boruf-

Borussiæ Berolini publicum indulget Catholicis templi Ædificium. Locustæ Silesiam vicinaque loca horride infestant. Pace tandem Aquisgrani 18. Octobris sancita. *è superis Astræa redux bona tempora reddit.* Hinc Austregæ, Uniones, Conventiones, Ligæ, Protectiones, & Statûs Æquilibria certatim quæsitæ.

1749. Corsica Gallo se subicit. Suecus cum Galliæ & Borussiæ Regibus fœdus defensivum contrahit. Danus cum Rege Neapolis & Siciliæ tractatum init: Novum etiam cudit fœdus cum Gallo & Sueco. Curlandia novum belli præbet argumentum. In Persia de throno inter competitores acerrima oritur contentio. *Schach Adil Ali* in carcerem à fratre conjicitur. *Ispahan* Urbs regia miserè diripitur. Novus *Schach Sophi* Catholicis liberum indulget Religionis exercitium. Friderico V. Daniæ Regi nascitur Princeps Regius 29. Jan. Philippus Henricus Baro de Greiffenklau eligitur Herbipolensis Episcopus 14. April.

1750. In China gravis effervescit Christianorum persecutio. Bulla de abrogandis festis; Patriarchatûs Aquileiensis suppressio; *Legis*, ut vocant, *Amortizationis* discussio & aliæ ejusmodi novitates linguas & calamos acuunt. Anglia fœdus pangit cum Marocco. Russia navales instruit Clâsses, & Sueco bellum minatur. Danus Autocratricem in partes invitat. Fœdus illa innovat cum Austria, cui Britannia Rex accedit. Suecus Gallos, Danos, Borussos & Turcas sibi conciliat. Ioannes V. Lusitaniæ Rex diem 31. Julii supremum habuit. Tractatus Commercii Hispanos inter & Anglos 25. Octobris instauratur. In Persia res adhuc turbidæ. In agro Mansfeldico mulier uno partu novem enixa est fetus animatos.

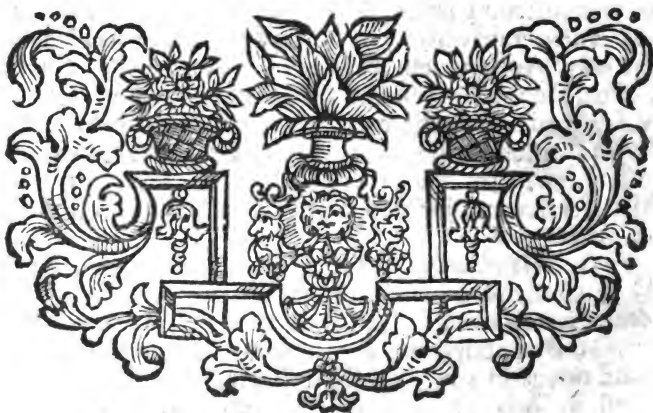
1751. *Fridericus* Sueciæ Rex diem suum obit 6. April. Mars Gallicus luget insignem suum Archistrategum *Mauritium Saxonem*. Hollandi triplici Aularum Vienneensis, Petroburgensis & Londinensis fœderi accedunt. Galli novas in mari Clâsses instruunt. Dani Commercium in oris regni Marocani instituunt. Guarantia Borussi in Silesiam ad dictaturam Imperii recipitur. Clientelæ affectationem & acceptionem inter modos propagandi Imperii, quibus nonnulli principes uti consue-

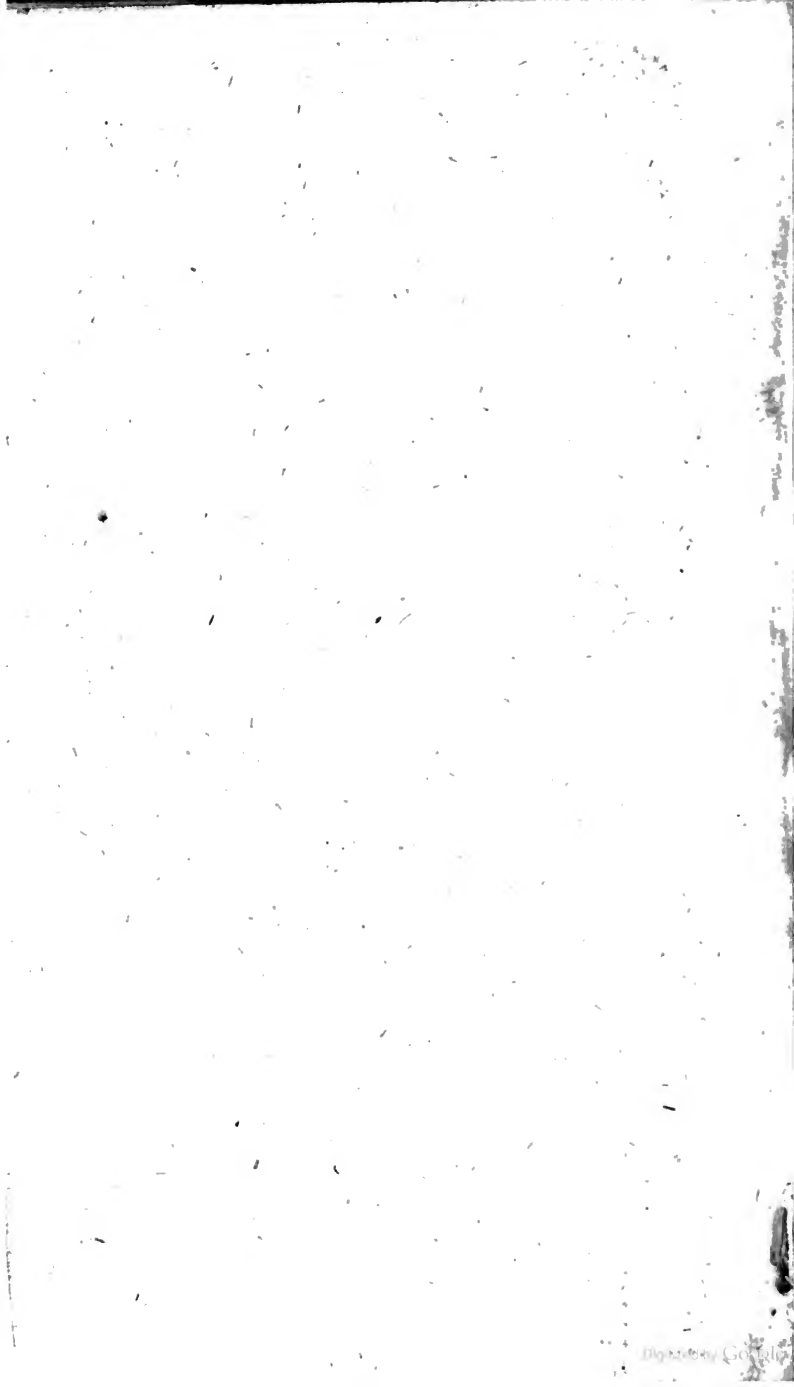


sueverunt referre non dubitat Hyppolytus a Collibus *Tractatu de Principibus Capite 34.* Militare Borussorum exercitium seu *Novum pugnandi genus* apud externos *passim* invalescit.

Reliquæ hujus ætatis materiæ politico-criticæ sunt. Nova Cleri Gravamina. Electio Regis Romanorum. Hungarorum, Bohemorum & Moravorum querelæ. Curlandiæ Ducis institutio. Septentrionis Negotia. Persarum Collisio. Commerci Gallos inter & Batavos instauratio. Tractatus de repagulis vulgo *Barrieres*. Anglorum & Hispanorum de libero ad Indos trajectu conventio. Gallicana de Africæ limitibus commissio. Prætensiones Aulæ Hispanicæ in ditiones Domûs Medicæ. Debitorum prætenfa ex parte Austriæ solutio. Computus expensarum Regis Sardinia cum Austriacis. Corsicæ Negotia; & alia altioris sanè indaginis, quam ut nos humi repentes introspeciamus. Faxint superi! (*Quid enim nisi vota supersunt?*) ut deinceps

*Aris Relligio, Populo Pax, fœdera bello,
Fura foro adspirent, permaneatque Salus!*





*image
not
available*

*image
not
available*

*image
not
available*

